Liepājas Universitāte
Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte
Kurzemes Humanitārais institūts
LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts

AKTUĀLAS PROBLĒMAS LITERATŪRAS UN KULTŪRAS PĒTNIECĪBĀ

CURRENT ISSUES IN LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

Rakstu krājums
Conference Proceedings Volume
22

Liepāja 2017

Aktuālas problēmas literatūras un kultūras pētniecībā : rakstu krājums, 22. Atb. red. Edgars Lāms. Liepāja : LiePA, 2017. 517 lpp. ISSN 2500-9508

Redakcijas kolēģija

Edgars Lāms, Dr. philol., Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultātes profesors, Kurzemes Humanitārā institūta direktors un vadošais pētnieks; redakcijas kolēģijas vadītājs

Inguna Daukste-Silasproģe, Dr. philol., Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta vadošā pētniece

Eva Eglāja-Kristsone, Dr. philol., Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta vadošā pētniece

Silvestrs Gaižūns, Dr. hum., Lietuviešu literatūras un folkloras institūta zinātniskais līdzstrādnieks (Lietuva)

Zanda Gūtmane, Dr. philol., Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultātes dekāne un asociētā profesore

Benedikts Kalnačs, Dr. habil. philol., Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta vadošais pētnieks, Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultātes profesors

Ieva Kalniņa, Dr. philol., Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes profesore

Juris Andrejs Kastiņš, Dr. habil. philol., Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultātes profesors, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Ģermānistikas nodaļas viesprofesors

Anda Kuduma, Dr. philol., Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultātes docente, Kurzemes Humanitārā institūta pētniece

Skaidrīte Lasmane, Dr. phil., Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Sociālo un politisko pētījumu institūta vadošā pētniece

Laura Laurušaite, Dr. hum., Lietuvas Literatūras un folkloras institūta pētniece (Lietuva)

Liene Lauska, Dr. phil., Insbrukas Medicīnas universitātes Vispārējās un sociālpsihiatrijas klīnikas zinātniskā līdzstrādniece (Austrija)

Aurelija Mīkolaitīte, Dr. philol., Kauņas Vītauta Dižā Universitātes docente (Lietuva)

Ilze Stikāne, Dr. philol., Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Skolotāju izglītības nodaļas profesore

Pāvels Štolls, Dr. philol., Prāgas Kārļa Universitātes Filozofijas fakultātes Letonikas pētnieks, lektors (Čehija)

Rita Treija, Dr. philol., Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta vadošā pētniece

Redaktores **Anita Helviga** un **Sigita Ignatjeva**
Vāka dizaina autors **Uldis Baltutis**

Redaktores piezīme
Rakstu kopsavilkumi svešvalodā publicēti autoru iesniegtajā redakcijā.
Editor's note
Summaries in foreign languages are published in the versions submitted by the authors.

Redakcijas kolēģijas adrese
Liepājas Universitātes Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte
Kūrmājas prospekts 13, Liepāja LV-3401
Tālrunis 63483781, fakss 63483779, e-pasts balti@liepu.lv

SATURS

Redaktora priekšvārds 7

Latviešu klasiskās literatūras pētniecības dažādi aspekti

Krista Anna Belševica

„Pērļu zvejnieks” Jāņa Poruka agrīno filozofisko uzskatu izgaismojumā …..…….....… 10

Dagmāra Ausekle

Viņš un Viņa Andreja Upīša noveļu krājumā „Vēju kauja” …..... 27

Sigita Kušnere

Politiķe rakstniecībā – Berta Pīpiņa 38

Antra Medne

Emīlijas Briežkalnes nozīme dzejnieka Aleksandra Čaka dzīvē ……..…..... 46

Literatūra un literārais process LPSR

Signe Raudive

Jaunais autors un pārkāpums: personīgo lietu izskatīšana Rīgas Jauno autoru apvienības un Rakstnieku savienības valdes un sekretariāta sēdēs (1945–1968) ……...….....…..... 57

Madara Eversone

Latvijas Padomju Rakstnieku savienības 5. kongress (1965) – pagrieziena punkts latviešu literārā procesa virzībā 20. gadsimta 60. gadu otrajā pusē …..... 68

Agija Ābiķe-Kondrāte

LPSR Literatūras fonda materiālā palīdzība latviešu padomju literātiem: ieskats ieguves priekšnoteikumos, veidos, nozīmē 82

Latviešu literatūra trimdā un Latvijā

Inguna Daukste-Silasproģe

„Trīs dienas nodzīvotas latviešu sabiedrībā”: Latviešu Dziesmu svētku epizodes trimdas prozas tekstos 92

Edgars Lāms

Padomju laika lauku dzīves šķērsgriezums
Ērika Hānberga prozā ……..... 111

Karīna Krieviņa

Ceļa motīva simboliskās un filozofiskās atklāsmes
Olafa Gūtmaņa dzejā ……..... 121

Bārbala Simsone

Vilkači Kolkā un citplanētieši Saeimā:
jaunākā latviešu fantāzijas un fantastikas literatūra ……..... 135

Austra Gaigala

Ģimenes modelis jaunākajā latviešu literatūrā
bērniem un pusaudžiem ……..... 147

Latviešu mūsdienu romāna („MĒS. Latvija, XX gadsimts”) pētniecība

Zanda Gūtmane

Atmiņu ekshumācija Enes Mihkelsones romānā „Mēra kaps”
un Noras Ikstenas romānā „Mātes piens” ……...…….. 159

Anda Kuduma

Gunta Bereļa romāns „Vārdiem nebija vietas”:
valodas jēga un enerģija .....… 172

Benedikts Kalnačs

Latvijas vēstures romānu sērija „MĒS. Latvija, XX gadsimts”.
Postkoloniālisma un postkomunisma perspektīva ……..... 184

Cittautu literatūras vēsture un šodiena

Juris Kastiņš

Faktuālais un fikcionālais Hansa Magnusa Encensbergera
jaunākajā romānā „Vienmēr šī nauda!” ……..... 201

Laimdota Ločmele

Umberto Eko romāns „Pilotnumurs”. Rītdiena nekad nepienāks 207

Giedrė Buivytė

The Mythical Space of Death and Afterlife
as Embedded in the Structure of the Poetic Narrative 220

Nerijus Brazauskas

Cultural Formation in a Contemporary Lithuanian Novel:
History, Society, Heritage 235

Karolina Górniak

Impossible Poetry. Reading Polish Postwar Avant-garde.
Tymoteusz Karpowicz and Krystyna Miłobędzka 253

Mihails Čebotarjovs

Unreliable Narration in John Banville's Novel „Mefisto" 270

Veronica De Pieri

Literature Remakes: How Catastrophe Influences
the Communication of Trauma in Literature an Inquiry
on Nakamori Akio and Kawakami Hiromi 2011 short novels 283

Ivars Orehovs

Individuālo likteņgaitu atspoguļojums pēcpadomju Latvijā
Ēriha J. G. Rainera vāciski publicētajā literārajā vēstījumā 300

Literatūras teorijas un tulkošanas problēmas

Anita Helviga

Atskaņu nosaukumi latviešu literatūrzinātnē –
sazarotība, sinonīmiskums un variatīvums
terminoloģiskajā sistēmā 307

Lolita Petrulionė

Explicitation in Translation of Culture-specific Items:
the Case of Footnotes 336

Zane Šteinmane

Muallakāt atdzejojums latviešu valodā:
problemātika un risinājumi 347

Latinitāte latviešu un cittautu kultūrā

Ojārs Lāms

Latīņu un latviešu valodas interakcija pirmajā latviešu poētikā
(Johans Višmanis „Nevācu Opics") 357

Līva Bodniece

Kvīnta Horātija Flaka atdzejošana latviski diahroniskā aspektā 366

Mārtiņš Laizāns
Izglītotības dižciltīgums Rīgas neolatīnisko dzejnieku sacerējumos 377

Ingars Gusāns
Romieši smagajā metālmūzikā ……..……..... 384

Teātra vēsture un teorija

Ērika Zirne
Kārļa Veica radošā darbība Rīgas Strādnieku teātrī 403

Ieva Rodiņa
Laikmetiskošanas princips Eduarda Smiļģa režijā ……... 413

Vēsma Lēvalde
Fjodora Dostojevska „Noziegums un sods”
Oļģerta Krodera versijā – konceptuāla Hamleta tēmas refleksija …….. 423

Baltu folklora, mitoloģija, etnogrāfija

Žydrūnas Vičinskas
Interpretations of Matthaeus Praetorius Mythical Material
on *Perdoytus*, *Wejopattis*, *Gardouten*, *Bangpjtjs*, *Luobgelda*
in the Works of Lithuanian and Prussian Mythology Researchers
of the 19th–21st Centuries 434

Ieva Ančevska
Vārdošana latviešu dziedināšanas tradīcijā 453

Justīne Jaudzema
Sakrālo un laicīgo celtņu upuris latviešu vēsturiskajās teikās 471

Elvīra Žvarte
Teicējs pansionātā 478

Elīna Gailīte
Latviešu folkloras krātuves kolekciju tapšana:
Harija Sūnas kolekcija [1969] 487

Digne Ūdre
Latviskā ornamenta mitoloģiskās skolas tradīcija 497

Ziņas par autoriem / About the Authors ……..……..... 512

Redaktora priekšvārds

Liepājas starptautiskās zinātniskās konferences **„Aktuālas problēmas literatūras un kultūras pētniecībā”** rakstu krājumam šogad **22. laidiens**. Krājums veidojies apjomīgs un saturiski daudzslāņains. Tajā publicējušies 39 autori no Latvijas, Lietuvas, Polijas un Itālijas. Anonīmi recenzētie un krājuma kvalitātes prasībām atbilstošie raksti sakārtoti vairākās kopās.

Rakstu kopā „Latviešu klasiskās literatūras pētniecības dažādi aspekti” iekļaujas pētījumi par Jāņa Poruka populāro garstāstu „Pērļu zvejnieks” rakstnieka agrīno filozofisko uzskatu kontekstā (**Krista Anna Belševica**), par „Viņš” un „Viņa” attiecībām Andreja Upīša noveļu krājumā „Vēju kauja” (**Dagmāra Ausekle**), par perifēro rakstnieci Bertu Pīpiņu (**Sigita Kušnere**) un par Aleksandra Čaka attālo radinieci un saimniecības vadītāju viņa mūža nogalē Emīliju Briežkalni (**Antra Medne**).

Sadaļā „Literatūra un literārais process LPSR” jaunās pētnieces **Signe Raudive**, **Madara Eversone** un **Agija Ābiķe-Kondrāte** pievērsušas uzmanību Rīgas jauno rakstnieku personisko lietu izskatīšanai jauno autoru apvienības un Rakstnieku savienības sēdēs, Latvijas Padomju rakstnieku 5. kongresa nozīmei literārā procesa virzībā un LPSR Literatūras fonda darbībai.

Rakstu kopa „Latviešu literatūra trimdā un Latvijā” iepazīstina ar latviešu Dziesmu svētku epizodu attēli trimdas prozas tekstos (**Inguna Daukste-Silasproģe**), ar padomju laiku lauku dzīves atspoguļojumu Ērika Hānberga prozā (**Edgars Lāms**), ar ceļu motīvu kurzemnieka Olafa Gūtmaņa dzejā (**Karīna Krieviņa**), ar ģimenes modelējumiem latviešu literatūrā bērniem un pusaudžiem (**Austra Gaigala**), kā arī ar latviešu jaunākās fantāzijas un fantastikas literatūras kvalitātēm (**Bārbala Simsone**).

Sadaļā „Latviešu mūsdienu romāna pētniecība” publicēti trīs raksti par augsti vērtējamo romānu sēriju „MĒS. Latvija, XX gadsimts”. Par šo grāmatu sēriju postkoloniālisma un postkomunisma aspektā rakstījis **Benedikts Kalnačs**. Savukārt **Anda Kuduma** reflektējusi par valodas jēgu un enerģiju Gunta Bereļa romānā „Vārdiem nebija vietas”, bet **Zanda Gūtmane** salīdzinošās pētniecības skatījumā iztirzājusi atmiņu līkločus Noras Ikstenas romānā „Mātes piens” un igauņu rakstnieces Enes Mihkelsones romānā „Mēra kaps”.

Plašu kopu krājumā veido raksti par cittautu literatūru – „Cittautu literatūras vēsture un šodiena”. Te lasāms **Jura Kastiņa** apcerējums par Hansa Magnusa Encensbergera jaunāko romānu „Vienmēr šī nauda!”, **Laimdotas Ločmeles** pētījums par Umberto Eko romānu „Pilotnumurs”, **Ģiedres Buivītes** (***Giedrė Buivytė***) raksts „Nāves un pēcnāves dzīves mītiskās telpas ietvērums poētiskajā struktūrā”, **Nerijus Brazauska** (***Nerijus Brazauskas***) pētījums par kultūras struktūru mūsdienu lietuviešu romānā, **Karolīnas Gorņakas** (***Karolina Górniak***) pētnieciskais darbs par poļu pēckara avangarda dzeju, **Veronikas De Pjēri** (***Veronica De Pieri***) pētījums par Nakamori Akio un Kavakami Hiromi garstāstiem un par katastrofas un traumas dialektiku viņu darbos, **Mihaila**

Čebotarjova pētnieciskais materiāls par vēstījuma specifiku Džona Banvila romānā „Mefisto”, kā arī **Ivara Orehova** raksts par Šveicē dzimušā un Latvijā dzīvojošā rakstnieka Ēriha J. G. Rainera grāmatu „Eine Sandburg in Lettland. Authentischer Erlebnisbericht”.

Vairāki raksti krājumā veltīti literatūras teorijas un tulkošanas jautājumiem un to risinājumiem – „Literatūras teorijas un tulkošanas problēmas”. Par arābu literārā pieminekļa „Muallakāt” atdzejojumu latviešu valodā rakstījusi **Zane Šteinmane**, bet par zemsvītras piezīmēm kultūrspecifisku reāliju tulkošanā – **Lolita Petruļone** (***Lolita Petrulionė***). Savukārt **Anitas Helvigas** pētījums pievērš uzmanību atskaņu dažādajiem nosaukumiem latviešu literatūrzinātnē.

Rakstu kopā „Latinitāte latviešu un cittautu kultūrā” iekļauts **Ojāra Lāma** pētījums „Latīņu un latviešu valodas interakcija pirmajā latviešu poētikā (Johans Višmanis „Nevācu Opics”)”, **Līvas Bodnieces** raksts „Kvīnta Horātija Flaka iedzīvināšana latviski diahroniskā aspektā”, **Mārtiņa Laizāna** pētnieciskais materiāls „Izglītotības dižciltīgums Rīgas neolatīnisko dzejnieku sacerējumos” un **Ingara Gusāna** starpdisciplinārais pētījums par senās Romas kultūrzīmju klātbūtni kanādiešu smagās metālmūzikas grupas „Ex Deo” dziesmu tekstos un grupas tēla izveidē.

Dažus teātra vēstures un teorijas aktuālus jautājumus nodaļā „Teātra vēsture un teorija” prezentē **Ērika Zirne**, izvērtējot Kārļa Veica radošo darbību Rīgas Strādnieku teātrī, **Ieva Rodiņa**, analizējot laikmetiskošanas principu Eduarda Smiļģa režijā, un **Vēsma Lēvalde**, interpretējot Oļģerta Krodera iestudējumu „Noziegums un sods” kā Hamleta tēmas refleksiju.

Sadaļā „Baltu folklora, mitoloģija, etnogrāfija” publicēts **Žīdrūna Vičinska** (***Žydrūnas Vičinskas***) raksts par baltu dievībām, **Ievas Ančevskas** pētījums par vārdošanu dziedināšanas tradīcijā, **Justīnes Jaudzemas** apcerējums par sakrālo un laicīgo celtņu upuri latviešu vēsturiskajās teikās, **Elvīras Žvartes** raksts par folkloras teicējiem pansionātā, **Elīnas Gailītes** materiāls par Harija Sūnas kolekciju Latviešu folkloras krātuvē, kā arī **Dignes Ūdres** raksts „Latviešu ornaments: nosaukumu izveides vēsture un mūsdienu situācija”.

Rakstiem pievienots kopsavilkums latviešu un angļu valodā, kā arī raksturvārdi un izmantotās literatūras saraksts.

Krājums izdots ar Valsts pētījumu programmas „Letonika – Latvijas vēsture, valoda, kultūra, vērtības” 4. projekta „Kultūra un identitātes Latvijā: mantojums un mūsdienu prakse” un Liepājas Universitātes atbalstu.

Edgars Lāms

Latviešu klasiskās literatūras pētniecības dažādi aspekti

Krista Anna Belševica

„PĒRĻU ZVEJNIEKS” JĀŅA PORUKA AGRĪNO FILOZOFISKO UZSKATU IZGAISMOJUMĀ

Kopsavilkums

Pētījuma mērķis ir mēģināt pārvērtēt līdz šim aktuālo pieeju – Jāņa Poruka garstāstu „Pērļu zvejnieks” uztvert un analizēt tikai kā reālpsiholoģisku darbu. No tā izriet, ka pētījuma galvenie uzdevumi ir klasificēt J. Poruka domāšanu kā „filozofisku”, skatīt minēto darbu kā autora pasauluzskata (autora subjektīvā realitātes tvēruma) dokumentāciju un fiksēt šo pasauluzskatu veidojošos konceptus un likumsakarības starp tiem. Pētījumā apskatīti arī galvenie J. Poruka ietekmes avoti, tādi filozofi un rakstnieki kā Platons, I. Kants, J. G. Fihte, J. V. Gēte, A. Šopenhauers un R. Vāgners, uz kuriem J. Poruks pats norādījis savās filozofiska rakstura esejās vai kuru filozofisko koncepciju nospiedumi skaidri nojaušami „Pērļu zvejniekā”. Iepriekšminēto autoru tādiem konceptiem kā ideja, ideāls, griba u. c., kas dažkārt tiešā un dažkārt modificētā veidā parādās „Pērļu zvejniekā”, pievienojas arī J. Poruka oriģinālkoncepti, piemēram, pērles un mīlestība, kas minētā pasauluzskata sistēmas ietvaros tiek definēti ļoti personiskā, J. Porukam raksturīgā veidā.

Atslēgvārdi: filozofija, ietekme, pasauluzskats, ideja, ideāls, mīlestība.

“THE PEARL FISHER” IN THE LIGHT OF EARLY PHILSOPHICAL VIEWS OF JĀNIS PORUKS

Summary

The aim of the research is to revalue the prominent way of perceiving and analysing the novella “The Pearl Fisher” (*Pērļu zvejnieks*, 1895) only as a psychological type of writing. Consequently, the main objectives of the research are to classify the process of thinking of Poruks as “philosophical”, to view the mentioned piece of writing as a documentation of the author’s worldview (the sampling of the author’s subjective reality), and to discern the concepts which create the particular worldview and the patterns which connect them. The main influences of Poruks will be covered, philsophers and writers such as Plato, Kant, Fichte, Goethe, Schopenhauer and Wagner, to which Poruks himself has pointed, and whose philosophical concepts can be clearly seen in “The Pearl Fisher”. Such concepts by the previously mentioned authors as idea, ideal, will, etc., which sometimes in direct and sometimes – modified manner appear in “The Pearl Fisher”, are joined by original concepts by Poruks himself, such as pearls and love, which in the context of the previously mentioned worldview system are defined way particular to Poruks.

Keywords: philosophy, influence, worldview, idea, ideal, love.

Izmantotā literatūra

Ancāne, I., Bušs, S., Ģēgere, V. *Operas libretu leksikons*. Rīga : Jumava, 2004.
Buceniece, E. (sast.) *Ideju vēsture Latvijā. Jaunā strāva – 20. gs. sākums.* I. d. Rīga : RaKa, 2005.
Džulija, E. *Platons. Ļoti saistošs ievads*. Rīga : ¼ Satori, 2008.
Fihte, J. G. *Cilvēka sūtība. Par cilvēka lielumu.* Tulk. V. Gammeršmidts. Sērija „Avots". Rīga : Zvaigzne, 1991.
Kons, I. (red). *Ētikas vārdnīca*. Rīga : Avots, 1987.
Kūle, M., Kūlis, R. *Filosofija.* Rīga : Burtnieks, 1997.
Platons. *Menons. Dzīres.* Tulk. G. Lukstiņš. Sērija „Avots". Rīga : Zvaigzne, 1980.
Poruks, J. Ideāls kā ideja un jēdziens (1905). *Kopotie raksti* : 20 sējumos. 16. sēj. Rīga : J. Roze, 1929.
Poruks, J. Jānis Volfgangs fon Gēte (1897). *Kopotie raksti* : 20 sējumos. 18. sēj. Rīga : J. Roze, 1930.
Poruks, J. Mīlestība dabā un dzejā (1895). *Kopotie raksti* : 20 sējumos. 16. sēj. Rīga : J. Roze, 1929.
Poruks, J. Poruk, Johanes. Erinnerungen aus meiner Dresdener Schulzeit (1908–1909). *Kopotie raksti* : 20 sējumos, 18. sēj. Rīga : J. Roze, 1930.
Poruks, J. *Pērļu zvejnieks*. Rīga : Valters un Rapa, 2004.
Seamon, D., Zajonc, A. *Goethe's Way of Science: A Phenomenology of Nature.* Albany, NY : State University of New York Press, 1998 (skatīts 2016. gada 13. jūn.). Pieejams: *http://www.arch.ksu.edu/seamon/book%20chapters/goethe_intro.htm*
Šopenhauers, A. *Aforismi dzīves gudrībai.* Tulk. I. Šuvajevs. Rīga : Zvaigzne ABC, 2009.
Šteinbergs, V. (red.) *Apcerējumi par sabiedriskās un filozofiskās domas attīstību Latvijā.* Rīga : Zinātne, 1976.
Šuvajevs, I. *Sarunas par filozofiju*, I. Rīga : Zvaigzne, 1999.
Wagner, R. *Die Kunst und Die Revolution, 1849* (skatīts 2016. gada 13. jūn.). Pieejams: *http://www.spinnet.eu/images/2013-10/wagnerkunstundrevolution_2.pdf*
Zeile, P. *Estētiskā doma Latvijā (līdz 1940. gadam)*. Rīga : Liesma, 1976.

Dagmāra Ausekle

VIŅŠ UN VIŅA ANDREJA UPĪŠA NOVEĻU KRĀJUMĀ „VĒJU KAUJA”

Kopsavilkums

Pētījuma mērķis – noskaidrot, kāda ir Andreja Upīša pieeja tēlojamām parādībām noveļu krājumā, kurā, atšķirībā no citiem viņa krājumiem, uzmanības centrā ir radoša personība ar tai raksturīgiem psiholoģiskiem pārdzīvojumiem.

Visās krājuma novelēs varoņi tēloti robežsituācijās, kas saistītas ar radošo krīzi, mīlestības kolīzijām vai nāves nojautām.

Viņš–Viņa attiecību sižetiskās līnijas veidojumā tipiski patriarhāls skatījums uz lomu sadalījumu, kur sieviete nodrošina vīrietim piemērotus darba apstākļus un kur viņai ierādīta līdzjutējas, līdzpārdzīvotājas loma.

Varoņu pārdzīvojumu intensitāte atklājas pārsvarā impresionistiskā tēlojumā, kura pamatā varoņu dialoģizēts monologs, detaļas ritms, kas balstīts uz divu galveno simbolisko tēlu – vējš un lapa – izmantojumu, kā arī īpašais pieturzīmju lietojums un kadru montāžas princips.

Raksturvārdi: Andrejs Upīts, „Vēju kauja”, Viņš–Viņa attiecību sižets, impresionistisks tēlojums, detaļas ritms.

HE AND SHE IN THE COLLECTION OF SHORT STORIES “THE BATTLE OF WINDS” (*VĒJU KAUJA*) BY ANDREJS UPĪTS

Summary

The creative work of Andrejs Upīts has been much explored from the point of view of genre theory and history; different thematic circles have been discussed; however, one motive has been less touched upon. This is the depiction of the relations between a woman and a man and the writer has paid his attention to this in his collection of short stories “The Battle of Winds” (*Vēju kauja*). The main heroes of all short stories are the representatives of creative professions – men, thus all psychological collisions, the analysis or self-analysis of thoughts and feelings light up the male vision of the world. Only in one short story the creative profession is represented by a woman – an actress.

Implementing the principle to look upon the intended problem from different points of view, the writer makes his heroes live through his own liminality – a creative crisis or a terrifying moment before the death.

There is a typically patriarchal distribution of roles in the He–She relations in the collection. The main is the role of the wife whose task is to ensure her husband peaceful conditions for creative work, to empathize and support.

Taking into consideration the close thematic unity of the short stories and certain psychological kinship of the main heroes, the book on the whole reminds a novel in the form of short stories which, in its turn, has been constructed according to the composition principle of a short story.

Impressionistic description prevails in the collection. Dialogized monologues are the uniting element of the impressionistic style of the short story in the collection. Also the rhythm of the detail that forms the subtext is a significant element of style. Two

mutually connected symbolic images – the wind and the leaf – run through the whole book.

Keywords: Andrejs Upīts, “The Battle of Winds”, He–She relations, impressionistic description, rhytm of a detail.

Izmantotā literatūra

Egle, R., Upīts, A. *Pasaules rakstniecības vēsture*, IV sēj. Rīga : A. Gulbis, 1934.
Graubiņš, J. Andreja Upīša noveļu krājums „Vēju kauja”. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, Nr. 3, 1921.
Grigulis, A. *Labvakar, Kamila!* Rīga : Liesma, 1984.
Krauliņš, K. *Andrejs Upīts* : monogrāfija. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1963.
Marihina, G. Privātās Mūzikas un ritmikas skolas direktore Anna Ašmane-Sietiņsone (1885–1967). *Laikmets un personība* : rakstu krājums, 14. Rīga : RaKa, 2013.
Siliņa, E. Anna Ašmane. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, Nr. 1, 1935.
Smilktiņa, B. *Latviešu novele*. Rīga : Zinātne, 1981.
Upīts, A. *Kopoti raksti*, 2. sēj. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1948.
Upīts, A. *Latviešu jaunākās rakstniecības vēsture (1885–1920)*, 2. sēj. Rīga : A. Zeltiņa un A. Golta apgādībā, 1921.
Upīts, A. *Programmas grāmatiņa „Ziedoša tuksneša” uzvedumam LPSR Valsts Jāņa Raiņa Dailes teātrī*, 1954.
Vāvere, V. Andrejs Upīts. *Latviešu rakstnieku portreti. Laikmeta krustpunktos*. Sast. Benita Smilktiņa. Rīga : Zinātne, 2001.
Нейфельд, И. Достоевский. *Классический психоанализ и художественная литература*. Санкт-Петербур : Питер, 2002.

Sigita Kušnere

POLITIĶE RAKSTNIECĪBĀ – BERTA PĪPIŅA

Kopsavilkums

Berta Pīpiņa ir viena no redzamākajām Latvijas brīvvalsts sabiedriski politiskajām darbiniecēm, kura savā darbībā pievērsusies „sieviešu jautājuma" dažādajiem aspektiem, tostarp viņas interešu lokā bijuši jautājumi, kas skar sievietes lomu sabiedrībā, jaunatnes dzimumaudzināšanu, seksualitāti u. tml. Literatūrā B. Pīpiņa sevi piesaka ar 1935. gadā izdoto romānu „Lejaskrodznieces meitas", kas veltīts viņas mātei. Romāna literārā kvalitāte nav augsta, tomēr tas interesants ar tajā iekodētajām „sieviešu jautājuma" tēmu loka atziņām, kas sabalsojas arī ar autores sabiedriski politisko darbību. Romāna teksts vietumis veido dialogu ar dažus gadus agrāk izdoto Edvarta Virzas poēmu prozā „Straumēni" un savā ziņā ir uzskatāms par pretstatu pozitīvisma tradīcijā izstrādātā E. Virzas darba idilliskumam.

Raksturvārdi: Berta Pīpiņa, sociālās lomas, „sieviešu jautājums", sievietes – viedokļu līderes.

POLITICIAN AS AUTHORESS – BERTA PĪPIŅA

Summary

Berta Pīpiņa is one of the most important politician–woman of the first Latvian Republic. Her interest is focused on various aspects of the "women's issue", for example the issues of the role of women in society, sex education and human sexuality etc. Berta Pīpiņa focuses on writing in 1935, when is published her novel "Lejaskrodznieces meitas" (Pub landlady's daughters), dedicated to her mother. Novels literary quality is low, but it's interesting in the "women's issue" theme circle, that resonate with the author's social and political activity.

In some parts of the novel consists a dialogue with poem in prose "Straumēni" (1933) of Edvarts Virza.

Keywords: Berta Pīpiņa, women's issue, social role, woman as an opinion leader.

Izmantotā literatūra

[b. a.] Varizejiski pārmetumi deputātei Bertai Pīpiņai. *Jaunākās Ziņas*, 1932, 6. febr., 13. lpp.

Dāle-Ķeniņa, A. Latviešu rakstniecība. *Latviete*, Nr. 6, 1935, 120. lpp.

Lipša, I. *Seksualitāte un sociālā kontrole Latvijā 1914–1939*. Rīga : Zinātne, 2014, 227. lpp.

Mednieks, J. Kā strādā latvju sievietes. *Zeltene*, Nr. 22, 1939, 11. lpp.

Pīpiņ, B. Īss atskats manā dzīvē. *Zeltene*, Nr. 4, 1926, 3. lpp.

Pīpiņa, B. *Lejaskrodznieces meitas*. Rīga : A. Gulbja apgāds, 1935, 5. lpp.

Pīpiņa, B. Sievietes dibina savas arodbiedrības. *Jaunākās Ziņas*, 1932, 23. apr.

Spektators. Jauni prozaiķi. *Daugava*, Nr. 7, 1935, 662. lpp.

Virza, E. *Straumēni*. Rīga : Valters un Rapa, 1933, 5. lpp.

Pētījums, kura izpildes gaitā iegūti šie rezultāti, ir saņēmis finansējumu no Norvēģijas finanšu instrumenta 2009.–2014. gadam saskaņā ar projektu „Gender, Culture and Power: Diversity and Interactions in Latvia and Norway" (Dzimumsocialitāte kultūras un varas mijattiecībās: Latvijas un Norvēģijas diversitātes). Līguma Nr. NFI/R/2014/061.

The article is carried out with support of Norwegian Financial Mechanism co-financed project "Gender, Culture and Power: Diversity and Interactions in Latvia and Norway". Contract No. NFI/R/2014/061.

Antra Medne

EMĪLIJAS BRIEŽKALNES NOZĪME DZEJNIEKA ALEKSANDRA ČAKA DZĪVĒ

Kopsavilkums

Pētījuma mērķis ir iepazīstināt ar Emīliju Briežkalni kā interesantu un nozīmīgu personību A. Čaka dzīvē un latviešu literātu vidē 20. gadsimta 40.–80. gados. Pētījums balstīts uz Aleksandra Čaka memoriālā dzīvokļa muzeja krājuma materiāliem, Latvijas Valsts vēstures arhīva dokumentiem, E. Briežkalnes personīgajiem dokumentiem, autobiogrāfijas manuskriptu, fotogrāfijām un līdzgaitnieku atmiņām.

Pētījumam ir trīs daļas. Pirmā daļa iepazīstina ar E. Briežkalni kā dzejnieka A. Čaka radinieci, otrās pakāpes māsīcu, abu draudzību un sapratni laikā, kad E. Briežkalne ieradās Rīgā, lai mācītos un strādātu. Ieskicētas E. Briežkalnes skolas gaitas un profesionālā izglītība, izvēloties medicīnu un slimnieku aprūpi par savas dzīves galveno nodarbošanos.

Otrā daļa atspoguļo E. Briežkalnes politiskos uzskatus un pagrīdes darbību Otrā pasaules kara laikā, kā arī pārciesto koncentrācijas nometnēs Latvijā un Vācijā.

Trešajā daļā akcentēta E. Briežkalnes saimnieciskā darbība, strādājot par mājkalpotāju A. Čaka ģimenē, un pēc 1953. gada, kad dzejnieka dzīvoklis nonāca Latvijas PSR Rakstnieku savienības pārziņā, rūpējoties par jaunajiem literātiem, palīdzot ne tikai saimnieciski, bet atbalstot literāro darbu publikācijas grāmatās.

Pētījums ieskicē Latvijas politisko un ekonomisko situāciju 20. gadsimta pirmajā pusē, vidi, kurā dzīvoja un rakstīja ne tikai A. Čaks, bet arī Valdis Rūja, Leons Briedis, Ausma Pormale, Mirdza Ķempe u. c.

1997. gadā, veidojot A. Čaka piemiņas muzeju, krājumā nonāca viss E. Briežkalnes atstātais arhīvs – rokraksti, dokumenti, fotogrāfijas, mākslas darbi, piemiņas lietas. Pateicoties E. Briežkalnes testamentam, viss A. Čaka kultūrvēsturiskais mantojums tika saglabāts un ir pieejams interesentiem.

Pētījumā izmantotas kultūrvēsturiskā, biogrāfiskā pētījuma metodes, kas dod iespēju iepazīt un saprast laikmeta un personības attiecības, izmantojot autentiskus materiālus tēmas izpētē.

Raksturvārdi: Emīlija Briežkalne, medicīnas darbiniece, Aleksandrs Čaks, Otrais pasaules karš, koncentrācijas nometnes, mājkalpotāja.

EMĪLIJA BRIEŽKALNE'S ROLE IN POET ALEKSANDRS ČAKS' LIFE

Summary

Emīlija Biežkalne was a woman to whom many Latvian poets dedicated their poetry throughout her life. She was poet Čaks' cousin. She was a medical worker – a nurse, who took care of many Latvian writers, and she also took care of Čaks' house.

Briežkalne was born at the countryside – Vestiena parish, where she spent her childhood. She studied in Bērzaune school and had good results there, except for arithmetic, spelling and grammar. At the age of 19 she arrived in Riga to start an independent life there.

When arrived in Riga in 1923, Briežkalne lived with her relatives in Čaks' family and took medical courses. After finishing the courses she started to work at

Biķernieku sanatorium where she worked till 1934, when she started to work at Riga City's Sarkankalns psychiatric hospital (until 1943).

During the Second World War Briežkalne engaged in underground movement. Meetings took place in a secret apartment. More and more people were involved. They provided medication for partisans. It was intended that Čaks would take care of editorial duties of leaflets. He gave his consent and a meeting was arranged but it did not took place because on January 21, 1944 Briežkalne was arrested and sent to German concentration camps in Salaspils and Germany (Hannover, Stutthof, Bergen-Belsen camps).

In August 1945, after returning to Riga, she asked for a place to stay to Čaks and his father in their apartment in Lāčplēša Street. She lived there and undertook domestic service duties.

The family relationships between Briežkalne and Čaks were legally organized under and employment contract. On November 1, 1950 poet's father Jānis Čadarainis drew up his will in which he devoted all his belongings to Briežkalne. In 1997, a new museum for Čaks was made, and the entire cultural heritage in Lāčplēša Street apartment is now available to everyone.

Keywords: Emīlija Briežkalne, medical worker, Aleksandrs Čaks, Second World War, concentration camps, domestic.

Izmantotā literatūra

Aleksandra Čaka memoriālā dzīvokļa materiāli.
A. R. Brežģa privātais arhīvs.
Briedis, L. Nekronētā karaliene. *Aleksandra Čaka gadagrāmata 2004*. Rīga : Pils, 2004.
Briežkalne, E. Kā šodien acu priekšā. *Redzu un dzirdu Aleksandru Čaku*. Rīga : Liesma, 1970.
Britāne, A., Veidemane, A. *Āgenskalna ģimnāzija*. Rīga : Jumava, 2006.
Čaks, A. Latvijas Valsts vēstures arhīvs.

Literatūra un literārais process LPSR

Signe Raudive

JAUNAIS AUTORS UN PĀRKĀPUMS: PERSONĪGO LIETU IZSKATĪŠANA RĪGAS JAUNO AUTORU APVIENĪBAS UN RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS VALDES UN SEKRETARIĀTA SĒDĒS (1945–1968)

Kopsavilkums

Raksta mērķis ir īsi raksturot dažas iezīmīgākās Rīgas Jauno autoru apvienības, kā arī Rakstnieku savienības valdes un sekretariāta sēdes laika posmā no 1945. līdz 1968. gadam, kurās izskatītas jauno autoru Viktora Līvzemnieka un Otomāra Rikmaņa personīgās lietas. Raksts sagatavots, izmantojot Latvijas Valsts arhīvā[1] pieejamos Latvijas Padomju Rakstnieku savienības un Rīgas Jauno autoru apvienības sēžu protokolus.

Sēžu materiāli nesniedz pilnīgu informāciju par pārkāpuma cēloņiem, tie objektīvi neparāda nedz vainīgo pusi un tās izjūtas, kuras paliek noklusētas, nedz arī pārējos sēdes dalībniekus un to teiktā motivāciju. Tomēr, izsekojot jauno autoru personīgo lietu izskatīšanas gaitai, iespējams konstatēt vairākas likumsakarības lēmumu pieņemšanas gaitā.

Jauno autoru pārkāpumi primāri saistīti vai nu ar autora daiļrades neatbilstību padomju kanonam, vai arī ar paša autora nepieņemamo morālo un ideoloģisko stāju. Jaunie autori regulāri kritizēti par darbos manāmām t. s. buržuāziskajam nacionālismam raksturīgām tēmām un motīviem. Literārs darbs, kurš neatbilda vēlamajām nostādnēm, varēja kļūt par iemeslu pārmetumiem pašam rakstniekam pretpadomju aģitācijā, tādējādi pāraugot juridiskā atbildībā. Autora saistība ar nevēlamu politisku ievirzi vai ideoloģiju varēja kalpot par iemeslu, kādēļ publicēšanās tika liegta, bet vainīgā persona – izslēgta no Rīgas Jauno autoru apvienības biedru saraksta. Drošas padomju nostājas trūkums un politiskā svārstīšanās vai apolitisms, rupju politisku kļūdu pieļaušana kļuva par iemeslu debatēm jauno autoru personīgo lietu izskatīšanas sēdēs.

Raksturvārdi: Latvijas Padomju Rakstnieku savienība, Rīgas Jauno autoru apvienība, personīgās lietas, jaunais autors, pārkāpumi.

THE YOUNG AUTHOR AND OFFENCE: THE EXAMINATION OF THE PERSONAL FILES DURING THE MEETINGS OF THE UNION OF YOUNG WRITERS OF RIGA AND THE UNION OF LATVIAN SOVIET WRITERS (1945–1968)

Summary

The aim of this article is to briefly describe few significant meetings of the Union of Young Writers of Riga, as well as board and secretariat meetings of the Union of Latvian Soviet Writers from 1945 till 1968. Examples were chosen from the personal files of two young writers – Viktors Līvzemnieks and Otomārs Rikmanis. The article was prepared while researching meeting records of the Union of Young Writers of Riga and the Union of Latvian Soviet Writers located in the State Archives of Latvia.

Meeting records do not provide complete information about causes that led to offence. Objectively they do not show the guilty part and its thoughts, that person keep to

oneself, or other participants of the meeting and motivation behind their talk. However, it is possible to detect several interconnections in decision making process.

Offences of young authors were primarily associated either with authors' literary works and their non-adequacy to the Soviet canon, or with unacceptable moral and ideological attitude. Young authors were criticised about choosing themes and motifs that were similar to those of so-called bourgeois nationalism. Literary work, which did not match with prescribed guidelines, could lead to severe accusations about writers' anti-Soviet agitation, therefore turning into legal responsibility. The author's connection to unwanted political movement or ideology, lack of reliable pro-Soviet attitude, political hesitation or apoliticism, commitment of bad political choises and mistakes could serve as a reason why publishing was denied, and often led to removing from membership of both the Union of Young Writers of Riga and the Union of Latvian Soviet Writers.

Keywords: the Union of Latvian Soviet Writers, the Union of Young Writers of Riga, personal files, young author, offences.

Izmantotā literatūra

Bērsons, I. *Deviņi likteņi*. Rīga : Signe, 2001.
Briedis, R. Laikmeta konturējums. 50. gadu otrā puse – 80. gadi. *Latviešu literatūras vesture*, 3. sēj. Rīga : Zvaigzne ABC, 2001.
Celmiņa, H. *Kā plika pa nātrām* (skatīts 2016. gada 17. martā). Pieejams: *http://www.ailab.lv/Teksti/Musdienas/Celmina/Kaplika/12likum.html*
Ķeruss, J. *LSPR Valsts drošības komitejas vēršanās pret pretpadomju propagandu un aģitāciju: 1957. gada kriminālllietu analīze* (skatīts 2017. gada 16. janv.). Pieejams: *http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/vdkkomisija/KerussJanis_Pretpadomju-propaganda-cekas-kriminallietas1957gads_VDKkomisija2016.pdf*
Latvijas Vēstures arhīva (LVA) materiāli.
Līvzemnieks, V. *Ceļagājumi*. *Dzīves redzējumi par laikabiedriem censoņiem*. Rīga : SolVita, 2005.
Niedre, J. Jauno literātu apvienības. *Latvijas PSR mazā enciklopēdija*, 1. sēj. Galv. red. V. Samsons. Rīga : Zinātne, 1967.
Raudive, S. „Jaunais autors" versus „Jaunais padomju autors". Latvijas Padomju rakstnieku savienības Jauno autoru darba organizēšanas komisijas un jauno literātu apvienību darbība (1945–1968). *Totalitārisma sabiedrības kontrole un represijas*. Rīga : LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija, 2015.
Sakse, A. Jauno autoru prozas darbi. *Literatūra un Māksla*, Nr. 40, 1945.

Pētījums izstrādāts Valsts pētījumu programmas „Letonika – Latvijas vēsture, valodas, kultūra, vērtības" projektā Nr. 4.

---

[1] Arhīva materiālu izpēte veikta ar LPSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisijas atbalstu.

Madara Eversone

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS 5. KONGRESS (1965) – PAGRIEZIENA PUNKTS LATVIEŠU LITERĀRĀ PROCESA VIRZĪBĀ 20. GADSIMTA 60. GADU OTRAJĀ PUSĒ

Kopsavilkums

20. gadsimta 60. gadu otrajā pusē būtiska nozīme latviešu literārā procesa attīstībā bija Latvijas Padomju Rakstnieku savienības 5. kongresam, kas latviešu kultūrvēsturē palicis kā revolucionārs un pēc kura Latvijas Padomju Rakstnieku savienība kļuva par radošās inteliģences patvērumu un būtiski ietekmēja turpmāko literāro procesu, sniedzot daudz lielākas iespējas izteikt savu viedokli arī jaunākajai rakstnieku paaudzei.

Raksta mērķis ir izvērtēt šā svarīgā kultūras notikuma ietekmi, skatīt kongresa sagatavošanas priekšvēsturi un norisi, aktualizējot kongresa problēmjautājumus un diskusijas, kā arī izvērtēt Latvijas Padomju Rakstnieku savienības jaunievēlētās valdes sastāvu. Pētījumā izmantoti Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīvā pieejamie Latvijas Padomju Rakstnieku savienības un tās Komunistiskās partijas pirmorganizācijas dokumenti, kā arī Rakstnieku savienības biedru atmiņas un memuāri.

Izpētot Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīvā pieejamos dokumentus, var konstatēt būtiskas kvalitatīvas pārmaiņas Latvijas Padomju Rakstnieku savienības valdes darbībā. Pēc 5. kongresa mainījās ne tikai Latvijas Padomju Rakstnieku savienības valdes sastāvs, bet arī vadības metodes un attieksme pret literāro un kultūras mantojumu. Latvijas Padomju Rakstnieku savienības valde arvien aktīvāk iesaistījās sabiedrisku jautājumu risināšanā, krietni lielākā mērā apliecinot lojalitāti sabiedrībai, nevis Komunistiskajai partijai. Svarīga loma literārā procesa turpmākajā attīstībā bija jaunajam Latvijas Padomju Rakstnieku savienības valdes pirmajam sekretāram Albertam Jansonam, kurš savu iespēju robežās aizstāvēja rakstniekus pret Latvijas Komunistiskās partijas Centrālkomitejas realizētajām ideoloģiskajām kampaņām. Viņa vadītās valdes laikā izteikti redzama jaunās rakstnieku paaudzes opozīcija vecākajai paaudzei.

Raksturvārdi: Latvijas Padomju Rakstnieku savienība, 1965. gads, Latvijas Padomju Rakstnieku savienības valde, Latvijas Padomju Rakstnieku savienības 5. kongress, latviešu literatūra, kultūrpolitika.

THE 5TH CONGRESS OF THE LATVIAN SOVIET WRITERS' UNION (1965) – A MILESTONE IN LATVIAN LITERARY PROCESS IN THE SECOND HALF OF THE 1960S

Summary

In the second half of the 1960s a crucial role in the development of Latvian literary process was played by the 5th Congress of the Soviet Latvian Writers' Union; it has remained in the memories of Latvian cultural history as a revolutionary event after which the Writers' Union became a sanctuary for the intelligentsia and strongly influenced further literary process, giving much bigger impact possibilities to younger generations of writers.

The article aims to evaluate the impact of this important cultural event, to view the background of preparation and processes of the Congress by actualizing the issues and discussions of it, as well as analyzing the composition of the newly-elected Writers' Union Board. To carry out the research, primarily the documents of Latvian Soviet Writers' Union and its local organizations of Communist Party that are available in the State Archives of Latvia along with the memories of Writers' Union members and other memoirs were used.

Examination of the documents available in the State Archives of Latvia confirmed a major qualitative change. After the 5th Congress not only the composition of the Writers' Union Board, but also management methods and the attitude towards literary and cultural heritage changed significantly. The Writers' Union engaged more actively in solving public issues and demonstrated more loyalty to the public than to the Communist Party. An important role in further development of the literary process was played by Alberts Jansons, the new First Secretary of the Writers' Union Board, who defended writers against potential and real ideological campaigns of the Central Committee of the Communist Party of Latvia. During his leadership the opposition between the new generation of writers' and the older one became clearly evident.

Keywords: Latvian Soviet Writers' Union; year 1965; the Board of the Latvian Soviet Writers' Union, the 5th Congress of the Latvian Soviet Writers' Union, Latvian literature, culture policy.

Izmantotā literatūra

Artavs, V. Cik jautri man ir gājis... Kopā ar mūsu virtuozo zobgali Valdi Artavu. *Grāmatas aizkulises.* Sast. R. Luginska, S. Viese. Rīga : Sol Vita, 2002.

Beinerte, V. *Ojārs Vācietis. Atvilktnei. Malkas pagrabam. Mūžībai* (skatīts 2016. gada 11. martā). Pieejams: *http://www.tvnet.lv/izklaide/popkultura/42651-ojars_vacietis_atvilktnei_malkas_pagrabam_muzibai*

Čaklais, M. *Laiks iegravē sejas*. Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2000.

Čaklais, M. Precizējums. *Literatūra un Māksla Latvijā*, Nr. 4 (83), 2001, 15. lpp.

Čaklais, M. Tas bija dabisks neatvairāms process. Rakstnieku savienība. 1965. gads. *Literatūra un Māksla Latvijā*, Nr. 2 (81), 2001, 8.–9. lpp.

Čaklā, I. Kā dzeja izlauzās brīvībā. *Grāmatas aizkulises.* Sast. R. Luginska, S. Viese. Rīga : Sol Vita, 2002.

Dzejas sekcijas sanāksmju protokoli (1965.–1966. g.). LNA LVA, 473. f., 1. apr., 349. l.

Krauliņš, K. Kaujas lauks – cilvēku sirdis. *Karogs*, Nr. 5, 1964, 124.–125. lpp.

Latvijas Padomju rakstnieku 5. kongresa materiāli, I sēj. (1965. g. dec.). LNA LVA, 473. f., 1. apr., 285. l.

*Latvijas Padomju rakstnieku 5. kongresa materiā*li, II sēj. (1965. g. dec.). LNA LVA, 473. f., 1. apr., 286. l.

LPSR Rakstnieku savienības sekretariāta sēžu protokoli (1966. g.). LNA LVA, 473. f., 1. apr., 305. l.

LPSR Rakstnieku savienības sekretariāta sēžu protokoli (05.01.67.–28.12.67.). LNA LVA, 473. f., 1. apr., 333. l.

LPSR Rakstnieku savienības sekretariāta sēžu protokoli (09.01.69.–25.12.69.). LNA LVA, 473. f., 1. apr., 335. l.

LPSR Rakstnieku savienības valdes sēžu protokoli (10.03.67.–15.05.67.). LNA LVA, 473. f., 1. apr., 322. l.

LPSR Rakstnieku savienības valdes sēžu protokoli (18.01.68.–01.03.68.). LNA LVA, 473. f., 1. apr., 323. l.
LPSR Rakstnieku savienības valdes sēžu protokoli (25.02.69.–03.12.69.). LNA LVA, 473. f., 1. apr., 323. l.
Lūse, D. *Latviešu literatūra un 20. gadsimta politiskās kolīzijas*. Rīga : Valters un Rapa, 2008.
Muižnieks, I. Daži atklāti vārdi par mūsu liriku. *Literatūra un Māksla*, 1946, 6. sept.
Muižnieks, I. Lirika, kas neatspoguļo dzīvi. *Karogs*, Nr. 7, 1946, 185.–190. lpp.
Niedre, J. Rakstnieku savienība. *Latvijas PSR mazā enciklopēdija*, 3. sēj. Rīga : Zinātne, 1970.
Priede, G. Dienasgrāmata. 1965. gads. *Gunāra Priedes dzīve un darbi 1959–1968*. Sast. I. Struka. Rīga : Jumava, 2014.
PSRS Rakstnieku savienības statūti, pieņemti 1934. gadā PSRS RS 1. kongresā.
Repše, G. *Brālis. Ojārs Vācietis*. Rīga : Pētergailis, 2005.
Skujiņš, Z. Patiesību karnevāls. Siržu zagļu uznāciens. *Raksti*, 9. sēj. Rīga : Mansards, 2010.
Skujiņš, Z. *Sarunas ar jāņtārpiņiem*. Rīga : Preses nams, 1992.
Škapars, J. *Barjerskrējiens*. Rīga : Dienas Grāmata, 2008.
Протоколы партийных бюро. Планы работов (16 июля 1963 г.–25 окт. 1966 г.). LNA LVA, PA-7263. f., 1. apr., 13. l.
Соколов, К. Б. *Художественная культура и власть в постсталинской России: союз и борьба (1953–1985 гг.)*. Санкт-Петербург : Нестор, 2007.

Agija Ābiķe-Kondrāte

LPSR LITERATŪRAS FONDA MATERIĀLĀ PALĪDZĪBA LATVIEŠU PADOMJU LITERĀTIEM: IESKATS IEGUVES PRIEKŠNOTEIKUMOS, VEIDOS, NOZĪMĒ

Kopsavilkums

Pētījuma mērķis ir iezīmēt PSRS Literatūras fonda Latvijas republikāniskās nodaļas materiālās palīdzības aspektus latviešu padomju literātiem – LPSR Rakstnieku savienības biedriem. Izplatītākie materiālās palīdzības veidi visā pastāvēšanas vēsturē ir pabalsti un aizdevumi, kuri ir sistēmisks radošo personu materiālā atbalsta modelis. Būtisku ieskatu atbalsta saņemšanas mehānismā un LPSR Literatūras fonda administratīvajā darbībā un pakļautībā uzrāda Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīva Rakstnieku savienības Literatūras fonda 233. fonda dokumentu analīze. Fragmentārās liecības radošo aprindu sadzīves folklorā norāda uz ne mazāk nozīmīgu atmiņu mantojuma materiālu, ko sniedz intervijas ar bijušajiem fonda darbiniekiem. Zīmīga atmiņu pieraksta un atstāsta īpatnība ir komisku atgadījumu īpatsvars. Galvenie pētījuma rezultāti ir reālā, plašā pētnieciskā lauka apzināšana, kurā vienoti skatāma institucionālā un attieksmju sazarotība – LPSR Rakstnieku savienības un Literatūras fonda Latvijas republikāniskās nodaļas vēsture un savstarpējās attieksmes, Rakstnieku jaunrades nama Dubultos un Literatūras fonda (Rakstnieku) poliklīnikas vēsture, radošo aprindu folklora. Secināts, ka materiālās palīdzības veidi sadzīviski saistīti ar visām radošu personu pulcēšanās vietām un institūcijām, liekot apzināties, ka indivīds padomju periodā neizbēgami iesaistīts represīvos attiecību mehānismos, jo ir atkarīgs no minētā atbalsta veidiem. LPSR Literatūras fonds ir izšķirīgi nozīmīga laikmeta kultūrzīme, tā izpēte spētu atsegt būtiskus atklājumus literārā procesa attīstībā un Latvijas kultūrvēsturē kopumā.

Raksturvārdi: LPSR Literatūras fonds, latviešu padomju literāti, materiālā palīdzība, sadzīves folklora, kultūrzīme.

MATERIAL ASSISTANCE OF THE LATVIAN SSR LITERATURE FUND FOR LATVIAN SOVIET WRITERS: INSIGHT INTO OUTPUT PREREQUISITE, TYPES, SIGNIFICANCE

Summary

The aim of this study is to outline the aspects of material assistance of the USSR Literary Fund's Latvian republican department for Latvian Soviet writers – members of the Latvian SSR Writers' Union. The most common types of material assistance throughout history have been benefits and loans, which are a systemic material support model for creative persons. A significant insight into the mechanism for receiving aid, the administrative actions and subordination of the Latvian SSR Literary Fund is revealed by the document analysis of the fund No. 233 of the Latvian National Archive's Latvian State Archive's Writers' Union Literary Fund. Fragmented statements in the folklore of the creative community point to a nonetheless significant memory heritage materials, provided by interviews with former employees of the Fund. A significant proportion of the recorded memories and recounts are of comical nature. The main result of the study is the awareness of scope of the real research field, which provides comprehensive view on the system of institutions and their relations – the

history and mutual relations of the Latvian SSR Literature Fund and the Literary Fund's Latvian republican department; the history of the writers' creativity house in Dubulti and the clinic of the Literature Fund (Writers); folklore of the creative class. It is concluded that the material forms of assistance are related to all gathering places and institutions of creative persons, thus making us aware that an individual during the Soviet period was inevitably involved in the repressive relationship mechanisms, because he is dependent on the aforementioned types of aid. The Latvian SSR Literature Fund is crucially important cultural phenomenon of its era; the study of it could uncover significant breakthroughs in the development of the literary process and in the Latvian cultural history as a whole.

Keywords: Latvian SSR Literary Fund, Latvian Soviet writers, material assistance, folklore of the everyday life, cultural sign.

Izmantotā literatūra

A. Ābiķes-Kondrātes intervija ar R. Papēdi 2015. gada 13. decembrī. Pieraksts raksta autores personīgajā arhīvā.
A. Ābiķes-Kondrātes intervija ar Z. Galanderi 2015. gada 12. decembrī. Pieraksts raksta autores personīgajā arhīvā.
Auziņš, A. *Arī rakstnieks ir cilvēks.* Mazā latviešu literatūras vēsture anekdotēs. Rīga : Dienas Grāmata, 2015.
Ķuzulis, J., Hānbergs, Ē. *Omulības*. Rīga : Jumava, 2003.
Ķuzulis, J., Hānbergs, Ē. *Rakstniekos ārpus grāmatu lappusēm. Nopietnības un uzjautrinoši gabaliņi.* Rīga : Jumava, 2010.
Literatūras fonda darbība. *Literatūra un Māksla*, Nr. 24, 1945, 29. jūn.
LVA, 233. f. [skatīts 2016. gada 1. jūn.]. Pieejams: *http://www.archiv.org.lv/index3.php?id=9009&kods=300110319&vien=2*

Publikācija tapusi Latvijas PSR Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisijas atbalstītā pētījumā, autore ir komisijas 2015. gada stipendiāte.

Latviešu literatūra trimdā un Latvijā

Inguna Daukste-Silasproģe

„TRĪS DIENAS NODZĪVOTAS LATVIEŠU SABIEDRĪBĀ": LATVIEŠU DZIESMU SVĒTKU EPIZODES TRIMDAS PROZAS TEKSTOS

Kopsavilkums

Rakstā galvenā uzmanība veltīta Dziesmu svētku kā latviskās identitātes veicinoša faktora atblāzmai latviešu prozas tekstos, atklājot to nozīmi dažādu paaudžu latviešu vidū, kļūstot par pasaulē izklīdušo latviešu tikšanās vietu, jo „atstājot svētku vietu, jutāmies kā skaistu sapni sapņojuši, ārpus laika un telpas. [..] Šķiroties visu lūpās bija jautājums – kur un kad nākamo reizi?"[1] Turklāt svētkos būtiskas ir gan svētku dalībnieku sajūtas, gan klausītāju un vērotāju pārdzīvojums. „Lielais koris dziedās par mums visiem. Dziesmai vajaga abus – dziedātāju un dzirdētāju. Lielais koris! [..] Tūlīt, tūlīt jūs nebūsit vairs atsevišķi dziedātāji, jūs būsit lielais koris, kam jāpaceļ dziesma. [..] Kamēr jūs dziedat, kamēr jūs klausāties, jūs pārvēršaties."[2] Dziesmu svētku tradīcija, dalība svētkos un īpašā vienotības un pacilātības sajūta daļai vecākās paaudzes bēgļu/trimdinieku bija pazīstama no Latvijas laika, un, pateicoties viņu rosmēm un aktivitātēm, svešumā uzturot šo tradīciju, arī nākamās paaudzes iesaistījās šajā kustībā, izjūtot to kā būtisku nacionālu, identitāti apliecinošu esības pamatu. Šajā sajūtā un apliecinājumā saaužas ikdienas dzīve, latviskā kultūras dzīve ar tās dokumentējumu aprakstos, pārskatos, apcerēs u. c. Tā iezīmējas daļā literāro darbu, galvenokārt koncentrējoties atziņā, ka „uz dažām stundām svešā telpa bija kļuvusi par mājām"[3], ar svešo telpu vispārināti saprotot svešumu, dzīvi trimdā. Kā izpētes avots izmantoti latviešu trimdas prozas teksti, kuros rodamas Dziesmu svētku epizodes, un avotu studijas, secinot, ka šādu tekstu nav kvantitatīvi daudz, tomēr tie dažādo latviešu trimdas prozu, atklājot būtisku latviešu trimdinieku kultūras dzīves daļu. Un pētījums iegūst starpdisciplinaritāti – literāros tekstos iemūžinātas mūzikas dzīves lappuses.

Raksturvārdi: trimda, identitāte, kordziedāšana, kopība, Dziesmu svētki, tikšanās.

"THREE DAYS IN LATVIAN SOCIETY": EPISODES OF LATVIAN SONG FESTIVALS AS REFLECTED IN EXILE FICTION

Summary

When Latvians left their homes as exiles and later arrived in new countries of residence, they tried to maintain the Latvian traditions, including song (singing) festivals. In refugee camps in Germany Latvians held their singing days and later this tradition was continued in the new host countries. This is documented by the composer and conductor Valentīns Bērzkalns in his book "Latvian Song Festivals in Exile" (1968), the emotional aspect and impressions of song festivals are depicted in personal "conversations" with the participants of different generations in the collection of articles "Song. Celebration. Life. Stories about Latvian song festivals abroad" (2015).

The article focuses on the song festival as a factor promoting Latvian identity in fiction, revealing the importance of these festivals among Latvians of different generations, becoming the meeting place of Latvians who have dispersed over the world, a "therapy for withered souls". The tradition of song festivals, participation,

special solidarity and elated feeling was well-known to part of the older generation exiles from the time of independent Latvia, and thanks to their activities maintaining this tradition abroad, the young generations were involved in this movement, feeling it as the basis of the a national identity. In some literary texts (Lūcija Bērziņa "Eingāna", 1973) and "A blink of youth" (*Jaunības atblāzma*, 1986), Richards Rīdzinieks "Golden motorcycle" (*Zelta motocikls*, 1976), Indra Gubiņa "Standing on a Stone" (*Uz akmeņa stāvēdams*, 1986), Gunars Janovskis "Where roosters do not sing" (*Kur gaiļi nedzied*, 1974), "And what about that" (*Un kas par to*, 1978) and "Evening" (*Novakare*, 1980), Ilze Šķipsna story "Song festival" (*Dziesmu svētki*), Gubiņa's poetry collection "Across a vast sea" (*Pāri plašai jūrai*, 1982) one can find a more or less detailed depiction of song festivals in exile. Such literary texts diversify Latvian exile prose text. Janovskis describes episodes of choir rehearsals. Whereas Rīdzinieks' novel "Golden motorcycle" is an accurate documentation of the first Latvian Song Festival in Hamburg (1968), Gubiņa in "Standing on a Stone" has portrayed the song days in Gotland, Visby (1979).

In the novels under discussion depiction of song festivals make only some part of the novel (except "A blink of youth" by Bērziņa), which tells a story about Latvians in a foreign land; however, these episodes become central in the context of the search for the Latvian identity and belonging. The chosen novels fundamentally portray a closed Latvian society in the new country of residence where a significant place is taken by meetings at the weekend, Latvian parties, school, theatre, choir, etc.; the exception is Rīdzinieks' "Golden motorcycle", which depicts a Latvian outside Swedish Latvian society. Prose texts reveal what it means for Latvians to prepare for and participate in song festivals, what emotions they get, what do song festivals mean for Latvians of different generations living in exile, and why they go to these celebrations. Mostly going to and participation in the song festival highlights the opportunity to be with many Latvians (which is rarely possible on a daily basis), to speak Latvian; each Latvian person met at the festival is perceived as a relative. The prose texts clearly indicate that the real meaning of the festival can be understood only by another Latvian and that during the festival there is no feeling of strangeness.

Song festivals in exile (also as described in literary texts) meant, first of all, going to another city, another land, even another continent, for a couple of days to be with one's own people; secondly, the festival with its expected and already firmly established program became a tradition; thirdly, in addition to singing, dancing and theatre it is important to prepare for it, dress up in self-made folk costumes of Latvian regions. This festive time for Latvians passed beyond reality, the real time and space, beyond the new and foreign environment, because it was completely Latvian cultural space, Latvian setting and people; it was created by themselves in their spare time, cherished and maintained alongside with their daily life. This was celebration for different generations. Critic Jānis Andrups admitted that going to a song festival is considered as a pilgrimage, as an opportunity to "enter into the spiritual Latvia, which alone gives people strength to get through this time"[4].

Writer Janovskis formulates the general feeling of participants, "Where Latvian songs could be heard, and there they were, because they could not be anywhere else. Song was part of their life, it gave substance to their days, and beauty to their souls."[5]

Keywords: exile, identity, choral singing, togetherness, song festival, meeting.

---

[1] **Sigma.** Pirmie Eiropas latviešu dziesmu svētki Hamburgā. *Brīvība*, Nr. 9, 1964, 1. sept., 2. lpp.

[2] **Šķipsna, I.** *Vidējā īstenība.* Bruklina : Grāmatu Draugs, 1974, 184. lpp.

[3] **Bērziņa, L.** *Eingāna*. Sidneja : Salas apgāds, 1973, 195. lpp.
[4] ZA FK RK (tagad Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas Retumi); J. Andrupa fonds. Inv. nr. 11778, 63. mape, 14. dok.
[5] **Janovskis, G.** *Novakare*, 175. lpp.

Izmantotā literatūra

Bērziņa, L. *Eingāna.* Sidneja : Salas apgāds, 1973.
Bērziņa, L. *Jaunības atblāzma*. Bruklina : Grāmatu Draugs, 1986.
Bērzkalns, V. *Latviešu dziesmu svētki trimdā: 1946–1965.* Bruklina : Grāmatu Draugs, 1968, 106.–110. lpp.
Bula, D. Dziedātājtauta. *Folklora un nacionālā ideoloģija*. Rīga : Zinātne, 2000.
Dziesma. Svētki. Dzīve. Stāsti par latviešu dziesmu svētkiem ārzemēs. Rīga : „Latvieši pasaulē" muzejs un pētniecības centrs, 2015.
Gubiņa, I. *Pār plašu jūru.* Toronto : Valters Ziediņš, 1982.
Gubiņa, I. *Uz akmeņa stāvēdams*. Bruklina : Grāmatu Draugs, 1986.
J. A. Eiropas latviešu dziesmu svētki Eiropā. *Londonas Avīze*, 1963, 9. jūn.
Janovskis, G. *Kur gaiļi nedzied*. Bruklina : Grāmatu Draugs, 1974.
Janovskis, G. *Novakare*. Bruklina : Grāmatu Draugs, 1980.
Janovskis, G. *Un kas par to.* Bruklina : Grāmatu Draugs, 1978.
Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas (LU AB) Retumi, fonds „Laiks".
Latvijas Universitātes Akadēmiskās bibliotēkas (LU AB) Retumi, Jāņa Andrupa fonds.
Olimpā bez lifta. *Komponista Alberta Jēruma dzīve.* Rīga : Musica Baltica, 1996.
Rīdzinieks, R. *Zelta motocikls*. Rīga : Jumava, 1999.
Silkalns, E. *Kritikas krāja. Grāmatu vērtējumi.* [b. v.] : LPB Austrālijas kopas un Sidnejas Latviešu biedrības apgāds, 1994.
Sigma. Pirmie Eiropas latviešu dziesmu svētki Hamburgā. *Brīvība*, Nr. 9, 1964, 1. sept., 2. lpp.
Sinka, A. Trimdas dziesmu svētku tradīcija Eiropā. Vēsturisks pārskats par dziesmu svētkiem un dziesmu dienām Eiropā ārpus Latvijas no 1946. līdz 1989. gadam. Pieejams: *www.ela.lv*
Šķipsna, I. *Vidējā īstenība*. Bruklina : Grāmatu Draugs, 1974.
Šmidchens, G. *The Power of Song. Nonviolent national culture in the Baltic singing revolution.* Seattle and London : University of Washington Press & Copenhagen: Museum Tusculanum Press, 2014.
Wessendorf, S. *Second-generation Trasnationalism and Roots Migration. Cross-border Live.* Farnham; Burlington : Ashgate, 2013.
Valtere, N. *Atspulgi.* Apceres par trimdas grāmatām. Itaka : Mežābele, 1992.
Vīķe-Freiberga, V. *Pret straumi*. Runas un raksti par latvietības tēmām 1968–1991. Rīga : Karogs & Montreal : Helios, 1995.
Voitkus, A. Vai mēs esam dziedātāju tauta. *Latvija Amerikā*, 1963, 25. dec.
Zobens, L. Eiropas latviešu dziesmu svētki: nostalģija vai spēka avots? *Latvija ārpus Latvijas. Kultūras, vēsture, emigrācija un nacionālā identitāte.* Konferences rakstu krājums. Rīga, 2014, 45.–55. lpp.

Edgars Lāms

PADOMJU LAIKA LAUKU DZĪVES ŠĶĒRSGRIEZUMS ĒRIKA HĀNBERGA PROZĀ

Kopsavilkums

Raksta mērķis ir izgaismot un novērtēt lauku dzīves atspoguļojumu un tā īpatnības rakstnieka un žurnālista Ērika Hānberga prozas darbos. Ē. Hānbergs ir viens no Latvijas lauku un lauku ļaužu dzīves erudītākajiem pārzinātājiem un konsekventākajiem lauku dzīves tematikas realizētājiem latviešu literatūrā. Visplašākais rakstnieka darbu klāsts attēlo dzīvi padomju okupācijas režīma laikos, 20. gadsimta 70. un 80. gados. Ē. Hānbergs ir rakstnieks reālists, viņa prozai raksturīgas dokumentālās tendences, arī pastiprināts publicistiskums, augsts tēlu un sižetu prototipiskuma līmenis. Savos stāstos, aprakstos un romānos rakstnieks atklāj padomju laiku lauku dzīves ēnas puses un nejēdzības, viņa kriticisms vērsts pret padomju sistēmas birokrātijas pārmērībām, pret plaši izplatīto valsts mantas piesavināšanos, pret valdošo korupciju un *blata* sistēmu. Rakstnieks īpaši sāpīgi pārdzīvo par darba tikuma degradāciju un valdošo bezatbildību. Dzīves problēmsituāciju attēlojumos plaši izmantots komikas potenciāls, īpaši humors un ironija. Ē. Hānbergs nav disidents, padomju varas atklātāka kritika parādās tikai, sākot ar Atmodas procesiem. Viens no Ē. Hānberga prozas pievilcīgākajiem aspektiem ir niansēm bagātā dažādu leksikas slāņu valoda, radošs valodas materiāla izmantojums.

Raksturvārdi: proza, reālisms, publicistiskums, dokumentalitāte, Padomju Latvija, kolhozi.

THE OVERVIEW ON RURAL LIFE DURING SOVIET TIMES IN ĒRIKS HĀNBERGS' PROSE

Summary

The aim of the article is to shed light on and evaluate depiction of rural life and its specific features in the writer and journalist's Ēriks Hānbergs prose works. Hānbergs is one of the most knowledgeable persons about the Latvian countryside and rural people's lives, and one of the most consistent implementers of the rural life theme in Latvian literature. The widest range of the writer's works depicts the life during the Soviet occupation regime in the 1970s – 80s. Hānbergs is a writer-realist, his prose is characterised by documentary tendencies, also by reinforced journalistic style, high prototypical level of characters and plot. In his stories, descriptions and novels the writer reveals the dark sides and absurdities of the rural life during Soviet times, his criticism is directed against bureaucratic excesses of the Soviet system, against the widely spread misappropriation of state property, against the prevailing corruption and the "string-pulling" system. The writer particularly painfully experiences degradation of working virtue and the ruling irresponsibility. In depictions of problem situations in life comedian potential, especially humour and irony, is widely used. Hānbergs is not a dissident, more open criticism of the Soviet power appears only at the beginning of the National Awakening processes. One of the most attractive aspects of Hānbergs' prose is his language, rich in nuances of different lexical layers, creative use of language material.

Keywords: prose, realism, journalistic style, documentality, Soviet Latvia, collective farms.

Izmantotā literatūra

Berķis, A., Hānbergs, Ē., Ziedonis, I. *Lauku sēta ir gudra*. Rīga : Jumava, 2001.
Čākurs, J. Liess gads: Par 1983. gada prozu. *Kritikas gadagrāmata*, 12. Rīga : Liesma, 1984.
Hānbergs, Ē. *Biķu alus* : stāsti. Rīga : Liesma, 1985.
Hānbergs, Ē. *Kartupeļu stāsti* : publicistisks romāns. Rīga : Liesma, 1989.
Hānbergs, Ē. *Klētiņa. Turības un mazturības rēķinu grāmata*. Rīga : Avots, 1991.
Hānbergs, Ē. *Mirklīši* : pieredzējumi, redzējumi, dzirdējumi. [b. v.] : Priedaines, 2000.
Hānbergs, Ē. *Pirmā grēka līcis* : kāzu reportāža. Rīga : Liesma, 1977.
Hānbergs, Ē. *Plikie un pusplikie* : stāsti. Rīga : Liesma, 1983.
Hānbergs, Ē. *Taka rudzu laukā* : stāsti. Rīga : Liesma, 1981.
Kronta, I. Portretskices ar nelielu pretenziju uz kopskatu: Latviešu stāstā ielūkojoties. *Darbi. Personības. Viedokļi* : raksti par literatūru. Rīga : [b. i.], 2003.
Latviešu literatūras vēsture, 3. sēj. Rīga : Zvaigzne ABC, 2001.
Putniņš, P. Ja savai sabiedrībai labu vēlam… *Literatūra un Māksla*, 1981, 25. sept.
Ziedonis, I. *Poēma par pienu*. Rīga : Liesma, 1977.

Karīna Krieviņa

CEĻA MOTĪVA SIMBOLISKĀS UN FILOZOFISKĀS ATKLĀSMES OLAFA GŪTMAŅA DZEJĀ

Kopsavilkums

Pētījuma mērķis ir parādīt ceļu daudzveidību dzejnieka Olafa Gūtmaņa (1927–2012) dzejā. Tiek mēģināts atklāt dažādo ceļu simboliskās nozīmes un filozofiskās izpausmes. Liriskā varoņa izjūtas, kas saistās ar autora empīriskajām atklāsmēm un indivīda meklējumu ceļiem atklājas iniciācijas procesā, kas ir priekšnosacījums sakrālajai celtspējai. Izmantota aprakstošā un sintēzes metode.

Raksturvārdi: izziņa, meklējumi, pieredze, indivīds, iniciācija, simbols, sakrāls, profāns.

SYMBOLICAL AND PHILOSOPHICAL REVELATIONS OF THE ROAD MOTIVES IN THE POETRY OF OLAFS GŪTMANIS

Summary

During his life the poet Olafs Gūtmanis (1927–2012) often had to travel – both forcibly and voluntarily. The poet was twice deported to Siberia. His empiric experience appears in his creative work in an emotionally expressive way. Every road he took is equivalent to a journey in his poetry.

Gūtmanis describes different roads in empirical or empathic way in his poetry. The beginning and walking of each road shows the lyrical hero's will and wish to refuse the normal, often comfortable and well-known life and to be open to spiritual acquisitions regardless of possible unknown and unexpected obstacles.

The depiction of roads in the author's poetry is varied:

1) Private – roads of searching related to an individual's life empiricism: an exile's road of memories, "away road" (direction of the movement), "away road" (distance), tramp's road, road of returning, pilgrim's road.
2) Public – roads related to an individual's work and interests – roads of memories of the common cultural and historical past: the ancient amber road, the ancient bread road of Cours;
3) Zoomorphic – roads related to the individual's imagination and empathy: fish roads, bird roads.

Roads have different meanings: a road can be as a place where a movement occurs, as a distance from the beginning till the end of the road, as a way to reach the aim and as a method to do a research process.

The motivation to set off is related to certain wishes: to search, to get to know, to learn. The main sense of the road is a movement. It is a let-motif that lets the lyrical hero continuously have experience of diversity and reveal the mutual interaction of roads.

The destination of a road is home, motherland, the individual's self, acquiring of a new experience and information.

In the poetry of Gūtmanis the road has always been a dynamic element, even when it is a distance thanks to the flow of memories, depicted cultural and historical events and characters. He discovers the dominance of the spiritual world over the

physical world: roads are not static elements in a horizontal plane but they acquire the significance of a spatial identity, which in turn creates the sense of belonging.

The lyrical hero feels his belonging not only to the roads he has walked in his life, which are related to the individual's initiation processes and efforts to research personality, but also to zoomorphic roads belonging to the world of fauna, feeling himself as a part of the natural cyclic rhythm. The depiction of the roads is syntheses of different experiences: otherness, impossibility, unexpectedness, etc. Thanks to the imagination, it is also possible to walk the impossible roads. The author describes what he sees on his way: different travellers, tramps and pilgrims. He also mentions symbolically adjacent elements of the road: road songs – symbolized by the patriotism and humanity; road bread – the bitterness and saltiness of the life and native Courland; road walking stick – that, first, serves as a support through distressing experiences, then, at the end, bursts into leaf, confirming that the road of the life has not been futile and tailwind – circumstances that motivated to begin the road.

Keywords: cognition, searching, experience, individual, initiation, symbol, sacred, profane.

Izmantotā literatūra

Copleston, F. *A History of Philosophy*, Vol. II. Medieval Philosophy. Augustine to Scotus. The Bellarmine Series XII – Lnd., Burn Oates & Washbourne Ltd., 1950.
Grīnvalde, A. *Laiks un dzeja.* Liepāja : LiePA, 2000.
Gūtmanis, O. *No klaidoņa par svētceļnieku.* Liepāja : LiePA, 2005.
Gūtmanis, O. *Raksti 5 sēj.*, 1. sēj. Sast. E. Lāms. Liepāja : LiePA, 2006.
Gūtmanis, O. *Raksti 5 sēj.*, 2. sēj. Sast. E. Lāms. Liepāja : LiePA, 2007.
Gūtmanis, O. *Raksti 5 sēj.*, 4. sēj. Sast. E. Lāms. Liepāja : LiePA, 2009.
Herdera vārdnīca. Simboli. Mākslas, mitoloģijas, reliģijas, arheoloģijas un literatūras simboli. Rīga : „Pētergaiļa" bibliotēka, 1993.
Kiope, M. *Patiesība un valoda.* Rīga : LU Filosofijas un socioloģijas institūts, 2009.
Kūle, M. *Ceļš saprašanās labirintos*. Rīga : Zinātne, 1989.
Kūle, M., Kūlis R. *Filosofija.* Rīga : Zvaigzne ABC, 1998.
Laķis, P. *Laiks un cilvēka pasaule*. Rīga : Minerva, 1999.
Latviešu konversācijas vārdnīca, 2. sēj. Red. A. Švābe, A. Būmanis, K. Dišlers. Rīga : A. Gulbja apgādā, 1928–1929.
Latviešu literārās valodas vārdnīca, 2. sēj. Red. L. Ceplītis. Rīga : Zinātne, 1973.
Latviešu valodas vārdnīca. Rīga : Avots, 2006.
Latvijas senākā vēsture 9. g. t. pr. Kr.–1200. g. Rīga : Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2001.
Nucho Ozoliņa, A., Vidnere, M. *Mākslas terapija: psihokibernētiskais modelis*. Rīga : RaKa, 2011.
St. Thomas Aguinas. *Summa Theologiae.* A concise translation. Ad. by T. McDermott. Christian Classics, Allen. Texas / Chicago, Illinois, [1991].
Šteiners, R. *Brīvības filozofija. Kāda moderna pasaules uzskata pamati.* Rīga : RaKa, 2005.
Tresiders, Dž. *Simbolu vārdnīca. Tradicionālie un neparastie tēli un simboli*. Rīga : Zvaigzne ABC, [b. g.].
Zīmes & simboli. No senajiem hieroglifiem līdz mūsdienu logotipiem. Red. Elīna Vanaga. Rīga : Zvaigzne ABC, 2010.

Bārbala Simsone

VILKAČI KOLKĀ UN CITPLANĒTIEŠI SAEIMĀ: JAUNĀKĀ LATVIEŠU FANTĀZIJAS UN FANTASTIKAS LITERATŪRA

Kopsavilkums

Raksta tēma ir pēdējo sešu gadu laikā latviešu oriģinālliteratūrā īpaši uzplaukušie fantāzijas un zinātniskās fantastikas žanri, kurus reprezentē gandrīz trīsdesmit romānu un četri stāstu krājumi. Rakstā vispirms ieskicētas līdz 20. gadsimta 90. gadiem valdošās tendences nosacītajā fantāzijas žanra rakstniecībā – bērnu fantāzijas literatūrā un t. s. ezoteriskajā romānā – un atzīmēts pēdējo desmit gadu laikā ārvalstīs ievērību guvušais t. s. jauniešu fantāzijas un fantastikas fenomens: gados jaunu autoru fantāzijas un fantastikas žanros rakstīto darbu popularitāte, kas gūst atbalsi arī atbilstošo žanru rakstniecībā Latvijā. Tālāk rakstā apskatīti līdz 2015. gada noslēgumam iznākušie latviešu fantāzijas un fantastikas oriģināldarbi, piedāvājot tos klasificēt piecās atsevišķās tematiskajās kategorijās, kā arī rosināta diskusija par iemesliem, kāpēc šie līdz pat 20. gadsimta 90. gadu beigām Latvijā ne sevišķi izplatītie žanri dažu gadu laikā iemantojuši popularitāti gan pieredzējušu autoru, gan debitantu vidū. Apskatot publicētos darbus, rakstā meklēta atbilde uz jautājumu, vai latviski rakstītajai fantāzijai un fantastikai ir raksturīgas nacionālās specifikas iezīmes.

Raksturvārdi: distopija, fantāzijas žanrs, jauniešu literatūra, tradīcija, zinātniskā fantastika.

WEREWOLVES IN KOLKA AND ALIENS IN PARLIAMENT: THE NEWEST LATVIAN FANTASY AND SCIENCE FICTION LITERATURE

Summary

The present paper is devoted to analysis of the newest original Latvian fantasy and science fiction literature – the prose works published from 2010 till 2015. First, the paper offers a brief insight into the most popular types of fantasy literature of the previous decades – children's fantasy and esoteric fiction. Next, the paper offers a few facts concerning the fantasy and science fiction works written by young adults as the tendency of the 20th/21st century genre fiction worldwide. The paper then goes on to compare this tendency to the fact that the majority of fantasy and science fiction works during 2010–2015 in Latvia were also authored by young people. The paper then presents the hypothesis that these works (34 all in all, comprising 29 novels, 4 short story collections and 1 trilogy) can be roughly divided in five thematic categories which the paper proceeds to analyse in detail. The categories are as follows: 1) the novels following the traditional clichés of fantasy genre, 2) the dystopian fiction novels, 3) urban fantasy novels, 4) short stories comprising a variety of genres and 5) fiction for children and young adults. The paper analyses the domineering tendencies in each of these categories and also discusses the topic of whether or not specific features characterising Latvian fantasy and science fiction can be observed in these works. The analysis allows for a number of conclusions: for instance, the fact that Latvian fantasy and science fiction works are for the time being strongly influenced by works in corresponding Western genres, whereas the national (Latvian) characteristics (such as place names, personal names or descriptions of specific places) are chiefly used as a refreshing illustration in Western-oriented plots; also, there is a dominant tendency for

the authors to use West European environment and the corresponding mythology in their works, presumably hoping that their works would someday acquire worldwide recognition.

Keywords: dystopia, fantasy genre, science fiction, tradition, young adult fiction.

Izmantotā literatūra

Eņģele, I. *75 dienas*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2011.
Kreicbergs, T. *Dubultnieki un citi stāsti*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2011.
Nemiera, L. *Septiņi.* Rīga : Zvaigzne ABC, 2011.

Austra Gaigala

ĢIMENES MODELIS JAUNĀKAJĀ LATVIEŠU LITERATŪRĀ BĒRNIEM UN PUSAUDŽIEM

Kopsavilkums

2012.–2015. gadā izdotā latviešu literatūra bērniem un pusaudžiem rakstā analizēta, lielākoties izmantojot socioloģijas, sociālās un ģimenes psiholoģijas teorijas. Aplūkotajā literatūrā sastopami dažādi ģimeņu modeļi, tostarp bieži pilna nukleāra ģimene. Vienojošais aspekts: lai gan bērni aug pilnās, funkcionālās ģimenēs, tekstā tēlotajos notikumos vecāku loma ir salīdzinoši neliela, lielākoties bērni darbojas ar vecākiem nesaistītā vidē – draugu lokā, skolā, pie radiniekiem u. c. Vecvecāki daudz vairāk nekā vecāki iesaistās bērniem svarīgajos notikumos un pasaules atklāsmē. Secināms, ka šajos darbos nukleāra ģimene kļūst par paplašinātu ģimeni, pat ja visi tās locekļi nedzīvo vienkopus vai pavisam tuvu cits citam. Vecvecāki šajos darbos neiesaistās bērna audzināšanā kā disciplinētāji, noteikumu izstrādātāji un to izpildes kontrolētāji burtiskā nozīmē; viņi kļūst par vidutājiem starp bērniem un iepriekšējām paaudzēm, iepazīstinot ar kultūru, tradīcijām, paaudzēs mantotām vērtībām un dzīves likumsakarībām, emocijām un savu pieredzi. Nepilnas ģimenes, kā arī vecāku trūkums, viņus aizvietojot attāliem radiniekiem vai pat radnieciski nesaistītām personām, šajos darbos gan funkcionē kā laikmetu raksturojošas sociālas problēmas, gan paplašina tekstā ietverto problēmu loku un iezīmē emocionālo un psiholoģisko fonu, gan arī kalpo kā sižeta virzītājspēks. Problemātisks ģimenes modelis ar noslieci uz disfunkcionālu ģimeni tiek izmantots kā fons, ar kuru kontrastē viens vai vairāki darba centrā esoši izteikti pozitīvi vai par pozitīviem kļūstoši tēli.

Raksturvārdi: literatūra bērniem, ģimene, vecvecāki, sociālas problēmas, fons, fantāzija.

FAMILY MODEL IN THE RECENT LATVIAN LITERATURE FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS

Summary

The present article provides the analysis of Latvian literature for children and adolescents published in 2012–2015. The analysis is based on theories of sociology and social and family psychology. The literary texts under discussion depict different family types including full nuclear family. A common feature to all analysed texts is that even though children live in full, functional families, the role of parents in the events depicted in the texts is relatively small; mostly children find themselves in situations where parents are not present – with friends, at school, with relatives, etc. Grandparents rather than parents are more involved in exploration of the world and other events important for children. Evidently in these works nuclear family turns into extended family, even if all its members do not live together or in close proximity to one another. Grandparents in these works do not have the educative role in the literal sense; they become mediators between children and previous generations, introducing the culture, traditions, values inherited through generations and life regularities, emotions and experience. Broken families and absence of parents, when distant relatives or unrelated people replace them, function in two ways: on the one hand, they reflect the social problems of the present time and mark the emotional and psychological background; on

the other hand, they serve as a driving force of the narrative. Problematic family model is often used as a background, against which one or more positive or promising central characters are portrayed.

Keywords: literature for children, family, grandparents, social problems, background, fantasy.

Izmantotā literatūra

Ernstone, V., Tidriķe, L. *Jauniešu valoda*. Rīga : LU, 2006.
Gaile, I. *Vai otrā grupa mani dzird?* Rīga : Liels un mazs, 2014.
Ģimeņu attiecību modeļi (skatīts 2016. gada 11. jūn.). Pieejams: *http://www.rigabrain.com/blog/2012/05/25/gimenu-attiecibu-modeli/*
Jundze, A. *Kristofers un Ēnu ordenis*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2015.
Karpova, Ā. *Ģimenes psiholoģija*. Rīga : RaKa, 2000.
Laķis, P. Socioloģija. *Ievads socioloģijā.* Rīga : Zvaigzne ABC, 2002.
Puriņa, I. *Varavīksnes ceļš*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2014.
Riska faktoru novērtēšanas kritēriji nelabvēlīgajās ģimenēs. Bērnu un ģimeņu lietu ministrijas un Latvijas Pašvaldību konsultāciju centra metodoloģiskā semināra bāriņtiesu/pagasttiesu un sociālajiem darbiniekiem metodiskais materiāls. Rīga, 2005.
Rungulis, M. *Sāļās pankūkas*. Rīga : Pētergailis, 2015.
Samauska, I. *Govs uz bagāžnieka*. Rīga : Pētergailis, 2014.
Svence, G. *Attīstības psiholoģija*. Rīga : Zvaigzne ABC, 1999.
Zvirgzdiņš, J. *Have A Nice Day! Gandrīz mīlas stāsts*. Rīga : Pētergailis, 2015.
Zvirgzdiņš, J. *Lauvas rūciens*. Rīga : Pētergailis, 2015.

Latviešu mūsdienu romāna („MĒS. Latvija, XX gadsimts”) pētniecība

Zanda Gūtmane

ATMIŅU EKSHUMĀCIJA ENES MIHKELSONES ROMĀNĀ „MĒRA KAPS” UN NORAS IKSTENAS ROMĀNĀ „MĀTES PIENS”

Kopsavilkums

Pētījums veltīts kolektīvās atmiņas reprezentācijas un producēšanas procesam Baltijas literatūrā, dažādu t. s. atmiņu kopienu pārstāvju vēsturisko un kolektīvo atmiņu amnēzijai padomju periodā, to atdzimšanai postpadomju laikā un atgūto atmiņu apzināšanās sekām. Izmantojot vienu no pētniecības objektiem – igauņu rakstnieces Enes Mihkelsones (*Ene Mihkelson,* dz. 1944) romāna „Mēra kaps” nosaukumā iekļauto metaforu –, šis process rakstā dēvēts par „atmiņu ekshumāciju”.

Pētījuma mērķis ir parādīt, kā literatūrā tiek atklāts padomju varas amnēzijai pakļauto individuālo atmiņu atgūšanas process un kādi ir atmiņu atgūšanas iespējamie rezultāti. Mērķa sasniegšanai izmantoti igauņu un latviešu mūsdienu prozas divi piemēri – Noras Ikstenas romāns „Mātes piens” (2015) un Enes Mihkelsones romāns „Mēra kaps” (*Katkuhaud,* 2007), kas abi ir atbilstoši vēlīnā modernisma paradigmai latviešu un igauņu literatūrā. Kā pētījuma teorētiskais pamats izmantota sociologa Morisa Halbvaksa (*Maurice Halbwachs,* 1877–1945) izstrādātā kolektīvās atmiņas teorija un Ivonas Irvinas-Zareckas (*Iwona Irwin-Zarecka*) atmiņu kopienas teorija, kā arī postkoloniālās feministikas un naratoloģijas pamatprincipi.

Pētījuma gaitā secināts, ka kolektīvā atmiņa Baltijas prozā 21. gadsimtā tiek reproducēta individualizētā, plurālistiskā veidā, pievēršoties t. s. mazajiem vēstījumiem, kuros pārstāvētas, savienotas un konfrontētas dažādu atmiņu kopienu pieredzes reprezentācijas. Aplūkotie darbi demonstrē atšķirīgo postpadomju sabiedrības attieksmi pret atmiņu atguvi un aktualizē jautājumu – kā dažādo atmiņas kopienu pieredžu apzināšana un atcere ietekmē mūsdienu postkoloniālā subjekta identitātes formēšanos un integrāciju Eiropas kultūras telpā.

Raksturvārdi: kolektīvā atmiņa, atmiņu kopiena, kolektīvā amnēzija, atmiņu atguve, Baltijas proza, vēlīnais modernisms.

EXHUMATION OF MEMORIES IN THE NOVELS “GRAVE OF PLAGUE” BY ENE MIHKELSON AND “MOTHER’S MILK” BY NORA IKSTENA

Summary

The research focuses on the process of collective memory representation and production in the literature of the Baltic States, various cases of the so-called historic and collective amnesia of representatives of memory communities during the Soviet period, their revival during the Post-Soviet period, and the consequences caused by the awareness of these memories. In the article this process is called “exhumation of memories” based on the metaphore used in the tiltle of the novel by Estonian writer Ene Mihkelson (1944) – “Grave of Plague”.

The aim of the research is to show how the recovery process of individual memories that had experienced the Soviet amnesia is revealed in literature and what the possible results of the memory recovery are. Two samples of modern Estonian and Latvian prose have been used to achieve the research aim – novel "Mother's Milk" (*Mātes piens*, 2015) by Nora Ikstena and "Grave of Plague" (*Katkuhaud*, 2007) by Ene Mihkelson, which correspond to the late modernism paradigm in Latvian and Estonian literature. The theoretical basis of the research is the theory of collective memory by Maurice Halbwachs (1877–1945) and theory of memory community by Iwona Irwin-Zarecka, as well as basic principles of postcolonial feminism and narratology.

During the research it has been concluded that collective memory in the prose of the Baltics has been reproducted in an individual, pluralistic way focusing on the so-called short epistles where experiences of various memory communities have been represented, united and confronted. The given works demonstrate diverse attitude of Post-Soviet society towards recovery of memory and bring up an issue – how awareness and remembrance of various experiences of memory communities influence the formation of the identity of the modern postcolonial subject and its integration into the European cultural space.

Keywords: collective memory, memory community, collective amnesia, memory recovery, prose of the Baltics, late modernism.

Izmantotā literatūra

Coser, A. L. Introduction: Maurice Halbwachs 1877–1945. Halbwachs, Maurice. *On Collective Memory*. Ed., transl. Lewis A. Coser. Chicago, London : The University of Chicago Press, 1992, pp.13–34.

Čakravorti-Spivaka, G. *Vai pakļautie spēj runāt?* Tulk. S. Meškova. Rīga : Mansards, 2014.

Halbwachs, M. *On Collective Memory*. Ed., transl. Lewis A. Coser. Chicago, London : The University of Chicago Press, 1992, pp. 35–235.

Hanovs, D. Kolektīvās atmiņas Eiropas kultūrtelpā: konflikti un iekļaujošais potenciāls. *Atmiņu kopienas: atceres un aizmiršanas kultūra Latvijā.* Red. Mārtiņš Kaprāns, Gustavs Strenga, Norberts Bekmans-Dīrkess. Rīga : LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2016.

Ikstena, N. *Mātes piens*. Rīga : Dienas Grāmata, 2015.

Irwin-Zarecka, I. *Frames of Remembrance: The Dynamics of Collective Memory***.** New Brunswick, New Jersey : Transaction Books, 1994.

Kalnačs, B. *20th Century Baltic Drama: Postcolonial Narratives, Decolonial Options.* Bielefield : Aisthesis Verlag, 2016.

Kaprāns, M., Procevska, O., Uzule, L., Saulītis, A. *Padomju deportāciju pieminēšana Latvijā. Atmiņu politika un publiskā telpa.* Rīga : Mansards, 2012.

Mihkelsone, E. *Mēra kaps*. Tulk. G. Godiņš. Rīga : Mansards, 2014.

Olesk, S. Two ways to write about Estonian history: Ene Mihkelson and Sofi Oksanen. – *Transcript 39 Estonia* (skatīts 2016. gada 12. janv.). Pieejams: *http://www.transcript-review.org/en/issue/transcript-39-estonia/feature-two-ways-to-write-about-estonian-history-ene-mihkelson-and-sofi-oksanen-by-sirje-olesk*

Tlostanova, M. *Gender Epistemologies and Eurasian Borderlands*. New York : Palgrave Macmillan, 2010.

Väljataga, M. *Igauņu lielā romāna gaidās.* Eurozine, 2007 (skatīts 2016. gada 15. febr.). Pieejams: *http://www.eurozine.com/articles/article_2008-03-05-valjataga-lv.html*

Žolude, I. *Eksistenciālais luksuss. Par Noras Ikstenas romānu „Mātes piens”* (skatīts 2016. gada 21. maijā). Pieejams: *http://www.punctummagazine.lv/2016/01/13/eksistencialais-luksuss*

Anda Kuduma

GUNTA BEREĻA ROMĀNS „VĀRDIEM NEBIJA VIETAS": VALODAS JĒGA UN ENERĢIJA

Kopsavilkums

Raksta mērķis ir analizēt un izvērtēt Gunta Bereļa romānā „Vārdiem nebija vietas" (iznācis 2015. gadā romānu sērijā par vēsturi „MĒS. Latvija, XX gadsimts") pieteiktā vēsturiskā posma atspoguļojuma naratīvos aspektus, kas saistās ar valodas jēgu un enerģiju.

Raksta metodoloģisko pamatu veido naratoloģijas un poststrukturālisma, postmodernisma teorētiskās nostādnes. Nedaudz ieskicēti arī psihoanalītiskie un antropoloģiskie cilvēkpētniecības aspekti.

G. Bereļa romāna koncepcijas pamatā kā galvenā metode vēsturiskā laikmeta izgaismojumā izvēlēta dekonstrukcija, rādot laikmeta sajukšanu prātā ar patoloģiskas personības biogrāfijas palīdzību. G. Bereļa romānā klusēšanas konceptu realizē pseidovaronis/marginālis Tušs, kurš labprātīgi izvēlējies nerunāt, pamatā darbodamies pēc nejaušības un anarhijas principa, kā distancēts vērotājs nokļūst centra pozīcijās. Subjekts ir izvēlējies savu esamības veidu un vietu, to naratīvo perspektīvu jeb redzespunktu, no kura Pirmā pasaules kara vēsturiskās norises atklājas visā savā absurdajā bezjēdzībā un traģismā. G. Bereļa romāna valoda ir stilistiski precīzi veidota telpa galvenā varoņa/pseidovaroņa drastiskajām izpausmēm. Tušs ar savu darbošanos un rīcību kļūst par aktīvu valodiskās domas nesēju. G. Berelis „Tuša klusēšanas koncepta" konstruēšanā organiski izmanto kinematogrāfa un fotogrāfijas estētikai raksturīgos paņēmienus, romānā tos realizējot vairākos līmeņos.

Romānā konceptuāli realizētā paņēmiena dēļ G. Bereļa teksts ir kļuvis par interpretatīvi atvērtu lauku neviennozīmīgam lasījumam, par hipertekstuālu tīklojumu, kas raisa visplašākās asociācijas ar dažādiem 20. gadsimta vēsturiskajiem nogriežņiem, taču galvenokārt aktualizē mūsdienu cilvēkam būtiskos jautājumus.

Raksturvārdi: Guntis Berelis, vēsture, dekonstrukcija, Pirmais pasaules karš, valodas jēga, klusums, fotogrāfija.

GUNTIS BERELIS' NOVEL "THERE WAS NO PLACE FOR WORDS" (*VĀRDIEM NEBIJA VIETAS*): SENSE AND ENERGY OF LANGUAGE

Summary

The purpose of the article is to analyze and assess the narrative aspects connected with the sense and energy of language in the reflection of a certain historical period announced in Guntis Berelis' novel "There was no Place for Words" (*Vārdiem nebija vietas,* published in 2015 in the history series "We. Latvia, 20th century").

The methodological basis of the article is provided by theoretical approaches of narratology, post-structuralism, and post-modernism. Psychoanalytical and anthropological aspects of human studies are also outlined.

Berelis has chosen deconstruction as his principal method to reflect the historical period and with the help of a pathological personality's biography shows that the period is going mad. The individual has chosen his mode and place of existence, that particular narrative perspective or viewpoint from which the historical process of the First World

War comes to light in all its preposterous absurdity and tragic light. In Berelis' novel the concept of silence is realized by the pseudo hero/marginal individual Tushs who has voluntarily chosen to keep silent, basically acting according to the principles of fortuity and anarchy. As a distanced observer he takes up the central positions. Berelis' language is a stylistically precisely constructed space for the contradictory manifestations of the principal hero/pseudo hero. Tushs with his performance and activity becomes an active bearer of the author's lexical idea. To construe "Tushs' concept of silence", Berelis organically uses methods characteristic of cinematography and photography, implementing them at several levels.

Thanks to the narrative methods conceptually used in the novel, Berelis' text has become an open area for interpretation and for reading it in an ambiguous way, a hyper topical network that calls up the widest associations with various historical line segments of the 20th century, although it mainly actualizes issues essential for modern man.

Keywords: Guntis Berelis, history, deconstruction, the First World War, the sense of language, silence, photography.

Izmantotā literatūra

Aristotelis. *Nikomaha ētika.* Rīga : Zvaigzne, 1985.
Barts, R. *Camera lucida. Piezīme par fotogrāfiju*. Rīga : Laikmetīgās mākslas centrs, 2006.
Barts, R. *Teksta bauda*. Rīga : Mansards, 2012.
Berelis, G. *Klusums un vārds*. Rīga : Daugava, 1997.
Berelis, G. *Neēd šo ābolu. Tas ir mākslas darbs*. Rīga : Atēna, 2001.
Berelis, G. *Mitomānija.* Rīga : Liesma, 1989.
Berelis, G. *Vārdiem nebija vietas.* Rīga : Dienas Grāmata, 2015.
Dibovska, J., Kokareviča, E. *Ne sunīša kājām spert... jeb Gunta Bereļa romāna „Vārdiem nebija vietas" eliksīrs* (skatīts 2016. gada 3. febr.). Pieejams: *http://www.ubisunt.lu.lv/zinas/t/33998/*
Freud, S. *Zeitgemäßes über Krieg und Tod* (skatīts 2016. gada 17. janv.). Pieejams: *http://www.archive.org/details/Freud_1924_Krieg_und_Tod_k*
Kolmane, I. Postrukturālisms. *Mūsdienu literatūras teorijas.* Sast. Ieva E. Kalniņa, Kārlis Vērdiņš. Rīga : LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2013.
Mintaurs, M. Dekonstrukcija. Dziļā provincē pie jūras. *Domuzīme*, Nr. 2, 2015.
Plūme, I. Esamība bez vārdiem: klusuma troksnis (skatīts 2016. gada 8. janv.). Pieejams: *http://www.punctummagazine.lv/2015/06/29/esamiba-bez-vardiem-klusuma-troksnis/*
Аристотель. *Сочинения в четырех томах.* Том 1. Москва : Мысль, 1976.

Benedikts Kalnačs

LATVIJAS VĒSTURES ROMĀNU SĒRIJA „MĒS. LATVIJA, XX GADSIMTS". POSTKOLONIĀLISMA UN POSTKOMUNISMA PERSPEKTĪVA

Kopsavilkums

Rakstā aplūkoti sērijā „MĒS. Latvija, XX gadsimts" laikā no 2014. gada līdz 2016. gada pirmajai pusei publicētie romāni. Analizēts, kā sērijas iecerē un īstenojumā atklājas mūsdienu skatījums uz nozīmīgiem Latvijas vēstures, kultūras atmiņas un identitātes aspektiem, kontekstualizēta postkoloniālisma un postkomunisma teorētiskā perspektīva un aplūkotas romāna žanra transformācijas mūsdienu literatūrā. Konstatēts, ka pirmie septiņi sērijā publicētie romāni atklāj daudzveidīgus skatpunktus uz pagātnes norisēm un to laikmetīgu interpretāciju, un uzsvērts, ka aplūkotie literārie darbi rosinājuši sabiedrības interesi par vēstures un atmiņas fenomeniem, palīdzot labāk izprast mūsdienu identitātes veidošanās priekšnosacījumus. Pievērsta uzmanība sērijas autoru piederībai vienai rakstnieku paaudzei, kuras personīgajā pieredzē būtiska loma ir gan padomju, gan postpadomju kontekstiem. Latviešu literatūras procesi integrēti postkoloniālo un postkomunistisko sabiedrību attīstības salīdzināmā paradigmā, skatot arī specifiskos kultūrvēsturiskos aspektus.

Raksturvārdi: vēsture, atmiņa, identitāte, Latvija, postkoloniālisms, postkomunisms, sērija, romāns.

A SERIES OF NOVELS *WE. LATVIA, THE 20TH CENTURY*: POSTCOLONIAL AND POSTCOMMUNIST PERSPECTIVE

Summary

In this paper I discuss some recent developments in Latvian fiction as they reflect on a society in transition twenty five years after the collapse of the totalitarian and colonial Soviet state. The case study is based on a series of novels under the general heading *We. Latvia, the 20th Century*. The investigation tackles the aims and scope of this series from the perspective of both postcolonial and postcommunist studies as well as cultural memory studies in order to discuss what changes in society are reflected as well as negotiated by this particular undertaking. It is important to acknowledge that "memory can play a key role in processes of change and transition because it is itself flexible and has a transformative quality"[1]. In the mentioned series of novels, memory becomes a powerful agent of change not only reflecting upon the past but also demonstrating how the processes of remembering mirror the state of flux in contemporary Latvia. The keywords for this investigation are history, Latvia, series, and novel, thus the paper is accordingly subdivided into four internally linked parts.

Keywords: history, memory, identity, Latvia, postcolonialism, postcommunism, series, novel.

---

[1] **Assmann, A., Shortt, L.** Memory and Political Change: Introduction. Assmann, A., Shortt, L. (eds.). *Memory and Political Change*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2012, p. 3.

Izmantotā literatūra

Adamaite, U. Galvenajā lomā – pati grāmata. *Kultūras Diena*, 2016. gada 15. febr.

Annus, E. The Problem of Soviet Colonialism in the Baltics. *Journal of Baltic Studies*, 2012, 43/1, pp. 21–46.

Annus, E. (ed.) Special Issue: A Postcolonial View on Soviet Era Baltic Cultures. *Journal of Baltic Studies*, 2016, 47/1.

Assmann, A. Canon and Archive. Erll, A., and A. Nünning (eds.). *A Companion to Cultural Memory Studies.* Berlin and New York : De Gruyter, 2010, pp. 97–107.

Assmann, A. *Cultural Memory and Western Civilization. Functions, Media, Archives.* Cambridge : Cambridge University Press, 2013.

Assmann, A., Shortt, L. Memory and Political Change: Introduction. Assmann, A., Shortt, L. (eds.). *Memory and Political Change*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2012, pp. 1–14.

Bankovskis, P. *18*. Rīga : Dienas Grāmata, 2014.

Bankovskis, P. *Kā tas bija* (skatīts 2016. gada 19. jūn.). Pieejams: *http://www.satori.lv/raksts/10874/Pauls_Bankovskis/Ka_tas_bija*

Bankovskis, P. Pēcvārdi jeb mūžīgā augšāmcelšanās. Bankovskis, P. *18*. Rīga : Dienas Grāmata, 2014, 165.–169. lpp.

Džads, T. *Pēc kara. Eiropas vēsture pēc 1945. gada*. Rīga : Dienas Grāmata, 2007.

Gaile, I. Autores pēcvārds. Gaile, I. *Stikli*. Rīga : Dienas Grāmata, 2016, 172.–173. lpp.

Hanovs, D. Kolektīvās atmiņas Eiropas kultūrtelpā: konflikti un iekļaujošais potenciāls. *Atmiņu kopienas: atceres un aizmiršanas kultūra Latvijā.* Atb. red. M. Kaprāns, G. Strenga, N. Bekmans-Dīrkess (*N. Beckmann-Dierkes*). Rīga : Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, 2016, 17.–52. lpp.

Kaprāns, M., Strenga, G. Ievads. *Atmiņu kopienas: atceres un aizmiršanas kultūra Latvijā.* Atb. red. M. Kaprāns, G. Strenga, N. Bekmans-Dīrkess (*N. Beckmann-Dierkes*). Rīga : Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, 2016, 5.–16. lpp.

Kaprāns, M. Padomju laika biogrāfiskā atbrīvošanās: pagātnes pragmatiskā reprezentācija latviešu memuāros. *Atmiņu kopienas: atceres un aizmiršanas kultūra Latvijā.* Atb. red. M. Kaprāns, G. Strenga, N. Bekmans-Dīrkess (*N. Beckmann-Dierkes*). Rīga : Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts, 2016, 130.–172. lpp.

Kelertas V. (ed.). *Baltic Postcolonialism*. Amsterdam : Rodopi, 2006.

Neumann, B. The Literary Representation of Memory. Erll, A., Nünning, A. (eds.). *A Companion to Cultural Memory Studies.* Berlin and New York : De Gruyter, 2010, pp. 333–343.

Koroševskis, A. *Mana piedzimšana piespieda mani dzīvot. Nora Ikstena „Mātes piens”* (skatīts 2016. gada 18. jūn.). Pieejams: *http://www.ubisunt.lu.lv/zinas/t/36370/*

Peiker, P. A. H. Tammsaare's *Truth and Justice* as a Postcolonial *Bildungsroman. Journal of Baltic Studies*, 2015, 46/2, pp. 199–216.

Pucherová, D., Gáfrik, R. Introduction: Which Postcolonial Europe? Pucherová, D., Gáfrik, R. *Postcolonial Europe? Essays on Post-Communist Literatures and Cultures.* Leiden and Boston : Brill/Rodopi, 2015, pp. 11–23.

Repše, G. MĒS. Ievadvārdi. Zebris, O. *Gaiļu kalna ēnā*. Rīga : Dienas Grāmata, 2014, 5.–6. lpp.

Simsone, B. *Garšo pēc lodes* (skatīts 2016. gada 18. jūn.). Pieejams: *http://www.punctummagazine.lv/2015/02/12/garso-pec-lodes/*

Simsone, B. *Grāmatas „Stikli” recenzija. Uzvarošais trauslums* (skatīts 2016. gada 19. jūn.). Pieejams: *http://www.diena.lv/kd/recenzijas/gramatas-stikli-recenzija-uzvarosais-trauslums-14140408*

Sparāne-Freimane, D. MĒS. Ievadvārdi. Zebris, O. *Gaiļu kalna ēnā*. Rīga : Dienas Grāmata, 2014, 5.–6. lpp.
Ştefănescu, B. *Postcommunism/Postcolonialism: Siblings of Subalternity*. Bucureşti : Editura Universităţii din Bucureşti, 2013.
Tlostanova, M. Postsocialist ≠ Postcolonial? On Post-Soviet Imaginary and Global Coloniality. Special issue: On Colonialism, Communism and East-Central Europe. *Journal of Postcolonial Writing*, 48.2, 2012, pp. 130–142.
Tlostanova, M. Postcolonial Theory, the Decolonial Option and Postsocialist Writing. Pucherová, D., Gáfrik, R. *Postcolonial Europe? Essays on Post-Communist Literatures and Cultures.* Leiden and Boston : Brill/Rodopi, 2015, pp. 27–45.

Cittautu literatūras vēsture un šodiena

Juris Kastiņš

FAKTUĀLAIS UN FIKCIONĀLAIS HANSA MAGNUSA ENCENSBERGERA JAUNĀKAJĀ ROMĀNĀ „VIENMĒR ŠĪ NAUDA!"

Kopsavilkums

Rakstā analizēts jaunākais Hansa Magnusa Encensbergera romāns „Vienmēr šī nauda!" (*Immer das Geld! Ein kleiner Wirtschaftsroman*) naratoloģisko problēmu aspektā. Darba sākumā īsi raksturots „ekonomiskā" romāna plots un diskursa personāžs, it īpaši uzsverot tantes Fé lomu visās norisēs. Viņa ir bagāta Federmanu ģimenes radiniece, kura nolēmusi bērniem izskaidrot naudas nozīmi un funkcijas cilvēka dzīvē. Tā romāna priekšplānā izvirzās divu naratoloģijas kategoriju – fikcionālā un faktuālā – savstarpējās attiecības, jo līdztekus prozas fiktīvajai pasaulei galvenokārt ilustratīvā veidā sniegti reālās pasaules fakti: naudas rašanās, naudas veidi, sociāli, ekonomiski un politiski notikumi u. tml. Balstoties uz naratologa Huberta Irziglera atziņām par faktuālo un fikcionālo vēstījumu, analizēta romāna poētika un tā diskurss ar savstarpēji sarežģītajām semantiskajām attiecībām starp fikcionālo (tante Fé un viņas apmācības kurss bērniem par naudu) un faktuālo vēstījumu jeb dokumentalitāti (piemēram, naudas funkcionēšanu sabiedrībā). Noslēgumā tiek uzsvērts, kā to apgalvo izcilā naratoloģe Monika Fludernika, ka faktuālais vēstījums principā nevar būt naratīvs, jo tas balstās uz argumentiem.

Naratoloģiskais romāna analīzes aspekts atklāj H. M. Encensbergera darba komplicēto poētiku.

Raksturvārdi: romāns, fikcionālais, faktuālais, diskurss, vēstījums, naratoloģija, plots.

FACTUAL AND FICTIONAL IN HANS MAGNUS ENZENSBERGER'S LATEST NOVEL "ALWAYS THIS MONEY!"

Summary

The article analyses the latest Hans Magnus Enzensberger's novel "Always the money!" (*Immer das Geld! Ein Kleiner Wirtschaftsroman*) narratology aspect of the problem. Plots and character discourse of the economic novel, especially emphasizing the role aunt Fé in all processes are briefly described at the beginning of the work. She is a rich relative of the Federman family, and has decided to explain the role and functions of money in human life to the children. Thus, mutual relations of two narratology categories – fictional and factual come to the foreground, because in addition to the fictitious world of the prose real-world facts are provided mainly in an illustrative form: the emergence of money, money types, social, economic and political events, etc. Based on narratology specialist's Hubert Irzigler's knowledge of factual and fictional message the novel poetics and its discourse with mutually complex semantic relations between the fictional (aunt Fé and her training course for children about money) and the factual message or documents (e. g., functioning of money in the society) has been analysed. In conclusion, it is emphasized following the statement expressed by the outstanding narratology specialist Monika Fludernik that the factual message, in principle, cannot be a narrative, because it is based on arguments.

Narratology aspect of the analysis of the novel reveals the complex poetics of Enzensberger's work.

Keywords: novel, fictional, factual, discourse, message, naratology, plot.

Izmantotā literatūra

Enzensberger, H. M. *Immer das Geld! Ein kleiner Wirtschaftsroman.* Berlin : Suhrkamp Verlag, 2015.
Fludernik, M., Falkenhayner, N., Steiner, J. (Hrsg.) *Faktuales und fiktionales Erzählen.* Würzburg : Ergon Verlag GmbH, 2015.
Giger, S. *Enzensberger lässt eine zynische Tante das liebe Geld erklären* (skatīts 2016. gada 27. janv.). Pieejams: *http://www.srf.ch.kultur/literatur/enzensberger-laesst-eine-zynische-tante-das -liebe-geld-erklaeren*

.

Laimdota Ločmele

UMBERTO EKO ROMĀNS „PILOTNUMURS". RĪTDIENA NEKAD NEPIENĀKS

Kopsavilkums

Raksta mērķis ir analizēt romāna galveno tēmu – mediju kritiku – un sastatīt tēmas risinājumu romānā un tā paša autora kritiskajās esejās un teorētiskajos rakstos, sastatīt romānā tēlotā medija īpašības ar komunikācijas teorijā aprakstītajām. Pētījumā izmantota semiotiskā un salīdzinošā metode. Romāna autors risina komunikācijas tēmu, atklāj mediju darbības nevēlamos efektus Itālijā un iezīmē, kas varētu notikt, ja mediju vara izietu ārpus sabiedrības kontroles. Darbā aprakstītie efekti ir novērojami arī Latvijas medijos. Romānu var interpretēt kā aicinājumu lasīt medijus kritiski, būt aktīvam sociālās komunikācijas dalībniekam un rūpēties par veiksmīgas komunikācijas kopšanu, kas ir svarīgi arī mūsu sabiedrībā.

Raksturvārdi: masu mediji, semiotiskais komunikācijas modelis, mediju pratība, teksta interpretācija.

UMBERTO ECO'S NOVEL "NUMERO ZERO". TOMORROW NEVER COMES

Summary

The aim of the paper is to analyze the main theme of the novel, the media criticism, and to find a correlation between the reflection of this theme in the novel and critical essays and theoretical writings by the same author, also to compare the properties of the media in the novel with those described by communication theory. Semiotic and comparative methods are used in this research. In a broader sense the author deals with the topic of communication and reveals what might happen if the power of media goes beyond the control of the society and cannot be managed. The media effects described in the novel are observed in Latvian media. The novel can be interpreted as an invitation to read the media critically, to be an active participant in social communication and care for successful communication, which is also important in our society.

Keywords: mass media, semiotic model of communication, media literacy, text interpretation.

Izmantotā literatūra

Baudrillard, J. The Masses: the Implosion of the Social in the Media. *Selected Writings*. Ed. and intr. Mark Poster. Cambridge : Polity Press,1998.

Eco, U. *A Theory of Semiotics*. Bloomington : Indiana University Press, 1979.

Eco, U. *The Aesthetics of Chaosmos: The Middle Ages of James Joyce*. London : Hutchinson Radius, 1998.

Eco, U. *Interpretation and Overinterpretation*. (Ed.) Stefan Collini. Cambridge : Cambridge University Press, 1992.

Eco, U. The Force of Falsity. *Serendipities. Language and Lunacy*. New York : Columbia University Press, 1998.

Eco, U. On the Press. *Five Moral Pieces*. London : Vintage, 2002.

Eco, U. Those who Don't Believe in God Believe in Everything. *Turning Back the Clock.* London : Vintage, 2008.
Eko, U. *Pilotnumurs*. Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2015.
McQuail, D. *McQuail's Mass Communication Theory*. London : Thousand Oaks; New Delhi : Sage Publication, 2000.
National Public Radio. 'Numero Zero' Reprises Umberto Eco's Fascination With 'Losers' (skatīts 2016. gada 12. jūn.). Pieejams: *http://www.npr.org/2016/02/20/467468433/numero-zero-reprises-umberto-ecos-fascination-with-losers*
U. Eko intervija Toronto Universitātē par mūsdienu masu mediju problēmām (skatīts 2016. gada 13. jūn.). Pieejams: *http://umbertoeco.com/en/news/umberto-eco-addresses-the-inadequacies-of-the-modern-mass-media-72.html*

Giedrė Buivytė

THE MYTHICAL SPACE OF DEATH AND AFTERLIFE AS EMBEDDED IN THE STRUCTURE OF THE POETIC NARRATIVE

Summary

The article aims at examining the remnants of the mythical system of thought in the poetic narrative of Baltic and Germanic traditions. Anglo-Saxon epic poem *Beowulf* and Lithuanian funeral laments are analysed as sources of different poetic devices which refer to ancient burial rites and mythical perception of death and afterlife. The author attempts at reconstructing an intricate system of beliefs by employing the methods of comparative Indo-European poetics and archetypal literary criticism. The mythic mode of poetic narrative (Eddic poetry) and its transformations in the mimetic mode of poetic narrative (epic poem *Beowulf* and Lithuanian funeral laments) are investigated in relation to the Germanic and Baltic funeral rituals. The motifs of funeral pyre, burial mound, journey, spatial orientation of the afterlife are analysed in relation to the opposition sacred/profane which is seen as the basis of mythical thought.

Keywords: mimetic mode, implicit mythical reference, formulaic expression, reconstruction of burial customs, perception of death in ancient societies.

NĀVES UN PĒCNĀVES DZĪVES MĪTISKĀS TELPAS IETVĒRUMS POĒTISKĀ NARATĪVA STRUKTŪRĀ

Kopsavilkums

Raksta mērķis ir apskatīt domāšanas mītiskās sistēmas atspulgus baltu un germāņu tradīciju poētiskajā naratīvā. Anglosakšu episkā poēma *Beovulfs* un lietuviešu bēru dziedājumi tiek analizēti kā avoti tiem mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem, kas attiecas uz senajiem apbedīšanas rituāliem un mītisko nāves un pēcnāves dzīves uztveri. Rakstā mēģināts rekonstruēt sarežģīto ticējumu sistēmu, izmantojot salīdzināmās indoeiropiešu poētikas un arhetipiskās literatūrkritikas metodes. Poētiskā naratīva mītiskais mods (*Eddas dziesmas*) un tā transformācijas poētiskā naratīva mimētiskajā modā (episkā poēma *Beovulfs* un lietuviešu bēru dziedājumi) tiek pētītas saistībā ar ģermāņu un baltu bēru rituāliem. Tādi motīvi kā bēru sārts, kapu kalns, ceļojums un pēcnāves orientācija telpā tiek analizēti opozīcijā „sakrālais – profānais", kas uzskatāms par mītiskās domāšanas pamatu.

Raksturvārdi: mimētiskais mods, implicītas atsauces uz mītiem, vārdformulas, apbedīšanas tradīciju rekonstrukcija, nāves uztvere senajās sabiedrībās.

References

Baldick, C. *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms.* Oxford : Oxford University Press, 2001.

Basanavičius, J. *Lietuvių raudos iš visur surinktos.* Vilnius : Rucho spaustuvė, 1926.

Beowulf – the Old English text (accessed 15 June, 2016). Available: *http://www.heorot.dk/beowulf-rede-text.html*

Beresnevičius, G. *Dausos: Pomirtinio gyvenimo samprata senojoje lietuvių pasaulėžiūroje.* Klaipėda : „Ryto" spaustuvė, 1990.

Carver, M. et al. *Signals of Belief in Early England: Anglo-Saxon Paganism Revisited.* Oxford : Oxbow Books, 2010.
Cassirer, E. *The Philosophy of Symbolic Forms. Mythical Thought.* New Haven : Yale University Press, 1955.
Černiauskaitė, D. Mirties- vedybų metaforos lietuvių laidotuvių raudose klausimu. *Tautosakos darbai*, Vol. XXXIII, 2007.
Eliade, M. *Cosmos and History. The Myth of the Eternal Return.* New York : Harper & Brothers, 1959.
Eliade, M. *The Sacred and the Profane*. New York : A Harvest Book, 1959.
Ellis, H. R. *The Road to Hel: A Study of the Conception of the Dead in Old Norse Literature.* New York : Greenwood Press, 1968.
Foley, J. M. *Traditional Oral Epic.* Berkeley : University of California Press, 1993.
Frye, N. *Anatomy of Criticism: Four Essays.* Princeton : Princeton University Press, 1963.
Fulk, R. D., Cain, C. M. *A History of Old English Literature.* Chichester : Wiley-Blackwell, 2013.
Gadamer, H. G. *Truth and Method.* London : Continuum, 2004.
Juška, A. *Lietuviškos dainos.* Vilnius : Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1954.
Leeming, D. A. *Mythology.* Cary : Oxford University Press, 1998.
Lietuvių tautosaka, Vol. II. Vilnius : Mintis, 1964.
Meletinsky, E. *The Poetics of Myth.* London : Rotledge, 2000.
Niles, J. D. *Homo Narrans: The Poetics and Anthropology of Oral Literature.* Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1999.
Niles, J. D. *Ring Composition and the Structure of "Beowulf"*. PMLA, Vol. 94, No. 5 (Oct., 1979), p. 929 (accessed 14 January, 2017). Available: *http://www.jstor.org/stable/461974*
Reyes, B. C. *Singing the Dead: A Model for Epic Evolution.* New York : Peter Lang Publishing, 2006.
Ricoeur, P. *The Conflict of Interpretations. Essays in Hermeneutics.* Evanston : Northwestern University Press, 1974.
Translation of Beowulf by Benjamin Slade (accessed 18 June, 2016). Available: *www.heorot.dk/beowulf-rede-text.html*
Translation of the Poetic Edda by Henry Adams Bellows, 1936 (accessed 15 June, 2016). Available: *at http://www.sacred-texts.com/neu/poe/*
Translation of the Prose Edda by Arthur Gilchrist Brodeur, 1916, p. 75 (accessed 16 June, 2016). Available: *http://www.sacred-texts.com/neu/pre/*
Watkins, C. *How to Kill a Dragon: Aspects of Indo-European Poetics*. New York : Oxford University Press, 1995.

Nerijus Brazauskas

CULTURAL FORMATION IN A CONTEMPORARY LITHUANIAN NOVEL: HISTORY, SOCIETY, HERITAGE

Summary

The article deals with the discourse of cultural formations and their representations in contemporary Lithuanian novel. The main aim of this paper is to research cultural formation in contemporary Lithuanian novel, reflecting collective identity as the discourse of cultural trauma and functional memory. The conception of cultural formation by Jan Assmann, the theory of cultural trauma of Piotr Sztompka and Aleida Assmann's notion of functional memory is the methodological background. The three cultural formations are presented and analysed: *history as a cultural formation* (novels by Ramūnas Klimas, Sigitas Parulskis, Vladas Kalvaitis, Justinas Sajauskas); *society as a cultural formation* (novels by Aleksandra Fomina, Aneta Anra, Gabija Grušaitė, Unė Kaunaitė); *heritage as a cultural formation* (novels by Nijolė Kliukaitė, Stasys Lipskis, Saulius Šaltenis, Aldona Ruseckaitė). The first cultural formation attests the relation among history and traumatogenic social change. The second one shows both a correlation among emigration and traumatogenic social change, and a critical evaluation of the post-Soviet man. The third cultural formation reveals the relation between cultural canon and cultural identity, showing how the latter was formed under the influence of historic events, ideology and official cultural memory. The main conclusion informs that all the mentioned formations are temporary and determined by the dominant knowledge, social identity and symbolic framework.

Keywords: cultural formation, contemporary Lithuanian novel, history, society, heritage, identity.

KULTŪRAS STRUKTŪRA MŪSDIENU LIETUVIEŠU ROMĀNĀ: VĒSTURE, SABIEDRĪBA, MANTOJUMS

Kopsavilkums

Šī raksta mērķis – pētīt kultūras struktūru mūsdienu lietuviešu romānā, reflektējot par kolektīvo identitāti kā kultūras traumas un funkcionālās atmiņas diskursu. Pētījuma metodoloģija ir Jana Asmana (*Jan Assmann*) aprakstītā kultūras struktūras koncepcija, Aleidas Asmanes (*Aleida Assmann*) formulētais funkcionālās atmiņas jēdziens un Pjotra Štompkas (*Piotr Sztompka*) attīstītā kultūras traumas koncepcija.

Kā kultūras struktūras pētījumā analizētas trīs: *vēsture* (Ramūna Klima (*Ramūnas Klimas*), Sigita Paruļska (*Sigitas Parulskis*), Vlada Kalvaiša (*Vladas Kalvaitis*), Justina Sajauska (*Justinas Sajauskas*) romāni); *sabiedrība* (Aleksandras Fominas (*Aleksandra Fomina*), Anetas Anras (*Aneta Anra*), Gabijas Grušaites (*Gabija Grušaitė*), Unes Kaunaites (*Unė Kaunaitė*) romāni); *mantojums* (Nijoles Kļukaites (*Nijolė Kliukaitė*), Staša Lipska (*Stasys Lipskis*), Sauļus Šalteņa (*Saulius Šaltenis*), Aldonas Ruseckaites (*Aldona Ruseckaitė*) romāni).

Pirmā kultūras struktūra atklāj saiknes starp vēsturi un traumatogēnajām sociālajām pārmaiņām. Padomju okupācija, deportēšana uz Sibīriju, holokausts Lietuvā, pēckara partizānu cīņas bija personīgas, bet ne sociālas traumas. Otrā kultūras struktūra parāda tiešo saikni starp emigrāciju un traumatisko sociālo pieredzi, starp jauno paaudzi

un kritisku pēcpadomju cilvēka vērtējumu. Trešā kultūras struktūra – literatūras mantojums – apliecina saikni starp kultūras kanonu un kultūras identitāti, demonstrējot, ka tā izveidota vēsturisko notikumu, ideoloģiju un oficiālās kultūras atmiņas ietekmē.

Visas trīs struktūras implicīti atspoguļo kolektīvās identitātes (re)konstruēšanu. Tāpēc romānos identificējama gan *homo sovieticus* refleksija, gan pēcpadomju cilvēka kritika, gan kultūras identitātes jautājums.

Galvenais secinājums: visām šīm struktūrām ir pagaidu raksturs un tās determinē dominējošās zināšanas, sociālās identitātes un simboliku.

Raksturvārdi: kultūras struktūra, mūsdienu lietuviešu romāns, vēsture, sabiedrība, mantojums, identitāte.

References

300 Baltic Writers: Estonia, Latvia, Lithuania: a reference guide to authors and their works. Editorial board: Kalnačs, B., Sprindytė, J., Undusk, J. Trans. by Bartkutė-Barnard, D., Reynolds, A., Sepp, T. Vilnius : Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Under and Tuglas Literature Centre of the Estonian Academy of Sciences, Institute of Literature, Folklore and art [of] University of Latvia, 2009.

Anra, A. *Katinas Temzėje* : mažasis romanas. Vilnius : Versus aureus, 2008.

Arendt, H. *The Origins of Totalitarianism*. New edition with added prefaces. San Diego, London : Harcourt, 1973.

Assmann, J. *Cultural Memory and Early Civilization*: *Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge : Cambridge University Press, 2011.

Bauman, Z. From Pilgrim to Tourist – or a Short History of Identity. *Questions of Cultural Identity*. Ed. by Hall. S. and Gay P. D. London : Sage Publications, 2000.

Fomina, A. *Mes vakar buvom saloje* : romanas. Kaunas : Kitos knygos, 2011.

Grušaitė, G. *Neišsipildymas* : romanas. Vilnius : Baltų lankų leidyba, 2010.

Kalvaitis, V. *Sustiprinto režimo barakas* : novelių romanas. Kaunas : Kauko laiptai, 2011.

Kaunaitė, U. *Žmonės iš Alkapės* : romanas. Vilnius : Žara, 2015.

Klimas, R. *Maskvos laikas* : romanas. Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005.

Kliukaitė, N. *Bitė* : biografinis romanas. Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2009.

Lipskis, S. *Išsivadavimas: biografinis romanas apie Vincą Mykolaitį-Putiną*. Vilnius : Žuvėdra, 2013.

Mykolaitis-Putinas, V. *Dienoraščiai: rašytojo paskutiniųjų gyvenimo metų* (*1961–1967*) *užrašai*. Spaudai parengė Lipskis, S. Vilnius : Žuvėdra, 2013.

Parulskis, S. *Trys sekundės dangaus* : romanas. Vilnius : Baltų lankų leidyba, 2002.

Ruseckaitė, A. *Žemaitės paslaptis* : biografinis romanas. Vilnius : Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015.

Sajauskas, J. *Unforgettable Names of Lithuania: novel of miniatures*. Trans. and ed. by Sajauskaitė-Juknevičienė, N. Vilnius : The General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, Genocide and Resistance Research Centre of Lithuania, 2015.

Sontag, S. *On Photography*. London : Penguin Books, 2008.

Sztompka, P. The Trauma of Social Change: A Case of Postcommunist Societies. Alexander. J. C. et al. *Cultural Trauma and Collective Identity*. Berkeley, California : University of California Press, 2004.

Šaltenis, S. *Demonų amžius* : proza ir dramaturgija. Vilnius : Tyto alba, 2014.

Karolina Górniak

IMPOSSIBLE POETRY. READING POLISH POSTWAR AVANT-GARDE. TYMOTEUSZ KARPOWICZ AND KRYSTYNA MIŁOBĘDZKA

Summary

The aim of this paper is to present the poetry of Polish avant-garde poets Tymoteusz Karpowicz and Krystyna Miłobędzka and to propose new approach in reading the hermetic poetry of the 20th century. The concept and textual practices of Polish poets' project called "impossible poetry" is associated in this study with the close-reading method and hermeneutic approach.

Poetry of Karpowicz and Miłobędzka appears to be an original project of post-war Avant-garde or rather Arrière-garde poetry (Marjorie Perloff) in Poland, which still seems to be "underread".

Keywords: 20th century poetry, Avant-garde, Arrière-garde, modernism, Tymoteusz Karpowicz, Krystyna Miłobędzka.

NEIESPĒJAMĀ DZEJA. LASOT POĻU PĒCKARA AVANGARDU. TIMOTEUŠS KARPOVIČS UN KRISTINA MILOBEDZKA

Kopsavilkums

Raksta mērķis ir iepazīstināt ar poļu avangarda dzejniekiem Timoteušu Karpoviču un Kristinu Milobedzku, kā arī piedāvāt jaunu pieeju 20. gadsimta hermētiskās dzejas lasīšanā. Poļu dzejnieku projekta, kas tiek saukts par „neiespējamo dzeju", koncepts un tekstuālā prakse šajā pētījumā tiek saistīta ar tuvlasīšanas metodi un hermeneitisko pieeju. T. Karpoviča un K. Milobedzkas dzeja ir oriģināls pēckara avangarda vai drīzāk arjergarda dzejas (M. Perlofa) projekts Polijā. Šķiet, ka līdz šim šo autoru dzeja nav pietiekami un vispusīgi izvērtēta.

Raksturvārdi: 20. gadsimta dzeja, avangards, arjergards, modernisms, Timoteušs Karpovičs, Kristina Milobedzka.

References

Chosen works, letters and interviews by Tymoteusz Karpowicz and Krystyna Miłobędzka

Karpowicz, T. *Dwie rozmowy: Oak Park – Puszczykowo – Oak Park. Tymoteusz Karpowicz, Andrzej Falkiewicz, Krystyna Miłobędzka: wybór listów*. Ed. J. Borowiec. Wrocław : Biuro Literackie, 2011.

Karpowicz, T. *Dzieła zebrane*. V. 1–6. Ed. J. Stolarczyk. Wrocław : Biuro Literackie, 2011–2015.

Karpowicz, T. *Metafora otwarta. O poezji Krystyny Miłobędzkiej*. „2B" 1999, No. 14.

Karpowicz, T. *Słoje zadrzewne: teksty wybrane*. Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1999.

Karpowicz, T. *Sztuka niemożliwa*. „Odra" 1976, No. 12.

Miłobędzka, K. *Dwanaście wierszy w kolorze*. Wrocław : Biuro Literackie, 2012.

Miłobędzka, K. *Leśmian – Białoszewski – Karpowicz*. „Czas Kultury" 1997, No. 1.

Miłobędzka, K. *Nothing more*. Trans. E. Wójcik-Leese. Todmorden : Arc Publications,

2013.
Miłobędzka, K. *Zbierane, gubione (1960–2010)*. Ed. J. Borowiec. Wrocław : Biuro Literackie, 2010.
Miłobędzka, K. *Znikam jestem*. Ed. J. Borowiec. Wrocław : Biuro Literackie, 2010.
Spychalski, M., Szoda, J. *Mówi Karpowicz*. Wrocław : Biuro Literackie, 2005.
Szare światło. Rozmowy z Krystyną Miłobędzką i Andrzejem Falkiewiczem. Ed. J. Borowiec. Wrocław : Biuro Literackie, 2009.
Świat niemożliwy, z Tymoteuszem Karpowiczem rozmawia Stanisław Bereś. „Rzeczpospolita" 2005, No. 33–34.
Twórcza negacja – rozmowa o poezji. Z T. Karpowiczem rozmawia R. Sawicki. „Wieloczas. Le temps pluriel" 1983, No. 1–2.
Wielogłos. Krystyna Miłobędzka w recenzjach, szkicach, rozmowach. Ed. J. Borowiec. Wrocław : Biuro Literackie, 2012.

Chosen literature in English

„2B" 1996, No. 9–10, pp. 10–28.
„2B" 1998, No. 13, pp. 12–33.
Barthes, R. *The pleasure of the text*. Trans. R. Miller. New York : Hill and Wang, 1975.
A Cambridge Companion to Modernist Poetry. Ed. M. Levenson. Cambridge : Cambridge University Press 1999.
A Companion to Modernist Literature and Culture. Ed. D. Bradshaw, K. J. H. Dettmar. Oxford : Blackwell Publishing, 2006.
Contemporary East European Poetry. Ed. E. George. New York-Oxford : Oxford University Press, 1993.
Cuddon, John A. *The Penguin dictionary of literary terms and literary theory*. London : Penguin Books, 1999.
Iser, W. *The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response*. Baltimore, London : The Johns Hopkins University Press, 1991.
Eco, U. *Interpretation and Overinterpretation*. Ed. S. Collini. Cambridge : Cambridge University Press, 1992.
Fokkema, D. *Literary History, Modernism, and Postmodernism. The Harvard University Erasmus Lectures.* Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins, 1984.
Genette, G. *Palimpsests. Literature in the Second Degree*. Trans. Ch. Newmann, C. Doubinsky. Lincoln : University of Nebraska Press, 1997.
Howarth, P. *The Cambridge Introduction to Modernist Poetry*. Cambridge : Cambridge University Press, 2012.
Kujawinski, F. *The drama of language.* „Chicago Review" 2000, No. 3–4.
Miłosz, Cz. *Postwar Polish Poetry*. Berkeley : University of California Press, 1983.
Perelman, B. *The trouble with genius: reading Pound, Joyce, Stein, and Zukofsky*. Berkeley : University of California Press, Elpenor Books, 1994.
Perloff, M. *Unoriginal Genius. Poetry by Other Means in the New Century*. Chicago : University of Chicago Press, 2010.
Stead, C. K. *Pound – Out of the Ruins*. In: C. K. Stead. *Pound, Yeats, Eliot and the Modernist Movement*. London : Rutgers University Press, 1989.
Weissbort, D. *The Poetry of Survival. Post-War Poets of Central and Eastern Europe*. London : Anvil Press Poetry, 1991.
Who is Who in Twentieth Century World Poetry. Ed. M. Willhardt, A. M. Parker. London : Routledge, 2000.

Chosen literature in Polish

Barańczak, S. *Dramatyczna niegramatyczność*, w: „Odra” 1975, No. 12.
Barańczak, S. *Tymoteusz Karpowicz albo Polifonia*. In: S. Barańczak. *Nieufni i zadufani. Romantyzm i klasycyzm w młodej poezji lat sześćdziesiątych*. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971.
Bieńkowski, Z. *Poezja niemożliwa*. In: Z. Bieńkowski. *Poezja i niepoezja. Szkice*. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1967.
Bogalecki, P. *Niedorozmowy. Kategoria niezrozumiałości w poezji Krystyny Miłobędzkiej*. Warszawa : Narodowe Centrum Kultury, 2011.
Bolecki, W. *Modernizm w literaturze polskiej XX wieku. Rekonesans*. „Teksty Drugie” 2002, No. 4.
Jaworski, S. *Awangarda*. Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1992.
Falkiewicz, A. *„Dlaczego uparłeś się mówić ze mną tak niejasno?”* In: T. Karpowicz. *Słoje zadrzewne: teksty wybrane*. Wrocław : Wydawnictwo Dolnośląskie, 1999.
Falkiewicz, A. *Metafora metafor*. „Teksty Drugie” 1991, No. 3.
Gleń, A. *Obejmowanie rzeczy. Poszukiwanie języka Całości w wierszach Tymoteusza Karpowicza*. „Estetyka i Krytyka” 2006, No. 2.
Gutorow, J. *Urwany ślad. O wierszach Wirpszy, Karpowicza, Różewicza i Sosnowskiego*. Wrocław : Biuro Literackie, 2007.
Kałuża, A. *Wola odróżnienia. O modernistycznej poezji Jarosława Rymkiewicza, Julii Hartwig, Witolda Wirpszy i Krystyny Miłobędzkiej*. Kraków : Universitas, 2008.
Kokoszka, M. *Antologia niemożliwa. Przypadek „Słojów zadrzewnych” Tymoteusza Karpowicza*. Katowice : Agencja Artystyczna „PARA” Zenon Dyrszka, 2011.
Łukasiewicz, J. *Symetrie Karpowicza*. In: J. Łukasiewicz. *Ruchome cele*. Warszawa : Biblioteka „Więzi”, 2003.
Małczyński, B. *Rozwiązywanie tekstów. Poetyckie polimorfie Tymoteusza Karpowicza*. Kraków : Universitas, 2010.
Małczyński, B. Wstęp. W: T. Karpowicz, *Utwory poetyckie: wybór*. Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2014.
Miłobędzka wielokrotnie. Ed. T. Nyczek, J. Gutorow. Poznań : WBPiCAK, 2008.
Mueller, J. *Wejścia do Xięgi T. Karpowicza*. „Twórczość” 2004, No. 10.
Nycz, R. *Nierozstrzygalność, niemożliwe światy Karpowicza*. In: R. Nycz. *Tekstowy świat*. Warszawa : Instytut Badań Literackich, 1995.
Podziemne wniebowstąpienie. Szkice o twórczości Tymoteusza Karpowicza. Ed. B. Małczyński, K. Mikurda, J. Mueller. Wrocław : Biuro Literackie, 2006.
Roszak, J. *Synteza mowy Tymoteusza Karpowicza*. Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2011.
Roszak, J. *W cztery strony naraz. Portrety Karpowicza*. Wrocław : Biuro Literackie, 2010.
Trznadel, J. *Metafizyczna Silva Rerum*. „Twórczość” 1972, No. 10.
Wielogłos. Krystyna Miłobędzka w recenzjach, szkicach, rozmowach. Ed. J. Borowiec. Wrocław : Biuro Literackie, 2012.
Winiecka, E. *Z wnętrza dystansu. Leśmian – Karpowicz – Białoszewski – Miłobędzka*. Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2012.
Włoch, W. *Aby lepsze wyśpiewać z nielepiej… (nad „Słojami zadrzewnymi” Tymoteusza Karpowicza)*. Rzeszów : Firma SAS Wanda Tarnawska, 2015.

Internet sources

Barańczak, S. *Review: “Nothing More”, by Krystyna Miłobędzka* (accessed June 13, 2016). Available: *https://www.arcpublications.co.uk/reviews/738*

Nyczek, T. *Review: "Nothing More", by Krystyna Miłobędzka* (accessed June 13, 2016). Available: *https://www.arcpublications.co.uk/reviews/736*
A Selection from the poetry of Tymoteusz Karpowicz. "Lituanus" 1993, No. 4, editor of the issue: Violeta Kelertas (accessed June 13, 2016). Available: *http://www.lituanus.org/ 1993_4/93_4_03.htm*
Wilk, M. *Tymoteusz Karpowicz* (accessed June 13, 2016). Available: *http://culture.pl/en/artist/ tymoteusz-karpowicz*
Wójcik-Leese, E. *On Krystyna Miłobędzka's "exactly the forehead…"* (accessed June 13, 2016). Available: *https://voltagepoetry.com/2014/04/10/elzbieta-wojcik-leese-on-krystyna-milobedzkas-exactly-the-forehead/*
[Anonym] *The Other Side of the Tree Rings – Tymoteusz Karpowicz* (accessed June 13, 2016). Available: *http://culture.pl/en/work/the-other-side-of-the-tree-rings-tymoteusz-karpowicz*

Mihails Čebotarjovs

UNRELIABLE NARRATION IN JOHN BANVILLE'S NOVEL "MEFISTO"

Summary

The concept of the unreliable narrator has been widely discussed in the recent years from various angles of literary theory. The first part of the paper is devoted to the controversies of the so called "cognitive approach" to unreliability attempted by some prominent narratologists. It is argued that the idea of getting rid of the concept of the implied author (IA) from the definition of unreliability is rather counterproductive. The second part aims to apply the rhetorical concept of unreliability, based on the presence of the ironic distance between the IA and the narrator, to the analysis of the narrator's unreliability in John Banville's novel "Mefisto". The key purpose is to demonstrate how the analysis of the narrator's morality leads to the conclusion about his unreliability, which in its turn leads to the deciphering of the main idea of the novel. It is hoped that the proposed path of analysis (narrator's morality – unreliability – the key message of the novel) may present a model of a successful shortcut to the deciphering of the main ideas implied by the author in his or her literary works.

Keywords: John Banville, "Mefisto", unreliable narration, implied author, postmodernism.

NEUZTICAMAIS VĒSTĪJUMS DŽONA BENVILA ROMĀNĀ „MEFISTO"

Kopsavilkums

Literatūras teorijas piedāvā atšķirīgas pieejas *neuzticamā vēstījuma* pētniecībai. Raksta pirmajā daļā aplūkota atsevišķu naratoloģijas speciālistu piedāvātā kognitīvā pieeja neuzticamības koncepta pētniecībā. Šo teorētisko pārskatu vieno secinājums, ka, lai gan kognitīvā pieeja piedāvā atteikties no *netiešā autora*, pilnvērtīga *neuzticamā vēstījuma* definīcija nevar iztikt bez *netiešā autora* pieminējuma.

Raksta otrajā daļā *neuzticamais vēstījums* aplūkots retoriskā kontekstā, koncentrējoties uz atšķirību starp *netiešo autoru* un vēstītāju. Šī pieeja izmantota Džona Benvila (*John Banville*) romāna „Mefisto" analīzei, kuras mērķis ir atklāt, kā vēstītāja morāles izvērtējums noved pie atklāsmes par viņa neuzticamību. Vēstītāja neuzticamība ir romāna netieši paustās galvenās domas izteiksmes līdzeklis.

Šādai pieejai (vēstītāja morāle – neuzticamība – romāna galvenā doma) piemīt potenciāls atklāt dziļākus romāna ideju slāņus, kurus autors nav izteicis tieši.

Raksturvārdi: Džons Benvils, „Mefisto", neuzticamais vēstījums, netiešais autors, postmodernisms.

References

Banville, J. *Mefisto.* London : Picador, 1999.
Barthes, R. *Writing Degree Zero.* USA : Beacon Press, 1970.
Booth, W. *The Rhetoric of Fiction*. London : Penguin Books, 1991.

Booth, W. Resurrection of the Implied Author: Why Bother? James Phelan; Peter Rabinowitz (eds.). *A Companion to Narrative Theory*. Malden and Oxford : Blackwell Publishing, 2008, pp. 75–88.
Yacobi, T. Fictional Reliability as a Communicative Problem. *Poetics Today*, 2.2, 1981, pp. 113–126.
Yacobi, T. Interart Narrative: (Un)Reliability and Ekphrasis. *Poetics Today*, 21.4, 2000, pp. 711–749.
Phelan, J., Martin M. P. The Lessons of 'Weymouth': Homodiegesis, Unreliability. Ethics and The Remains of the Day. D. Herman (ed.). *Narratologies: New Perspectives on Narrative Analysis*. Columbus : Ohio State University Press, 1999, pp. 88–109.
Nietzsche, F. *Ecce Homo & the Antichrist.* New York : Agora Publishing, 2004.
Nünning, A. But why will you say that I am mad? On the Theory, History, and Signals of Unreliable Narration in British Fiction. *AAA: Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*, 22.1, 1997, pp. 83–105.
Nünning, A. Unreliable, Compared to What? Towards a Cognitive Theory of Unreliable Narration: Prolegomena and Hypotheses. Walter Grunzweig; Andreas Solbach (eds.). *Transcending Boundaries: Narratology in Context*. Tubingen : Gunter Narr Verlag, 1999, pp. 53–73.
Nünning, A. *Reconceptualising Unreliable Narration: Synthesizing Cognitive and Rhetorical Approaches.* James Phelan; Peter Rabinowitz (eds.). A Companion to Narrative Theory. Malden and Oxford : Blackwell Publishing, 2008, pp. 89–107.
Nünning, V. Unreliable Narration and the Historical Variability of Values and Norms: The Vicar of Wakefield as a Test Case of a Cultural-Historical Narratology. *German Narratology*, 38.2, 2004, pp. 236–252.
Wall, K. "The Remains of the Day" and Its Challenges to Theories of Unreliable Narration. *The Journal of Narrative Technique*, 24.1, 1994, pp. 18–42.
Zerweck, B. Historisizing Unreliable Narration: Unreliability and Cultural Discourse in Narrative Fiction Author(s). *Themes and Means*, 35.1, 2001, pp. 151–176.

Veronica De Pieri

LITERATURE REMAKES: HOW CATASTROPHE INFLUENCES THE COMMUNICATION OF TRAUMA IN LITERATURE. AN INQUIRY ON NAKAMORI AKIO AND KAWAKAMI HIROMI 2011 SHORT NOVELS

Summary

The tradition of the literary retelling is not anew: classical authors like Homer have been quoted and revisited a number of times. Japanese literary responses to 11th March catastrophe seem to follow a similar trend. This brief research aims to investigate Nakamori Akio's *Sekai no owaru hi bokutachi wa.. 2011* and Kawakami Hiromi's *Kamisama 2011* novels as examples of literary remakes in a new catastrophic perspective. Both published within a year from the *Daishinsai* in the collection of novels entitled, respectively, *Shinsai to fikushon no "kyori"* and *Sore demo sangatsu wa, mata*, these literary responses to the three-fold catastrophe of earthquake, tsunamis and nuclear meltdown at Fukushima Daiichi Nuclear Power Plant represent the first fictional approaches to the 3/11 trauma. This investigation is developed into a brief overview of literary remakes under Julia Kristeva and Gérard Genette's perspectives of intertextuality and transtextuality, followed by detailed analysis of Nakamori and Kawakami's novels in the attempt to demonstrate how catastrophe influences the communication of trauma in literature. In this context, the study underlines analogies and differences between the original versions and the remaking under the 3/11 keyword to conclude with the suggestion that the need to communicate trauma is the main reason for the rewriting.

Keywords: Nakamori Akio, Kawakami Hiromi, Fukushima, literature, remake.

LITERATŪRAS *RIMEIKS*: KĀ KATASTROFA IETEKMĒ TRAUMAS KOMUNIKĀCIJU LITERATŪRĀ. PĒTĪJUMS PAR AKIO NAKAMORI UN HIROMI KAVAKAMI 2011. GADA GARSTĀSTIEM

Kopsavilkums

Literārā darba pārstāstīšanas tradīcija nav jauna: tādi klasikas autori kā Homērs tiek citēti un viņu darbi tiek izmantoti neskaitāmas reizes. Šķiet, ka japāņu literatūras atsaucēm uz 2011. gada 11. marta katastrofu ir līdzīga tendence.

Šī pētījuma mērķis ir analizēt divus garstāstus – Akio Nakamori *Sekai no owaru hi bokutachi wa.. 2011* un Hiromi Kavakami *Kamisama 2011* – kā literāru *rimeiku* jaunā perspektīvā pēc pārdzīvotas katastrofas. Abi garstāsti gada laikā pēc katastrofas tika publicēti krājumos ar nosaukumu *Shinsai to fikushon no "kyori"* un *Sore demo sangatsu wa, mata*, un tā ir pirmā reakcija literatūrā uz trīskāršo traumu, ko radīja zemestrīce, cunami un kodolavārija Fukušimas AES.

Pētījuma sākumā sniegts īss pārskats par literārajiem *rimeikiem* Jūlijas Kristevas (*Julia Kristeva*) un Žerāra Ženē (*Gérard Genette*) redzējumā; tam seko detalizēta A. Nakamori un H. Kavakami garstāstu analīze, mēģinot parādīt, kā katastrofa ietekmē traumas komunikāciju literatūrā. Šajā kontekstā pētījums akcentē analoģijas un atšķirības starp oriģinālajām versijām un *rimeikiem* 11. marta katastrofas ietekmē.

Pētījumā secināts, ka nepieciešamība pēc traumas komunikācijas ir galvenais literāro darbu pārrakstīšanas iemesls.

Raksturvārdi: Akio Nakamori, Hiromi Kavakami, Fukušima, literatūra, *rimeiks.*

References

Bernardelli, A. *Che cos'è l'intertestualità.* Roma : Carocci Editore, 2013.
Bienati, L. Narrazioni della catastrofe dopo Fukushima. *La ricerca Folklorica*, Vol. 66, Brescia : Grafo Edizioni, 2013, pp. 31–39.
De Pieri, V. "Wagō Ryōichi's *net-poetry* and the revolutionary «shared literature». *Annali*. Venezia : Edizioni Ca' Foscari, 2016.
De Pieri, V. "Kawakami Hiromi, "Kamisama" & "Kamisama 2011". *Auschwitz, Hiroshima e Nagasaki, Fukushima. La parola come veicolo di memoria* : master thesis. Venezia : Ca' Foscari University, 2014, pp. 153–167.
De Saint-Exupéry, A. *Le Petit Prince.* Paris : Gallimard, 1999.
Caruth, C. *Unclaimed Experience. Trauma, Narrative and History.* London : The Johns Hopkins University Press, 1996.
Coci, G. "Introduzione" in *Scrivere per Fukushima. Racconti e saggi a sostegno dei sopravvissuti del terremoto.* Roma : Atmosphere Libri, 2014.
DiNitto, R. Narrating the cultural trauma of 3/11: the debris of post-Fukushima literature and film. *Japan Forum*, 26:3, 2014, pp. 361–382.
Fairclough, N. *Analysing Discourse - textual research for social research.* New York : Routledge, 2003.
Foucault, M. *L'archéologie du savoir*. Paris : Gallimard, 1969.
Fujita, J. La pensée irradiée. *Le Magazine Littéraire.* Paris : Sophia Publications, 2012.
Gebhardt, L.; Yūki, M. *Literature and Art after Fukushima. Four Approaches.* Berlin : EB-Verlag, 2014.
Gebhardt, L.; Richter, S. *Lesebuch „Fukushima" – Übersetzungen, Kommentare, Essays,* Berlin : EB-Verlag, 2013.
Genette, G. *Introduction à l'architexte.* Paris : Seuil, 1979.
Genette, G. *The architext: an introduction.* Berkeley : University of California Press, 1992.
Giordano, P. L'isola della paura. A Fukushima un anno dopo. *Corriere della Sera.* Milano : Rcs Quotidiani S. p. A, 2012.
Hinonaname, *Gunzō rokugetsugo, Kawakami Hiromi "Kamisama 2011* (accessed December 23, 2013). Available: *http://d.hatena.ne.jp/hinonaname/20111001/1317465285.*
Ishihara, C. *Keetai shōsetsu wa bungaku ka*. Tōkyō : Chikuma shobo, 2008.
Kawakami, H. *Tōkyō nikki 4. Furyō ni narimashita.* Tōkyō : Heibonsha, 2014.
Kawakami, H. *Haretari, kumottari.* Tōkyō : Kōdansha, 2013.
Kawakami, H. *Kamisama.* Tōkyō : Chūoukoronshisha, 2001.
Kawakami, H. *Kamisama 2011.* Tōkyō : Kōdansha, 2011.
Kawakami Hiromi san "Haretari kumottari" hachinenburi yokubarina esseeshū (accessed December 23, 2013). Available: *http://sankei.jp.msn.com/life/news/131002/bks13100207510000-n1.htm*
Kimura, S. *Shinsai bungaku ron. Atarashii nihon bungaku no tameni*. Tōkyō : Seidosha, 2013.
Kristeva, J. *Séméiôtiké: recherches pour une sémanalyse.* Paris : Edition du Seuil, 1969.

LaCapra, D. *Writing History, Writing Trauma.* Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 2000.
Levi, P. "Appendice". *Se questo è un uomo.* Torino : Einaudi, 1958.
Ligi, G. *Antropologia dei disastri.* Roma : Laterza, 2009.
Michael, Y.; Ikegami, Y. Katasutorofe wo koeru minshū–hōshanō keisoku undō wo sekai no minshūundō ni setsuzoku suru. *Kono kotoba wo wasurenai-3.11 kataritsugitai yūki to kandō no tsubuyaki.* Tōkyō : Tokuma Shoten, 2011.
Miyabitale, T. *Kamisama" to "Kamisama 2011" Kawakami Hiromi cho kansō* (accessed December 23, 2013). Available: *http://d.hatena.ne.jp/miyabi-tale/20130704/1372913131*
Murakami, H. Speaking as an Unrealistic Dreamer. *The Asia-Pacific Journal*, Vol 9, Issue 29 No 7, July 18, 2011.
Nakamori, A. *Aidoru Nippon.* Tōkyō : Shinchōsha, 2007.
Nakamori, A. *Em no sedai. Bokura to Miyazaki kun.* Tōkyō : Ōta shuppansha, 1989.
Nakamori, A. Sekai no owaru hi, bokutachi wa… *Tōkyō Tongari Kizzu*. Tōkyō : JlCC Publishing, 1987.
Nakamori, A.; Kobayashi, Y.; Uno, T.; Hamano, S. *AKB48 hakunetsu ronsō.* Tōkyō : Gentōsha, 2012.
Nakamori, A. *Sabishisa no chikara*, Tōkyō : Shinchōsha, 2015.
Nakamori, A. Sekai no owaru hi bokutachi wa 2011. *Shinsai to fikushon no "kyori"*, Tōkyō: Waseda bungakukai, 2012.
National Earthquake Information Center – NEIC *Magnitude 9.0 – NEAR THE EAST COAST OF HONSHU, JAPAN* (accessed November 15, 2012). Available: *http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/eqinthenews/2011/usc0001xgp/*
Ninomiya, T. *Kawakami Hiromi "Atarayoki" ron-komyunikeeshon to jikozō* (accessed December, 24, 2012). Available: *http://ir.lib.hiroshima-u.ac.jp/metadb/up/kiyo/AN00065309/kbs_42_107.pdf*
Piemontese, P. *REMAKE. Il cinema e la via dell'eterno ritorno.* Roma : Castelvecchi, 2000.
Saeki, K. *Shinsai to Kotoba. Jikan wo, nichijō wo, torimodosu tame ni-sakka wa, "kotoba" to dochira mukiattaka.* Tōkyō : Iwanami Shoten, 2012.
Sakai, C. Répliques au séisme. *Le Magazine Littéraire.* Paris : Sophia Publications, 2012.
Sakai, C.; Quentin, C. *L'Archipel des séismes.* Arles : Picquier, 2012.
Sartre, J. P. *Que-ce qu'est la littérature*. Paris : Gallimard, 1948.
Shinobu, Yamaneko. *Sakka Kawakami Hiromi ga Fukushimajin no okori de enjō wa honto datta! & Fukushima kara "shimin hōshanō sokuteijo" ga kieta.* (accessed June 7, 2016). Available: *http://shinobuyamaneko.blog81.fc2.com/blog-entry-176.html*
Shinsai to fikushon no "kyori". Tōkyō : Waseda bungakukai, 2012.
Sore demo sangatsu wa, mata. Tōkyō : Kōdansha, 2012.
SPEEDI Website. Available: *http://www.nsr.go.jp/activity/monitoring/monitoring3.html*
Takahashi, G. Shinsai bungakuron. *Koi suru genpatsu.* Tōkyō : Kōdansha, 2011.
Tepco (Tokyo Electric Power Company). *Higashi Nihon Daishinsai no Fukushima Daiichi- Daini Genshiryoku Genpatsujo no jōkyō* (accessed December 12, 2012). Available: *http://www.tepco.co.jp/nu/fukushima-np/index- j.html*

Ivars Orehovs

INDIVIDUĀLO LIKTEŅGAITU ATSPOGUĻOJUMS PĒCPADOMJU LATVIJĀ ĒRIHA J. G. RAINERA VĀCISKI PUBLICĒTAJĀ LITERĀRAJĀ VĒSTĪJUMĀ

Kopsavilkums

Šveicē dzimušā un Latvijā dzīvojošā autora Ēriha J. G. Rainera (*Erihs J. G. Rainer*) pieredzes vēstījums vācu valodā (*Eine Sandburg in Lettland. Authentischer Erlebnisbericht*) iznācis jau 2005. gadā, bet 2015. gadā tika gatavots tā tulkojums latviski, kura pagaidu nosaukums būtu „Kāda smilšu pils Latvijā". Ar notikumu aprakstiem un pārdzīvotā tēlojumiem piesātinātajā prozas darbā atspoguļoti būtiski ikdienas dzīves un vispārināti starpkultūru saskarsmes aspekti no tāda cilvēka redzes viedokļa, kurš ar Rietumeiropas dzīves pieredzi ir nonācis Latvijā kā vienā no neatkarību atguvušajām Baltijas valstīm. Raksta mērķis ir tekstuāli uzrādīt vēstījuma tematisko struktūru un sniegt tās analītiski interpretatīvo apkopojumu. Tā rezultātā izpaužas individuālo likteņgaitu vispārinājuma tendences kā savdabīgi pamācoša rokasgrāmata ļaudīm ar līdzīgu nodomu mainīt dzīvesvietu, taču izdevums ir vērtējams arī kā interesanta lasāmviela plašākam interesentu lokam.

Raksturvārdi: Rietumeiropa, Austrumeiropa, autentisks stāstījums, attiecību sarežģījumi, literāra rokasgrāmata.

THE REFLECTION OF THE INDIVIDUAL DESTINY IN POST-SOVIET LATVIA IN THE LITERARY NARRATIVE IN GERMAN BY ERIHS J. G. RAINER

Summary

The narrative of experience, written in German (*Eine Sandburg in Lettland. Authentischer Erlebnisbericht*) by Erihs J. G. Rainer (pseudonym), who was born in Switzerland and for nowadays is living in Latvia, was published already in 2005. The Latvian translation has been prepared in 2015 and the provisional title is "Kāda smilšu pils Latvijā" (*A Sand Castle in Latvia*). In this with descriptions of events as well as with depictions of the experienced filled prose work are reflected significant aspects of everyday life and those of generalized intercultural contacts from the point of view by such an individual, who with his western experience of life has come to Latvia as to one of the Baltic countries, which have regained their independence. The target of the article is to present textually the thematic structure of the narrative and to provide its analytical interpretive summary. As a result there manifest some generalized tendencies of individual destinies as an original instructive guide-book for people with a similar intention to change their place of residence, but the edition can also be evaluated as an interesting reading material to a wider range of interested persons.

Keywords: Western Europe, Eastern Europe, authentic narration, relationship complications, literature guide-book.

Izmantotā literatūra

Nationalbibliothek des deutschsprachigen Gedichtes. Ausgewählte Werke V. München : Realis-Verlag, 2002.
Rainer, E. J. G. *Eine Sandburg in Lettland. Authentischer Erlebnisbericht.* Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2005.

Literatūras teorijas un tulkošanas problēmas

Anita Helviga

ATSKAŅU NOSAUKUMI LATVIEŠU LITERATŪRZINĀTNĒ – SAZAROTĪBA, SINONĪMISKUMS UN VARIATĪVUMS TERMINOLOĢISKAJĀ SISTĒMĀ

Kopsavilkums

Literatūrzinātnē atskaņas savu nosaukumu iegūst pēc dažādiem kritērijiem: pēc atskaņu izkārtojuma pantā jeb secības, pēc apjoma jeb atskaņoto zilbju skaita, pēc fonētiskā skanējuma, pēc morfoloģiskā veidojuma, pēc tradicionalitātes un novitātes u. tml. Līdz ar to atskaņu nosaukumi skatāmi terminu sistēmā ar vairākām apakšsistēmām. Šajā pētījumā terminoloģiskais apskats galvenokārt veikts lingvistiskā aspektā, uzskatot, ka tas ir ļoti būtisks faktors literatūrzinātnes teorijas jēdzieniskajā izpratnē un skaidrībā.

Par būtiskāko problēmu atskaņu sistēmas terminoloģijā uzskatāma tā ārkārtīgi plašā sazarotība, ko rada gan dažādo atskaņu veidu nosaukumi, gan to sinonīmija un variatīvums. Šajā pētījumā latviešu literatūrzinātnē fiksēti 165 dažādi atskaņu nosaukumi.

Rakstā izvērsti analizētas literatūrteorijā zināmās diskusijas par atskaņu veidiem un to atbilstošākajiem nosaukumiem, atsaucoties uz Kārļa Draviņa, Jāņa Plauža, Vitolda Valeiņa, Bruno Saulīša, Imanta Ziedoņa, Voldemāra Ancīša, Valda Ķikāna, Janīnas Kursītes, Kārļa Vērdiņa u. c. literatūrzinātnes speciālistu atzinumiem.

Plašo un sazaroto atskaņu nosaukumu terminoloģijas sistēmu vēl sarežģītāku padara sinonīmija, kas terminu semantiski funkcionālajā raksturojumā ir ļoti būtiska, jo, no vienas puses, tā meklē precīzāko nosaukumu konkrētajam jēdzienam, bet, no otras puses, ar dažādo nosaukumu paralēlu eksistenci apgrūtina attiecīgo literatūrteorijas jautājumu apguvi. To apzināties ir ļoti svarīgi pedagogiem, kas skolēnus un studentus ievada šajā literatūrteorijas laukā, lai turpmāka orientēšanās būtu precīza un nekļūdīga. Savukārt terminologiem un nozares speciālistiem terminu sinonīmija skatāma ne tikai cilmes un vārddarināšanas aspektā, bet bieži vien arī daudzo derivatīvo variantu lietojumā. Atskaņu nosaukumi skatāmi gan dažādajās terminoloģiskajās apakšsistēmās semantiski funkcionālā aspektā, gan morfoloģiski, leksiski un stilistiski lingvistiskā aspektā, kā tas mēģināts darīt šajā pētījumā.

Raksturvārdi: literatūrteorija, atskaņu nosaukumi, terminoloģiskā sistēma, lingvistiskais aspekts.

NAMES OF RHYMES IN LATVIAN LITERARY THEORY. THEIR FORKING, SYNONYMITY AND VARIABLENESS IN THE TERMINOLOGICAL SYSTEM

Summary

Rhymes are named according to various criteria: according to the arrangement or sequence of rhymes in a verse, according to their dimension or the number of rhymed syllables, according to their phonetic sounding, according to their morphological formation, according to their traditionalism and novelty, etc. Because of that names of rhymes are to be viewed in a term system with several subsystems. In the present

research the terminological survey is mainly done from the linguistic aspect on the grounds that it is an absolutely essential factor for conceptual understanding and clarity of literary theory.

The extremely extensive forking of the rhyme system caused by the names of various types of rhymes, their synonymy and variableness is to be considered the greatest problem in the terminology of the said system. The author of the present research has recorded 165 different rhyme names in Latvian literary theory.

Since the middle of the 19th century it is possible to speak about essential shifts in the terminology of the branch. It is the time of rapid changes not only in Latvian literature, but also improvements in the theoretical understanding of literary theory. All this allows us to follow the evolution of rhyme names in the Latvian language. Initially they were called *rīmes*. The word *atskaņa* took root in the 60s–70s of the 19th century.

Especially great variableness appears in rhymes named according to the number of rhymed syllables, for alongside the names *vienzilbju* and *divzilbju* rhymes the names *vīriskas* (also *vīrišķas*, vīriškas, *vīriešu*, *vīrišķu*) and *sieviskas* (also *sievišķas*, *sieviškas*, *sieviešu*, *sievišķu*) are used. In lexicographical editions the names *vīriskas*/*sieviskas* rhymes are preferred, whereas literary theoreticians favour the names *vīrišķas*/*sievišķas* rhymes.

Several synonymous variants are used also for those rhymes that have received their names according to their arrangement, for instance, *pamīšus*/*pamīšu*/*pārmiju*/ *krusteniskās* rhymes, *blaku*/*blakus*/*pāra* rhymes, *gredzena*/*aptveru*/*aptverošās* rhymes and others.

The greatest synonymy and variability exist among rhymes named according to their phonetic sounding and graphic resemblance. This has caused recurrent discussions about the most appropriate name: *daļējas*, *netiešas*, *neprecīzas*, *nepilnīgas*, *netīras* rhymes, *pusatskaņas* – do they denominate one and the same concept? Confusion arises even among professional philologists.

The present article devotes attention also to such less used rhyme names as *sakņu* and *galotņu* rhymes, *redzes* and *dzirdes* rhymes, *vienburta* and *divburtu* rhymes, *regulārās* and *neregulārās* rhymes, *kalambūriskās* rhymes, *homonīmiskās* rhymes, *tautoloģiskās* rhymes.

The article presents an extensive analysis of the discussions well-known in literary theory about the types of rhymes and their most appropriate names referring to the opinions of Kārlis Draviņš, Jānis Plaudis, Vitolds Valeinis, Bruno Saulītis, Imants Ziedonis, Voldemārs Ancītis, Valdis Ķikāns, Janīna Kursīte, Kārlis Vērdiņš and other specialists in the field.

In order to disclose and characterize the wide, forked, and complicated rhyme system, a not less wide and forked terminology system is used in the Latvian language. It is made still wider by synonymy which is essential for the semantically functional characterization of the terms because on the one hand it searches for the most precise name of the particular concept, but on the other, the parallel existence of the different names makes it difficult to acquire the respective literary theory issues. When introducing schoolchildren and university students to this particular field of literary theory and acquainting them with the appropriate terminological system, the teacher is to be aware of all these synonymy aspects to make the learners' orientation precise and infallible. In their turn, terminologists and specialists in the field are to consider term synonymy not only from the aspect of origin and word formation, but often also from that of the use of the numerous derivative variants. Rhyme names are to be considered both in the various terminological subsystems from the semantically functional aspect

and from the morphologically, lexically and stylistically linguistic aspect as it has been attempted to do in the present research.

Keywords: Latvian literary theory, names of rhymes, terminological system, linguistic aspect.

Izmantotā literatūra

Abramovičs, G. *Ievads literatūras zinātnē* : mācību grāmata skolotāju institūtiem. Tulk. V. Valeinis, J. Osmanis. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1955.
Alnis [Ancītis, V.]. Literatūrzinātnes terminoloģijas jautājumā. *Literatūra un Māksla*, Nr. 43, 1955, 23. okt., 4. lpp.
Atbalss no pag. gadsimta dzejoļu atskaņu jautājumā. *Latviešu literatūras kritika*, II. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1957, 888.–893. lpp.
Bērziņš, L. *Nevācu Opics* : literaturas vēsture monografijās, Nr. 4. Rīga : Vidusskolu Skolotāju kooperatīva izdevniecība, 1925.
Bračs, A. *Rakstniecibas teorija*. Rīga : Sīmaņa apgadibā, 1906.
Bražinskis, R. Tukšais orķestris [Par Ronalda Brieža „Karaoke"]. *Karogs*, Nr. 12, 2008, 167.–168. lpp.
Briedis, R. Aleksandra Čaka dzejas atskaņu vārdnīca. *Aleksandra Čaka gadagrāmata*. Rīga : Pils, 2004, 133.–170. lpp.
Briedis, R. Aleksandra Čaka dzejas atskaņu vārdnīca (nobeigums). *Aleksandra Čaka gadagrāmata*. Rīga : Pils, 2007, 109.–143. lpp.
Briedis, R. Mazliet par atskaņu semantikas evolūciju Čaka dzejā. *Aleksandra Čaka gadagrāmata*. Rīga : Pils, 2002, 99.–108. lpp.
Briedis, R. Literārā akadēmija (skatīts 2016. gada 5. martā). Pieejams: *http://www.rakstu.lv/dzejas-meistardarbnica*
Čaks, A. Formālie elementi jaunāko dzejnieku darbos. *Latvju Grāmata*, Nr. 2, 1930, 65.–77. lpp.; Nr. 3, 1930, 129.–139. lpp.
Dibovska, J. Aizmirstais savādnieks [Par Jāņa Steika dzejas izlasi]. (skatīts 2016. gada 4. martā). Pieejams: *http://www.satori.lv/raksts/izdruka/2677#_ftnref1*
Dinsbergs, E. *Metrika ar tām vajadzigām dzeijas mākslas ziņām*. Liepāja : K. Ukstiņa apgādienā, 1890.
Dombrovska, M., Sirsone, S. *Latviešu dzeja*. Rīga : Zinātne, 1966.
Draviņš, K. Atskaņas. *Ceļi* : rakstu krājums, III. Rīga : Ramave, 1933, 132.–166. lpp.
Dziļleja, K. *Poetika (Rakstniecibas teorija) :* skolām un pašmācibai. Rīga : Valtera un Rapas akciju sabiedribas izdevums, 1920.
Dziļleja, K. *Poētika*. Vidusskolu kurss. Rīga : Valters un Rapa, 1928.
Dziļleja, K. *Poētika*. [Brisele] : Pētera Mantnieka apgāds, 1949.
Elger, G. *Dictionarivm Polono-Latino-Lottauicum. Opus poſthumum.* Vilnæ, 1683.
Grase, H. *Ievads literatūras teorijā 5.–7. klasei*. 2. izd.. Rīga : Zvaigzne, 1976.
Grāpis, A. *Literatūrteorija vidusskolai*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2001.
Hauzenberga-Šturma, E. Latviešu atskaņas valodnieka skatījumā. *Ceļa Zīmes*, Nr. 11, 1950, 217.–218. lpp.
Helviga, A. Dažas lappuses latviešu literatūrzinātnes terminoloģijas attīstībā 19. gadsimta otrajā pusē. *Valoda dažādu kultūru kontekstā* : zinātnisko rakstu krājums, XXIII. Daugavpils : Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule", 2013, 384.–392. lpp.

Helviga, A. Ernesta Dinsberga darba „Metrika” loma latviešu literatūrzinātnes terminoloģijas attīstībā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* : rakstu krājums, 15 (2). Liepāja : LiePA, 2011, 168.–178. lpp.
Hūgenbergers, K. Kāds vārdiņš par peršu un rīmju skolu. *Latviešu Avīzes*, 1855, Nr. 44 (pielikums).
Hūgenbergers, K. Vēl kāds vārds par peršu un rīmju skolu. *Latviešu Avīzes*, 1856, Nr. 29, 19. jūl., 114.–115. lpp.; Nr. 30, 26. jūl., 119.–120. lpp.
Kaudzīte, M. Dzejas nodaļa mūsu laika⸗rakstos 1873. g. *Baltijas Vēstnesis*, 1874, Nr. 17, 24. apr., 127.–128. lpp.; Nr. 18, 1. maijs, 134.–137. lpp.; Nr. 19, 8. maijs, 143.–145. lpp.; Nr. 20, 15. maijs, 150.–152. lpp.
Kaudzītes Matīsa un J. Lautenbaha-Jūsmiņa polemika. *Latviešu literatūras kritika*, I. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1956, 93.–171. lpp.
Kārkliņa, K. Tauriņa greizsirdīgais lidojums, 2013 [Par Edvīna Tauriņa grāmatu „Greizsirdīgais”] (skatīts 2016. gada 5. martā). Pieejams: *http://www.ubisunt.lu.lv/ zinas/t/ 20585/*
Kārkliņš, K. *Rakstniecības teorija.* Pamatskolas kurss. 6. izd. Valmiera–Cēsis : J. Dūnis, 1932.
Klaustiņš, R. *Ievads latvju rakstniecībā*. Lasāma grāmata pamatskolām, II daļa. Sestā mācības gada kurss. Rīga : A. Gulbja apgādībā, 1923.
Krogzems, M. Mūsu laikrakstu dzejas nodaļa un viņas kritika. *Baltijas Vēstnesis*, 1874, Nr. 23, 5. jūn., 176.–177. lpp.; Nr. 24, 12. jūn., 183.–184. lpp.
Kronvalds, A. Stāstu dzejoli jeb epīgie dzejoli. *Draugs un Biedris*, 1869, Nr. 47, 13. marts.
Kursīte, J. *Dzejas vārdnīca*. Rīga : Zinātne, 2002.
Ķikāns, V. *Vienmēr zaļais koks* : raksti par dzeju. Rīga : Liesma, 1976.
Ķikāns, V., Stulpāns, J. Piezīmes par žanriem, formām un stilu lirikā. *Karogs*, Nr. 8, 1961, 116.–127. lpp.
Latviešu konversācijas vārdnīca : 21 sēj. Red. A. Švābe. Rīga : A. Gulbis, 1927–1940.
Latviešu literārās valodas vārdnīca : 8 sēj. Atb. red. L. Ceplītis, M. Stengrevica. Rīga : Zinātne, 1972–1996.
Latviešu valodas vārdnīca: A–Ž. Atb. red. D. Guļevska. Rīga : Avots, 1987.
Latviešu valodas vārdnīca. Red. D. Guļevska, I. Rozenštrauha, D. Šnē. Rīga : Avots, 2006.
Latvijas padomju enciklopēdija : 10 sējumos, 1. sēj. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1981.
Laubes Indriķis. Latviešu kritiķa uzdevums. *Rota*, Nr. 48, 1885, 26. nov., 569.–571. lpp.
Lettisches Wörterbuch. Erster Theil. Lettisch-deutsches Wörterbuch von Bischof Dr. Carl Christian Ulmann. Riga : Verlag von H. Brutzer & Co, 1872.
Lielā enciklopēdiskā vārdnīca. Rīga : Jumava, 2003.
Literatūra 11. klasei. Autoru kolektīvs A. Skalbergas vadībā. Rīga : RaKa, 2000.
Literatūras teorija. Palīglīdzeklis vidusskolu 9.–11. klašu skolēniem. G. Bībers, I. Freidenfelds, M. Gaile u. c. 2. izdevums. Rīga : Zinātne, 1983.
Meistere, D. „Vēstules Margrietiņai” skan ungāru valodā. *Kurzemes Vārds*, 2008, 20. nov.
Mīlenbahs, K. *Latviešu valodas vārdnīca*, 1. sēj. Čikāga : Baltu filologu kopa, 1953.
Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca. Red. I. Zuicena. LU Latviešu valodas institūts. Pieejams: *http://www.tezaurs.lv/mlvv/*
Plaudis, J. Atskaņas un saskaņas. *Cīņa*, 1945, 23. dec., 3. lpp.

Plaudis, J. Ievads dzejas teorijā. *Raksti* : 4 sējumos, 4. sēj. Rīga : Liesma, 1966, 277.–335. lpp.
Rudzītis, J. *Raiņa ritmi: formas studija*. Västerås [Zviedrija] : Ziemeļblāzma, 1958.
Saulītis, B. Dažas piezīmes par īso literatūrzinātnisko terminu vārdnīcu. *Karogs*, Nr. 5, 1958, 140.–142. lpp.
Saulītis, B. Daži formas jautājumi dzejā. *Meistarības problēmas latviešu padomju literatūrā.* Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1957, 364.–408. lpp.
Sils, P. Dažas pārdomas par mūsu dzeju. *Karogs*, Nr. 7, 1951, 664.–666. lpp.
Svešvārdu vārdnīca. Red. Juris Baldunčiks. Rīga : Jumava, 1999.
Timofejevs, L., Vengrovs, N. *Īsā literatūrzinātnisko terminu vārdnīca*. Tulk. J. Osmanis. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1957.
Timofejevs, L., Vengrovs, N. *Mazā literatūrzinātnes terminu vārdnīca*. Otrais, izlabotais un papildinātais izd. Tulk. un papild. J. Osmanis. Rīga : Liesma, 1965.
Tuņķelis, I. Atskaņu fonētiskās sakritības minimumu meklējot. *Literatūra un Māksla*, 1970, 19. sept., 4.–5. lpp.
Valeinis, V. *Ievads literatūras zinātnē*. Rīga : Zvaigzne, 1978.
Valeinis, V. *Ievads literatūrzinātnē.* Rīga : Zvaigzne ABC, 2007.
Valeinis, V. *Latviešu lirikas vēsture*. Rīga : Liesma, 1976.
Valeinis, V. Par literatūras zinātnes terminoloģiju. *Literatūra un Māksla*, 1955, 16. okt., 2. lpp.
Valeinis, V. *Poētika. Daiļdarba elementi*. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1961.
Valeinis, V. Satīriska stila līdzekļi un paņēmieni. *Karogs*, Nr. 10, 1955, 87.–94. lpp.
Vādons, J. Klusuma kontinentu citpasaule [Par Astrīdes Ivaskas „Dzeja un atdzeja"]. *Karogs*, Nr. 12, 2008, 143.–146. lpp.
Vērdiņš, K. *Bastarda forma* : latviešu dzejprozas vēsture, latviešu dzejprozas antoloģija. Rīga : LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2011.
Vērdiņš, K. *Latviešu dzejproza 20. gadsimtā* : promocijas darbs. Rīga : Latvijas Universitāte, 2009, 68. lpp. (skatīts 2016. gada 19. aug.). Pieejams: *https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4874/37068-Karlis_Verdins_2009.pdf?sequence=1*
Viguls, A. Tādas tās lietas. *Latvju Teksti* : jauns literatūras žurnāls, Nr. 2, 2010, 55.–56. lpp.
ZA Latviešu valodas terminoloģijas komisijas pieņemtie literatūras zinātnes terminu projekti. Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Latviešu valodas terminoloģijas komisijas 21. biļetens. *Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, Nr. 8, 1956.
Ziedonis, I. Par atskaņām latviešu dzejā: atskaņu jēdziens un atskaņu klasifikācija. *Jauno vārds* : literārs almanahs. Sast. Arvīds Skalbe. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1960, 217.–239. lpp.

Pētījums veikts ar Valsts pētījumu programmas „Letonika – Latvijas vēsture, valoda, kultūra, vērtības" atbalstu projektā „Latviešu valodas pētījumi 21. gadsimta zinātnes kontekstā".

Lolita Petrulionė

EXPLICITATION IN TRANSLATION OF CULTURE-SPECIFIC ITEMS: THE CASE OF FOOTNOTES

Summary

Culture-specific items (CSIs) are a very specific group of references that cause many problems in translation and require from translators both linguistic and cultural competence. To produce the target text of similar value as that of the source text, translators employ different translation strategies. Although everyone in translation studies recognize footnotes as a valid strategy of translation, but opinions are rather conflicting. Thus, the aim of this article is to analyse instances of explicitation of CSIs by using footnotes in translations of literary texts into Lithuanian. This article briefly describes the notion of CSIs, presents translation strategies which could be employed in their translation and discusses the usage of footnotes as one of the means to explicate cultural information. The research is based on selecting instances of CSIs from three Joanne Harris' novels assigned to the genre of the gourmet novel and analysing translation strategies used by translators into Lithuanian. The total number of CSIs selected from these Harris' novels is 1141, and the scope of the research is extended by their equivalents found in Lithuanian versions of the novels. Explicitation as a footnote is commonly used due to a difference in the background knowledge of source and target readers. In translation of the three gourmet novels, footnotes manifest themselves mainly in the semantic group of food-related items and that is viewed as a distinguishing feature of the translation process of the genre.

Keywords: literary translation, translation strategies, explicitation, footnotes, culture-specific items.

PASKAIDROJUMI KULTŪRSPECIFISKU REĀLIJU TULKOŠANĀ: ZEMSVĪTRAS PIEZĪMES

Kopsavilkums

Kultūrspecifisko reāliju tulkošana ir sarežģīta un prasa no tulkotāja gan valodas prasmes, gan attiecīgās kultūras pārzināšanu. Lai radītu mērķtekstu, kurš būtu tikpat vērtīgs kā avotteksts, tulkotāji izmanto dažādus tulkošanas paņēmienus. Lai gan tulkojumzinātnē zemsvītras piezīmes tiek atzītas par pieļaujamu tulkošanas paņēmienu, viedokļi par tā izmantošanu ir krasi atšķirīgi.

Šī raksta mērķis ir analizēt kultūrspecifisko reāliju skaidrošanas gadījumus zemsvītras piezīmēs daiļliteratūras tulkojumos lietuviešu valodā. Rakstā iezīmēts kultūrspecifisko reāliju jēdziens, apskatīti to tulkošanas iespējamie paņēmieni un iztirzāts zemsvītras piezīmju izmantojums kā viena no kultūrspecifiskas informācijas izskaidrošanas iespējām. Pētījuma vajadzībām ekscerpēti kultūrspecifisko reāliju nosaukumi no trīs Džoannas Harisas (*Joanne Harris*) t. s. gardēžu romāniem (*gourmet novel*) un analizēti to tulkošanas paņēmieni, ko izmantojuši romānu tulkotāji lietuviešu valodā. Kopējais kultūrspecifisko reāliju skaits Dž. Harisas romānos ir 1141, un pētījums aptver arī to atbilsmes romānu tulkojumos lietuviešu valodā. Paskaidrojumi zemsvītras piezīmēs bieži ir sastopami avotteksta un mērķteksta lasītāju atšķirīgo fona zināšanu dēļ. Trīs Dž. Harisas gardēžu romānu tulkojumos zemsvītras piezīmes

izmantotas galvenokārt ar ēdienu saistītās leksikas semantiskajā grupā, un tas tiek uzskatīts par šī žanra literatūras tulkošanas procesa raksturīgu iezīmi.

Raksturvārdi: daiļliteratūras tulkošana, tulkošanas paņēmieni, paskaidrojumi, zemsvītras piezīmes, kultūrspecifiskas reālijas.

Literature

Aixela, J. F. Culture-specific Items in Translation. *Translation, Power, Subversion*. Ed. by Alvarez R. and Africa Vidal M. C. Clevedon, Philadelphia : Multilingual Matters, 1996.

Baker, M. *In Other Words: A Course book on Translation.* London : Routledge, 1999.

Baužytė-Čepinskienė, G. *Šokoladas*. Translation of *Chocolate* by Joanne Harris. Vilnius : Versus aureus, 2009.

Bielskytė, E. *Ledinukų bateliai.* Translation of *The Lollipop Shoes* by Joanne Harris. Vilnius : Versus aureus, 2010.

Danytė, M. Lithuanian Translations of Canadian Literature. The Translation of Cultural Realia. *Darbai ir dienos*, 45, 2006, pp. 195–214.

Davies, E. E. A Goblin or a Dirty Nose? The Treatment of Culture-Specific References in Translations of the Harry Potter Books. *The Translator*, 9 (1), 2003, pp. 65–100.

Dyke, M., Jomantienė, I. *Persikai ponui klebonui*. Translation of *Peaches for Monsieur le Curé* by Joanne Harris. Vilnius : Versus aureus, 2013.

Harris, J. *Chocolate*. London : Black Swan, 2000.

Harris, J. *Peaches for Monsieur le Curé.* London : Transworld Publishers, 2012.

Harris, J. *The Lollipop Shoes*. London : Black Swan, 2008.

Landers, E. C. *Literary Translation. A Practical Guide*. Clevedon : Multilingual Matters, 2001.

Leonavičienė, A. *Vertimo atodangos: teorija ir praktika (prancūzų-lietuvių kalba).* Kaunas : Kauno technologijos universitetas, 2010.

McArthur, T. *The Concise Oxford Companion to the English Language*. New York : Oxford University Press, 2005.

Molina, L., Albir, A. H. Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach. *Meta: Translators' Journal*, 47, (4), 2002, pp. 498–512.

Newmark, P. *A Textbook of Translation*. New York : Prentice-Hall International, 1988.

Nida, E. A. *Towards a Science of Translating with Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating.* Leiden : E. J. Brill, 1964.

Toury, G. The Nature and Role of Norms in Translation. *Descriptive Translation Studies and Beyond.* Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1995, pp. 53–69.

Zane Šteinmane

MUALLAKĀT ATDZEJOJUMS LATVIEŠU VALODĀ: PROBLEMĀTIKA UN RISINĀJUMI

Kopsavilkums

Literatūra, kas gadsimtu gaitā nonākusi līdz mūsdienām, neapšaubāmi ir vērtīgs mantojums, kas ļauj lasītājam iepazīt kādu kultūru vēsturiskā griezumā. Dzejas antoloģija *Muallakāt*, apkopota aptuveni 8. gadsimtā, tiek uzskatīta par arābu senās pirmsislāma dzejas izcilāko piemēru. Raksts pievēršas autores promocijas darba ietvaros topošajam arābu pirmsislāma perioda dzejas antoloģijas *Muallakāt* atdzejojumam, ieskicējot problēmas, kas jārisina tulkošanas gaitā, un to risinājumu teorētisko pamatojumu. Raksts sniedz īsu ieskatu poēmu tematikā, kā arī tiek aplūkotas tādas tēmas kā tulkojuma nozīme starpkultūru dialoga rosināšanā un savstarpējās izpratnes veicināšanā, principi *Muallakāt* kasīdu formālai un valodiskai pārnesei latviešu valodā, kā arī kultūrspecifisko vārdu tulkošana un to atklātās nozīmes tekstā. Darbā izmantota salīdzinošā metode, lasot darbu oriģinālvalodā un tā tulkojumus, tulkojumzinātnes atziņas, meklējot risinājumus attiecīgiem gadījumiem tulkojuma izstrādē latviešu valodā, kontekstuālā interpretācija, izpratni par tekstu veidojot attiecīgajā kontekstā modelētajā realitātē.

Raksturvārdi: arābu kultūra, arābu dzeja, kasīda, starpkultūru dialogs, tulkošana.

TRANSLATING *MU'ALLAQAT* INTO LATVIAN: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Summary

The ancient literature that has been passed down through generations to the present day is undoubtedly valuable heritage, that allows us to explore, get to know and experience a culture from a historical perspective. Mu'allaqat, an anthology of seven ancient Arabic poems – qasidas, collected in the 8th century, is considered an outstanding example of the poetic eloquence of the pre-Islamic literary tradition. The article focuses on the translation of the Mu'allaqat from the Arabic language into Latvian, reflecting upon the potential solutions of the problems of translation and their theoretical ground. The article gives a short introduction into the motifs and topics discussed in the poems, justifies the relevance of this text to promote an intercultural dialogue and the development of mutual understanding, and addresses the issues of the formal and linguistic aspects of translating the ancient qasidas, the culture-specific words and the meanings they convey, which at times can be untranslatable and demand an additional commentary. The article concludes with several specific approaches to be used in order to achieve an equivalence of the translation – the exploration of emulating the Arabic metre of the qasidas, giving up the monorhyme, creating a historically-colloquial sound and creating neologisms in order to maintain a feeling of foreignism and an Eastern appearance. The methods used in the research process are: comparative studies in working with the source text, it's renderings into English by translators, and the Latvian translation; translatology – in the quest to find solutions to specific problematic cases in the translation process; contextual interpretation – as to create an understanding of the text in the respective model of reality that the poems create.

Keywords: Arabic culture, Arabic poetry, qasida, intercultural communication, translation.

Izmantotā literatūra

Arberry, A. J. *The Seven Odes: The First Chapter in Arabic Literature*. London : Georges Allen and Unwin, 1957.
Basnett-McGuire, S. *Translation Studies. Revised Edition*. London and New York : Routledge, 1992.
Beeston, A. F. L. *Arabic Literature to the End of the Umayyad Period*. Cambridge : Cambridge University Press, 1983.
Blunt, L. A., Blunt, W. S. *The Seven Golden Odes of Pagan Arabia: Known Also as the Moallakat*. Chiswick Press, 1903.
Huart, C. *A History of Arabic Literature*. New York : D. Appleton and Company, 1903.
Johnson, F. E. (tr.), Faizullabhai, Shaikh (ed). *The Seven Poems Suspended in the Temple ar Mecca.* Education Society's Steam Press, 1893.
Kursīte, J. *Dzejas vārdnīca*. Rīga : Zinātne, 2002.
Meisami, J. S., Starkey, P. (eds.). *Routledge Encyclopedia of Arabic Literature.* London : Routledge, 2010.
Nida, E. A., Taber, Ch. R. *The Theory and Practice of Translation, With Special Reference to Bible Translating*. Leiden : Brill, 1969.
Nicholson, R. A. *A Literary History of the Arabs.* Cambridge : Cambridge University Press, 1966.
Rippin, A. (ed.) *The Islamic World.* Routledge, 2010.
Stetkevych, J. Some Observations on Arabic Poetry. *Journal of Near Eastern Studies.* University of Chicago Press, Vol. 26, Nr. 1, 1967, pp. 145–156.

Latinitāte latviešu un cittautu kultūrā

Ojārs Lāms

LATĪŅU UN LATVIEŠU VALODAS INTERAKCIJA PIRMAJĀ LATVIEŠU POĒTIKĀ (JOHANS VIŠMANIS „NEVĀCU OPICS”[1])

Kopsavilkums

17. gadsimta beigās tapusī Johana Višmaņa latviešu dzejas poētika ir unikāls latviešu literatūrteorētiskās domas vēstures avots, jo šī poētika lielā mērā ir latviešu literatūras, kuras tapšana nule ir sākusies, tālākās izredzes prognozējoša. Teksts ir savdabīgs arī valodu lietojuma aspektā. Četru valodu savijums veido pirmā latviešu poētikas rakstautu – vācu, latīņu, grieķu un latviešu valoda, tomēr bez vēstījuma valodas īpaša nozīme ir tieši latviešu un latīņu valodas attiecībām. Tekstā katrai valodai ir sava loma un uzdevums. Vācu valoda ir izklāsta valoda un identificē sava laika lasītāju un arī latviešu literatūras sacerētāju loku, latīņu valoda ir teorētiskās domas pārlaicīgā pavediena valoda, kas atbalso tradīciju un vēsturi, bet latviešu valoda ir pētāmā materiāla valoda. Rakstā tiks aplūkota un iztirzāta latīņu un latviešu valoda sasaiste dzejas jautājumu izklāsta veidojumā, ievadā sniedzot nelielu vispārīgu ieskatu J. Višmaņa literatūrteorētiskā darba veikumā un nozīmē latviešu kultūridentitātes tapšanā.

Raksturvārdi: poētika, Johans Višmanis, Martins Opics, latviešu valoda, latīņu valoda, paraugs un jauninājums.

INTERACTION BETWEEN LATIN AND LATVIAN IN THE FIRST LATVIAN POETICS (JOCHANN WISCHMANN'S "UNTEUTSCHE OPITZ")

Summary

The Latvian poetics composed by Jochann Wischmann at the end of the 17th century is a unique source in the history of literary theory due to the fact that it envisages Latvian literature at the time when its developement has only begun. His text is peculiar from the aspect of language use. The intertwining of three languages – German, Latin, Latvian – is the basis of the text of the first Latvian poetics. Each language in this text has its own role and serves specific purpose. German is the language of description and it defines the reader of these times and the composers of Latvian literature, Latin is the timeless language of theoretical threads, which echoes both tradition and history, but Latvian is the language under close scrutiny. In this study the connection between Latin and Latvian is viewed from the perspective of questions that regard poetry and its composition. In the introduction a brief overview of Wischmann's work and thought in literary theory is given and his significance in the developement of Latvian cultural identity is sketched out.

Keywords: poetics, Jochann Wischmann, Martin Opitz, Latvian, Latin, example and innovation.

Izmantotā literatūra

Bērziņš, L. Garīgās rakstniecības uzplaukšana. *Latviešu literatūras vēsture 6 sējumos*, 2. sēj. Rīga : Literātūra, 41.–61. lpp.
Bērziņš, L. *Nevācu Opics.* Rīga, 1925.
Breuer, D. *Deutsche Metrik und Versgeschichte*, München : Wilhelm Fink, 1991.
Entner, H, Der Weg zum „Buch von der Deutschen Poeterey". Humanistische Tradition und poetologische Voraussetzungen deutscher Dichtung im 17. Jahrhundert. *Studien zur deutschen Literatur im 17. Jahrhundert*, hg. v. W. Lenk, Berlin u.a. 1984, S. 11–144.
Frīde, Z. Latviešu literatūras sākotne. *Latviešu literatūras vēsture 3 sējumos*, 1. sēj. Rīga : Zvaigzne ABC, 9.–110. lpp.
Grudule, M. „Nevācu Opicam" – jubileja. *Karogs*, Nr. 11, 1997, 136.–147. lpp.
Horatius. *De arte poetica*. Project Gutenberg (skatīts 2016. gada 10. jūn.). Pieejams: *http://www.gutenberg.org/cache/epub/9175/pg9175-images.html*
Opitz, M. *Buch von der Deutschen Poeterey*. Stuttgart : Cornelius Sommer, 1970.
Opitz, M. *Buch von der Deutschen Poeterey*. Project Gutenberg (skatīts 2016. gada 10. jūn.). Pieejams: *http://gutenberg.spiegel.de/buch/buch-von-der-deutschen-poeterey-5431/5*
Ozols, A. *Veclatviešu rakstu valoda*. Rīga : Liesma, 1965.
Quintilianus: M. Fabi *Quintiliani institutionis oratoriae*. Project Gutenberg (skatīts 2016. gada 10. jūn.). Pieejams: *http://www.gutenberg.org/ebooks/21827*
Valeinis, V. *Latviešu lirikas vēsture*. Rīga : Liesma, 1976.
Wischmann, J. *Unteutsche Opitz*. Ediert un komentiert von Stephan Kessler. Wiesbaden : Harrassowitsz Verlag, 2008.

---

[1] *Der Unteutsche Opitz. Oder Kurtze Anleitung zur Lettischen Dicht=kunst Wohlmeinend abgefasset von Johann Wischmann, Pastoren zu Dundangen*, 1697.

Līva Bodniece

KVĪNTA HORĀTIJA FLAKA ATDZEJOŠANA LATVISKI DIAHRONISKĀ ASPEKTĀ

Kopsavilkums

Rakstā diahroniski pētīta latīņu dzejas klasiskā perioda autora Kvīnta Horātija Flaka (*Quintus Horatius Flaccus*, 65.–8. p. m. ē.) darbu iedzīvināšana latviešu valodā.

Ievadā sniegtas īsas ziņas par autoru un viņa daiļradi. Tām seko pārskats par latviski lasāmo Horātija dzejas kolekciju, sākot ar pašiem pirmajiem mēģinājumiem tulkot latīņu dzeju latviski, līdz jaunākajiem publicējumiem. Nosaukti un raksturoti nozīmīgākie tulkotāji, tulkojumu publicējumu avoti un sniegts ieskats Kārļa Strauberga pētījumos par Horātija dzejas tulkošanu latviešu valodā.

Raksta pētnieciskajā daļā turpināta K. Strauberga aizsāktā tulkojumu salīdzinošā analīze, tai pievienojot vēlāk tapušos Horātija dzejas atdzejojumu variantus, ar mērķi noskaidrot, vai un kā laika gaitā mainījušie atdzejošanas paņēmieni, un vai vēlāko laiku atdzejotājiem ir izdevies novērst nepilnības, kuras atrodamas pirmo atdzejotāju darbos.

Horātijs atdzejoto darbu skaita ziņā ir visvairāk latviski tulkotais latīņu dzejnieks. Aplūkojot atdzejojumu kolekciju attiecībā pret pārējo latviski lasāmo romiešu dzejas mantojumu, secināms, ka Horātija tulkojumu hronoloģija aptver gan pirmos, gan pašus jaunākos romiešu dzejas tulkojumus latviski. Publicējumu avoti un pārpublicējumiem raksturīgās tekstu izmaiņas, atdzejotāju pieejas un risinājumi reprezentē galvenās tendences arī citu romiešu dzejnieku darbu latviskojumos.

Raksturvārdi: Kvīnts Horātijs Flaks, atdzejošana, klasiskā latīņu valoda, hronoloģisks pārskats, Kārlis Straubergs.

DIACHRONIC STUDY OF THE TRANSLATIONS OF QUINTUS HORATIUS FLACCUS' POETRY INTO LATVIAN

Summary

This research paper presents a diachronic overview of the translations into Latvian of one of the most significant classical poet Horace's (*Quintus Horatius Flaccus*, 65–8 a. C. n.) poetry's translations into Latvian.

The introduction contains a brief summary of the author`s biography and short description of his works. General information about the author is followed by the detailed review of the collection of the translations into Latvian of Horace's poetry, from the very first attempts till recent publications. The most important translators and publications are described and examined.

The practical analysis of the texts is based on the earlier research on the theme by prof. Kārlis Straubergs. He was not only the founder of the academic research on Horace in Latvia but also one of the first Latvian scholars who started publishing volumes of the translations into Latvian of ancient poetry with comprehensive commentaries. The study of the history and tradition of the translations into Latvian of Roman poetry was one of his strongest research interests.

The present analysis follows the path Straubergs has chosen in his articles on the translations into Latvian of Horace's poetry. Present analysis adds some later created translations to the comparison of translations and seeks for answers of research

questions raised by Straubergs. Particular attention has been paid to the rendering of ancient metric verse – Sapphic stanza and Asclepiad.

Bringing together conclusions of an earlier analysis along with the observations of some later created translations leads to the understanding of how the translation method and the skills of the translator has developed since the beginnings of the 20th century.

Keywords: Quintus Horatius Flaccus, translation of poetry, Classical Latin, diachronic study, Kārlis Straubergs.

Horātija tekstu un tulkojumu avoti

Kaugurietis. Horazija Ode I, 22. *Austrums*, Nr. 5, 1892, 327. lpp.
Bērziņš, L. Horacija odas, III, 30. Exegi monumentum. *Ritums*, Nr. 2, 1925, 81.–82. lpp.
Ģiezens, A. Horācija Piemineklis. *Sējējs*, Nr. 7, 1937, 676. lpp.
Alunāns, J. *Dziesmiņas.* Rīga : Burtnieks, 1996.
Brūveris, P. *Valodas ainava*. Rīga : Neputns, 2004.
Horācijs, III grāmatas 30. Oda. Tulk. I. Rūmniece. *Senās Romas literatūras antoloģija*. Sast. T. Fomina. Rīga : Zvaigzne,1994, 226. lpp.
Horacijs, III, 30. Tulk. H. Novackis. *Antīkās literatūras antoloģija*, II. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1952, 166. lpp.
Kvinta Horācija Flakka Dzejas 3 sējumos. Tulk. K. Straubergs. Rīga : Izglītības ministrija, 1924–1936.
Veidenbaums, E. *Kopoti raksti 2 sējumos*, 2. sēj. Sast. A. Vilsons. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1961.
Q. HORATIUS FLACCUS, OPERA ET COMMENTARII (skatīts 2016. gada 14. martā). Pieejams: *http://www.horatius.net*

Literatūras saraksts

Čerfase, L., Fomina, T. *Antīkās literatūras vēsture.* Rīga : Zvaigzne, 1968.
Feldhūns, A. *Afrodīte mirdzošā tronī.* Rīga : Zinātne, 1994.
Munk, E. *The Metres of the Greeks and Romans: A Manual for Schools and Private Study* Transl. Beck, C., Felton. C. C. Boston : James Munore and Company, 1844 (skatīts 2016. gada 25. martā). Pieejams: *https://ia902306.us.archive.org/30/items/metresofgreeksro00munkrich.pdf*
Kursīte, J. *Dzejas vārdnīca*. Rīga : Zinātne, 2002.
Straubergs, K. Horacijs un viņa latviešu draugi. *Antikā pasaule*. Rīga : Latvju kultūra, 1924, 218.–225. lpp
Straubergs, K. *Romiešu literātūra.* Rīga : Valters un Rapa, 1936.
Tronskis, I. *Antikās literaturas vēsture.* Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1954.

Mārtiņš Laizāns

IZGLĪTOTĪBAS DIŽCILTĪGUMS RĪGAS NEOLATĪNISKO DZEJNIEKU SACERĒJUMOS

Kopsavilkums

Nojēgums par gara dižciltību, ko sniedz zinību un mākslu apguve, ir renesanses laikmetam raksturīga parādība, kas iztirzāta daudzos humānistu darbos, padarot to par vienu no pamatideāliem pilnvērtīgai cilvēka dzīvei šaisaulē Eiropas Jauno laiku vēsturē. Šī jēdziena iztirzājumam pievērsušies ne tikai Rietumeiropas humānisti (Bračolini, Landino (abi 15. gadsimtā)), bet arī tā sauktie Rīgas humānisti, kas darbojās lielākoties Rīgā 16. gadsimta beigās un 17. gadsimta sākumā. Šajā pētījumā aplūkots, kā šo jēdzienu savos literārajos darbos izprot Rīgas neolatīniskie dzejnieki 16. gadsimtā (Augustīns Eicēdijs, Salomons Frencelis un Bazilijs Plīnijs), cenšoties norādīt gan uz kopīgajām iezīmēm, gan atšķirīgajiem priekšstatiem gara dižciltības raksturojumā un aprakstā.

Raksturvārdi: izglītība, dižciltība, Livonija, humānisms, Salomons Frencelis, Augustīns Eicēdijs.

NOBILITAS LITERARIA IN THE NEO-LATIN LITERARY WORKS OF RIGA HUMANISTS

Summary

The paper “Nobilitas literaria in the Neo-latin literary works of Riga humanists” deals with the notion of nobility that is to be attained through the acquisition and exercise of liberal arts and sciences. This aspect of nobility is an essential phaenomenon in the thought of Renaissance humanists and a lot of treatises have been devoted to the discussion of this subject, thus making it one of the central ideals for a human being in the Western Early modern times. Not only Western humanists (e. g., Bracciolini, Landino (15th century)) have focused on this concept, but the so-called Riga humanists that were active mostly in Riga at the end of the 16th and beginning of 17th century. This study describes how the notion of nobility is understood in the Neo-latin literary works of Riga humanists in the 16th century (Augustinus Eucaedius, Salomon Frenzel and Basilius Plinius) with the attempt to show the common characteristics and differing issues regarding the notion of nobility.

Keywords: education, nobility, Livonia, humanism, Salomon Frenzel, Augustinus Eucaedius.

Izmantotā literatūra

Aristotle. *Politics*. Oxford : Clarendon Press, 1957.
Boccaccio, G. *Decameron*. Milano : Rizzoli, 2015.
Eicēdijs, A. *Daugavas paklājs*. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2014.
Plīnijs, B. *Bazilija Plīnija Slavas dziesma Rīgai*. Rīga : Jumava, 1997.
Rabil, A. *Knowledge, Goodness, and Power: The Debate over Nobility Among Quattrocento Italian Humanists*. Binghamton, NY : Medieval & Renaissance Texts & Studies, 1991.

Spekke, A. Rīgas humānista S. Frenceļa poēma „Par īsto dižciltību un zinību cieņu”. *Filologu Biedrības Raksti*, Nr. 5. Rīga : [Filologu biedrības izdevums], 1925, 10.–101. lpp.

Ingars Gusāns

ROMIEŠI SMAGAJĀ METĀLMŪZIKĀ

Kopsavilkums

Pētījuma mērķis – apzināt un analizēt romiešu un viņu kultūras dažādās izpausmes smagajā metālmūzikā. Pētījuma objekts ir kanādiešu grupas „Ex Deo" divu albumu „Romuls" (2009) un „Caligvla" (2012) teksti, jo abu divu albumu materiālam ir vēsturiski tieša vai metaforiska un simboliska saikne ar Romu un tās vēsturi. Tekstu analīzē tiek izmantota lingvokulturoloģiskā pieeja (V. Maslova, A. Vežbicka), kas ļauj aktualizēt kā pētniecības objektu tieši kultūru valodā.

Grupas „Ex Deo" albumos var izdalīt eksplicīto adresantu, kas vispārīgi ir raksturojams kā romietis, kas atklājas dažādās lomās – Romuls, Kaligula, Tibērijs, leģionārs, vergs, gladiators. Idejiskā ziņā tiek izcelts, uzsvērts Romas mūžīgums, nozīmība, izredzētība. Tas, savukārt, kopumā apliecina domu, ka implicītais adresants ir savu sakņu apzinātājs, Romas slavas atjaunotājs un tāds, kas savā veidā ilgojas pēc šādas impērijas, pēc zināma totalitārisma, pēc spilgtiem vadoņiem, pēc kārtības, kura vēsturiski lielā mērā bija fikcija.

Šajā pētījumā adresāts zināmā mērā sasaucas ar adresantu, jo eksplicītais adresāts ir tāds, kam 1) svarīgas savu sakņu apzināšanas, 2) kurš ir cīnītājs. Neatdalāms ir arī implicītais adresāts – jebkurš, kas sajūt sevī romieti – gladiatoru, cīnītāju, Romas atjaunotāju.

Raksturvārdi: grupa „Ex Deo", romietis, smagā metālmūzika, adresants, adresāts.

ROMANS IN HEAVY METAL STYLE

Summary

The objective of the research is to identify and analyze the varied expression of Romans and their culture in heavy metal music. The genres of heavy metal are those which in their expression "are playing" with all possible elements, languages, symbols, cultural signs of the ancient culture, paying special attention to the characters of ancient history and mythology and including them in titles of bands and albums or even devoting whole music discs to topics which artists found interesting.

The object of the research is lyrics of two discs by the Canadian band "Ex Deo" – "Romuls" (2009) and "Caligvla" (2012), because the material of both albums has a historically direct or metaphoric and symbolic connection with Rome and its history. For analysis of texts the lingvo-culturologica method is being applied (Valentina Maslova, Anna Wierzbicka), allowing to update the culture in language as an object of the research.

Within the albums of the band "Ex Deo" there can be distinguished the explicit sender, who generally is characterized as the Roman, reflected in various roles – Romulus, Caligula, Tiberius, legionary, slave, and gladiator. From an ideological sense everything is pointed towards highlighting and stressing the eternity, significance, predestination of Rome. It, in its turn, in general confirms the idea that the implicit sender is the identifier of his/her own roots, rebuilder of Roman name and who in some way is dreaming of such an empire, of certain totalitarianism, glaring heroes and order, which actually was a fiction to great extent.

In this research the addressee to great extent is named as the sender, because explicit addressee is the one who 1) finds it significant to identify own roots; 2) who is a fighter. It is definitely supplemented and not separated from addressee, who is any person feeling himself/herself as a Roman – a gladiator, a fighter, a rebuilder of Rome.

Putting together the all expressions of sender and addressee, it can be concluded, that the reasons for creating the album could be the following: identifying of own roots, idealization of ancient times, nostalgia for one, real leader who could bring order.

Keywords: music band "Ex Deo", Roman, heavy metal, sender, addressee.

Izmantotā literatūra

„Ex Deo", *Caligvla.* Napalm Records, 2012, NPR CD 439.
„Ex Deo", *Romulus.* Iron Ltd., 2009, IROND CD 09-1615.
1010, Музыка «От Бога». *Dark City,* № 52, 2009, с. 23.
Вежбицкая, А. *Понимание культур через посредство ключевых слов.* Москва : Языки славянской культуры, 2001.
Марков, Б. В. *Культура повседневности.* Санкт-Петербург : Питер, 2008.
Маслова, В. А. *Лингвокультурология.* Москва : Академия, 2001.
EX DEO начнут запись в ноябре (skatīts 2016. gada 16. janv.). Pieejams: *http://www.darkside.ru/news/36101/*
Випсания Агриппина (Агриппина Старшая) (skatīts 2016. gada 15. janv.). Pieejams: *http://ancientrome.ru/genealogy/person.htm?p=152*
Вокалистка TRISTANIA в гостях на новом альбоме EX DEO (skatīts 2016. gada 15. janv.). Pieejams: *http://www.darkside.ru/news/39413/*
Подробности о новом диске EX DEO (skatīts 2016. gada 15. janv.). Pieejams: *http://www.darkside.ru/news/33886/*
Светоний, Г. Жизнь двенадцати Цезарей. *Калигула* (skatīts 2016. gada 16. janv.). Pieejams: *http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1354643464#13*
Тацит, К. *Анналы в XVI книгах*: книга VI (skatīts 2016. gada 18. janv.). Pieejams: *http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1347006000*
Тацит, К. *Анналы в XVI книгах*: книга XV (skatīts 2016. gada 18. janv.). Pieejams: *http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1340780976#044*

.

Teātra vēsture un teorija

Ērika Zirne

KĀRĻA VEICA RADOŠĀ DARBĪBA RĪGAS STRĀDNIEKU TEĀTRĪ

Kopsavilkums

Kārlis Veics (1902–1983) dzimis Rīgā 1902. gadā aktieru ģimenē. Viņa tēvs bija pazīstamais aktieris Reinholds Veics. No 1920. gada K. Veics sāk strādāt Dailes teātrī un ir saistīts ar to gandrīz 25 gadus – līdz 1944. gadam, kad emigrēja no Latvijas. Teātrī K. Veics nospēlējis ap 230 lomu un iestudējis vairākas izrādes. Līdz izceļošanai uz Bostonu darbojies Eslingenas teātrī kā režisors, veidojot pārsvarā latviešu autoru – Rūdolfa Blaumaņa, Raiņa, Anšlava Eglīša un Mārtiņa Zīverta – darbu iestudējumus. 1933./1934. gada sezonā K. Veics uzsāk savu radošo darbību Strādnieku teātrī, iestudējot deviņas lugas. Kā pirmo režisors iestudē amerikāņu rakstnieka Martina Flavina sociālo drāmu „Sodu likums", kurā nežēlīgi un patiesi attēlota tiesu un cietumu sistēma. Turpmāk Strādnieku teātris K. Veica režijā izrāda Viktora Igo romāna „Cilvēks, kas smejas" iestudējumu, kurā galveno lomu spēlē pats režisors. K. Veics Strādnieku teātrī iestudējis vairākas padomju autoru, kā arī mazajiem skatītājiem domātas lugas. Pēc Strādnieku teātra slēgšanas K. Veics atgriezās Dailes teātrī kā aktieris un režisors, kur strādāja ar labiem panākumiem, tomēr tālāko mākslinieciskо darbību pārtrauca politiskie notikumi Latvijā. K. Veics devās emigrācijā uz Ameriku un pavadīja tur gandrīz četrdesmit gadus kā mūžīgais trimdinieks.

Raksturvārdi: Rīgas Strādnieku teātris, Kārlis Veics, aktieris.

THE CREATIVE ACTIVITIES OF KĀRLIS VEICS IN RIGA WORKERS' THEATER

Summary

Kārlis Veics (1902–1983) was born in Riga in 1902, in a family of actors. His father was a well-known actor Reinhold Veics. Kārlis Veics began working at Daile Theater in 1920 and was connected to it for almost 25 years – till 1944, when he emigrated from Latvia. In theater Veics has played about 230 roles and has staged a number of performances. Till emigration to Boston, he worked as a director of Esslingen Theater. He staged mostly Latvian authors – Rūdolfs Blaumanis, Rainis, Anšlavs Eglītis and Mārtiņš Zīverts – plays. In the season 1933/1934 Veics started his creative acitivities in Riga Workers' Theater, staging nine plays. The first play staged by him was American writer's Martin Flavin's social drama "The Criminal Code", where cruel prison system was truly showed. Further the Workers' Theater directed by Veics staged Victor Hugo's novel "The Man Who Laughs", where the main role was played by the director himself. Veics has staged a number of Soviet author plays in the Workers' Theater, as well as plays for children. After the closure of the Workers' Theater, Veics returned to Daile Theater as an actor and a director, where he worked with big success. His further work was interrupted by the political changes in Latvia. Veics emigrated to America and spent there nearly forty years as an eternal exile.

Keywords: Riga Worker's Theatre, Kārlis Veics, actor.

Izmantotā literatūra

Daukšts, B. *Kulturālās tuvināšanās biedrība ar SPRS tautām*. Rīga : LU Apgāds, 2012.
Dzene, L. Kārlis Veics. Rūdolfa dēls. *Māksla*, Nr. 11, 1990.
Grots, J. *Kopoti raksti*, 6. sējums. Rīga : Liesma, 1933.
Gruzna, P. Bernāra Šova „Lielā Katrīna" Strādnieku teātrī. *Dienas Lapa*, Nr. 100, 1934, 9. lpp.
Jurovskis, J. Rīgas Strādnieku teātris. *Teātris un Dzīve*, Nr. 12, Rīga : Liesma, 1968.
Kalniņa, I. Apskats. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, Nr. 1, 1934, 75. lpp.
Kalniņa, I. Apskats. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, Nr. 4, 1934, 380.–381. lpp.
Kārkliņš, J. Cilvēks, kas smejas. *Jaunākās Ziņas*, Nr. 5, 1934, 5. lpp.
Kārkliņš, J. Lielā Katrīna Strādnieku teātrī. *Jaunākās Ziņas*, Nr. 100, 1934, 6. lpp.
Kārkliņš, J. Māksla. *Jaunākās Ziņas*, Nr. 73, 1934, 9. lpp.
LVVA, 477. f., 1. apr., 10. l.
LVVA, 1747. f., 1. apr., 689. l.
Raudsepa, I. Ar Kārli Veicu sarunājoties. *Žurnāl*s, Nr. 5, 1984.
Roze, J. „Mans draugs" Strādnieku teātrī. *Dienas Lapa*, Nr. 56, 1934, 9. lpp.
RTMM, inv. nr. 353939.
Sudrabkalns, J. *Par teātri*. Rīga : Zinātne, 1973.
Talcis, Ā. Teātris, mūzika un māksla. Strādnieku teātris. *Domas*, Nr.8, 1933, 475. lpp.
Veselis, J. Hronika. *Daugava*, Nr. 2, 1934, 192. lpp.
Veselis, J. Teātru hronika. *Daugava*, Nr. 11, 1933, 1056. lpp.
Под ред. Соловьевой, И. Н., Смелянского, А. М. (гл. ред.), Егошиной, О. В. *МХАТ Второй: Опыт восстановления биографии*. Москва : Московский Художественный театр, 2010.

Ieva Rodiņa

LAIKMETISKOŠANAS PRINCIPS EDUARDA SMIĻĢA REŽIJĀ

Kopsavilkums

20. gadsimta 20.–30. gados laikmetiskoti klasikas darbu iestudējumi, pārceļot to darbību uz sava laika realitāti, ir bieži sastopama prakse Eiropas, Krievijas un pat Baltijas valstu modernisma teātrī. Šie eksperimenti īpaši aktuāli kļūst Viljama Šekspīra dramaturģijas iestudējumos, kuros V. Šekspīra teksti tiek it kā izgudroti no jauna kā daļa no modernisma veiktās mākslas darbu laika un telpas, plastikas un literārās reorganizācijas. Rakstā analizēti klasikas modernizācijas principi Eduarda Smiļģa režijā.

Vairākos latviešu un ārzemju klasikas iestudējumos starpkaru periodā E. Smiļģis pievēršas modernai skatuves valodai, mainot laika un telpas uzstādījumus un pārnesot literārā materiāla darbību uz sava laika (20. gadsimta) realitāti.

Būtiski, ka laikmetiskošanas principu E. Smiļģis pirmoreiz izmanto, iestudējot tieši latviešu dramaturģiju – 1926. gadā piedāvājot modernizētu skatuves interpretāciju Raiņa lugai „Spēlēju, dancoju". Tieši šajā izrādē režisors pirmo reizi Latvijas teātra vēsturē veic konceptuālu modernizācijas eksperimentu, Raiņa velnu rijas ainu estētiski un filozofiski risinot kā uzdzīvi modernā bārā.

Līdzīgs laikmetiskošanas princips atsevišķās ainās aktuāls 1939. gadā tapušajā Henrika Ibsena „Pēra Ginta" iestudējumā, kā arī Johana Volfganga Gētes „Fausta" uzvedumā 1940. gadā. Šajās izrādēs modernās sabiedrības uzdzīve attēlota ar laikmetīgi ģērbtām rēviju māksliniecēm, frakotiem kungiem, jautru mūziku u. tml., atsevišķās ainās darbību nepārprotami pārnesot uz sava laika realitāti.

Taču par konceptuālākajiem un konsekventākajiem laikmetiskošanas tendences piemēriem E. Smiļģa režijā uzskatāmi divi 20. gadsimta 30. gadu sākumā tapušie V. Šekspīra komēdiju iestudējumi – „Liela brēka, maza vilna" (1930), kam E. Smiļģis devis nosaukumu „Amors uz drednauta", pārceļot izrādes darbību uz moderna karakuģa klāja, un „Sapnis vasaras naktī" (1931), kur darbība situēta sporta stadionā.

E. Smiļģa veiktās novatoriskās lugu transformācijas, pārnesot to darbību uz 20. gadsimta realitāti, ir pirmā šāda veida prakse Latvijas teātra vēsturē, kas apliecina ne tikai režisora spilgto fantāziju, bet arī moderno pieeju klasikas pārinterpretācijā. 20. gadsimta 20.–40. gados Eiropas un Krievijas teātrī tā vēl ir perifēra parādība, kas saistīta ar atsevišķu modernisma režisoru mākslinieciskiem eksperimentiem. Rietumeiropas teātrī principiāls pavērsiens klasikas interpretēšanā notiek tikai 20. gadsimta 60. gados, kad prakse iestudēt „Šekspīru frakās" no atsevišķiem eksperimentiem kļūst par pamatplūsmas teātra praksi.

Raksturvārdi: modernisms, modernizācija, laikmetiskošana, lokalizācija, avangards.

THE PRINCIPLE OF MODERNIZING CLASSICS IN EDUARDS SMIĻĢIS' STAGE DIRECTING

Summary

At the 1920s and 1930s it is a common practice to interpret the works of world classics, such as William Shakespeare, in a new way which has been defined as a fundamental aesthetic turn in the context of modernism. Shakespeare's texts are reinvented in a new stage language as part of modernism's reorganization of time and

space. This article explores the principle of modernizing classics in Eduards Smiļģis' stage directing.

In various productions of Latvian and world classics during the inter-war period (1920s–1940s) Smiļģis consequently uses contemporary stage language to change the time and space settings by transporting the original time and space settings to the reality of the 20th century.

The first experiments of contemporary stage language by changing time and space settings can be seen in the stage productions of Latvian originaldrama – in 1926 Smiļģis modernizes the stage set of the play "I played, I danced" (*Spēlēju, dancoju*) by the Latvian classic Rainis. In this performance Smiļģis carries out the first conceptual experiment of modernization in Latvian theatre history – he transforms the settings of the Devil's threshing barn to a modern revue-club to explore the idea of modern revelry as the main evil in the 20th century society.

In similar stage symbols Smiļģis interprets the scene in the hall of the Mountain King in the stage production of Henrik Ibsen's "Peer Gynt" (1939) – the world of trolls is shown as a modern revelry with stunning revue-girls and elegant high society men in smoking jackets.

But the most conceptual examples of this tendency are two stage productions of Shakespeare's plays "Much Ado About Nothing" (1930) and "A Midsummer Night's Dream" (1931). The stage version of Shakespeare's "Much Ado About Nothing" (1930) is a visually impressive performance – the action takes place on a modern 20th century warship and the production is re-named "The Amor on the Dreadnought" in this way highlighting the localization of the play's action to a modern warship. A similar principle – to modernize the action of the play by transforming it to a different space and time – is continued in the stage version of Shakespeare's play "A Midsummer Night's Dream" in 1931. Here the stage action is located in a tennis court during the time of Olympic games and the stage characters are dressed in modern sport costumes.

The principle of modernizing classics can be also be seen in the stage production of Goethe's "Faust" (1940). In this performance Smiļģis creates a journey through time – from the Ancient world to the modern reality of the 20th century. Although the stage production is set in a universal time and space, most of the stage characters are dressed in modern costumes to illustrate that the story is about the problems of modern society.

Smiļģis is the first Latvian theatre director who attempts such experiments by modernizing Latvian and world classics. In 1920s–1940s European and Russian theatre it is still a rare tendency which is connected with the aesthetic experiments of separate modernism theatre directors. The practice to modernize classics becomes *mainstream* only in the 1960s.

Keywords: modernism, modernization, localization, time and space settings, avantgarde.

Izmantotā literatūra

[b. a.] Amors uz drednauta. *Sociāldemokrāts*, 1930, 2. okt., 5. lpp.
[b. a.] Gudrinieks Fausts – Dailes teātrī. *Vecais Sikspārnis*, 1940, 12. apr., 5. lpp.
[b. a.] Modernizēts Šekspīrs Dailes teātrī. *Sociāldemokrāts*, 1930, 30. sept., 4. lpp.
Bērziņš, A. Ģētes Fausts Dailes teātrī. *Jaunākās Ziņas*, 1940, 23. martā, 4. lpp.
Bristol, M. D., McLuskie, K. (ed.) *Shakespeare and Modern Theatre: The Performance of Modernity*. London, NY : Routledge, 2001.

Grots, J. „Amors uz dednauta” Dailes teātrī. *Sociāldemokrāts*, 1930, 5. okt., 4. lpp.
Grots, J. Modernizētais Šekspīrs Dailes teātrī. *Sociāldemokrāts*, 1931, 19. sept., 3. lpp.
Gulbis, F. Fausts Dailes teātrī. *Latvijas Kareivis*, 1940, 24. martā, 7. lpp.
Izrādes „Spēlēju, dancoju” programma. *Dailes teātris Rīgā, VI sezona*. Rīga : Dailes teātra direkcija, 1927.
Jēgere-Freimane, P. Apskats. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, 1931, sept., 249. lpp.
Jēgere-Freimane, P. Trīs klasiķu izrādes. *Raksti un Māksla*, 1940, janv., 375. lpp.
Kroders, R. Šekspīra kabarejs Dailes teātrī. *Pirmdiena*, 1930, 6. okt., 8. lpp.
Straupniece, A., Rotkale, R. *Ar skatienu pāri horizontam*. Rīga : Liesma, 1986, 69. lpp.
Strauts, K. Henrika Ibsena „Pēra Ginta” inscenējums Dailes teātrī. *Daugava*, 1939, Nr. 4, 399. lpp.
Veselis, J. Dailes teātris. *Ārpusskolas Izglītība*, 1927, febr., 90. lpp.
Veselis, J. Ģētes Fausts. *Sējējs*, 1940, Nr. 4, 432.–433. lpp.
Zeltiņa, G. *Šekspīrs ar Baltijas akcentu*. Rīga : LU LFMI, 2015.

Vēsma Lēvalde

FJODORA DOSTOJEVSKA „NOZIEGUMS UN SODS” OĻĢERTA KRODERA VERSIJĀ – KONCEPTUĀLA HAMLETA TĒMAS REFLEKSIJA

Kopsavilkums

Rakstā analizēti divi režisora Oļģerta Krodera veidotie Fjodora Dostojevska romāna „Noziegums un sods” iestudējumi – 1977. gadā Liepājas teātrī un 1994. gadā Nacionālajā teātrī. Pētījuma mērķis ir pierādīt, ka F. Dostojevska romāna skatuves varianti konceptuāli sasaucas ar Viljama Šekspīra traģēdijas „Hamlets” iestudējumiem O. Krodera režijā attiecīgajā laika periodā (1972., 1984. un 1997. gadā). Pētījumā galvenokārt izmantota hermeneitiskā pieeja, kas pamato teksta interpretāciju kā saprašanās īstenošanas veidu un arī uztver iestudējumu kā mākslinieciscu veselumu, vienlaikus respektējot tā atsevišķo komponentu funkcionalitāti. Hermeneitiskās atziņas saistītas ar teātra semiotikas pamatprincipiem. Atsevišķu teksta interpretācijas piemēru analīzē izmantota psihoanalīze kā viena no O. Krodera režijas metodes svarīgākajām pieejām, kas ļauj viņam psiholoģiski iedziļināties varoņu attiecībās un attiecīgi interpretēt tekstu. Pilnīgākai iestudējumu izpratnei autore intervējusi aktieri Jāni Makovski, kurš 1977. gada „Nozieguma un soda” iestudējumā atveido Rodionu Raskoļņikovu un 1984. gada „Hamleta” iestudējumā – Hamletu.

Pētījuma rezultātā konstatēts, ka 1977. gadā Liepājas teātrī iestudētajā F. Dostojevska romāna „Noziegums un sods” skatuves versijā rodamas 20. gadsimta 70. gadu noskaņas, kā arī paralēles ar pirmo O. Krodera iestudēto Šekspīra „Hamletu”. Savukārt tēlu traktējumā parādās iezīmes, kas tuvas otrajam „Hamleta” iestudējumam 1984. gadā Liepājas teātrī, ko var skaidrot gan ar pārmaiņām sabiedrībā 20. gadsimta 70. gadu otrajā pusē, gan lomas tēlotāja izvēli. Savukārt O. Krodera 1994. gada „Nozieguma un soda” iestudējumā Nacionālajā teātrī rodamas paralēles ar 1997. gadā iestudēto „Hamletu”.

Raksturvārdi: Oļģerts Kroders, Hamlets, Raskoļņikovs, teksts, koncepcija.

FYODOR DOSTOEVSKY’S “CRIME AND PUNISHMENT” IN OĻĢERTS KRODERS’S STAGE VERSION – CONCEPTUAL REFLEXION OF HAMLET THEME

Summary

The article analyses two productions of Fyodor Dostoevsky’s novel “Crime and Punishment” made by Oļģerts Kroders – in Liepaja Theatre in 1977 and in National Theatre in 1994. The aim of the research is to prove that the stage versions of Dostoevsky’s novel have something common conceptually with the productions of Shakespeare’s “Hamlet” in the direction of Kroders during the relevant time period (1972, 1984 and 1997). Hermeneutical approach is used mainly in the research that justifies interpretation of text as a form of implementation of understanding and that also perceives the production as an artistic entirety, at the same time respecting the functionality of its individual components. Hermeneutical cognitions are connected with the semiotics basic principles of the theatre. Psychoanalysis as one of the most important approaches of the direction method of Kroders is used in analysis of individual text interpretation examples that allows him to go in detail psychologically in

the relations between the characters and interpret accordingly the text. To understand the production more completely the author has interviewed the actor Jānis Makovskis who performs Rodion Raskolnikov in the production “Crime and Punishment” in 1977 and Hamlet in the production “Hamlet” in 1984.

In the result of the research it is established that the atmosphere of 1970s can be felt in the stage version of Dostoevsky’s novel “Crime and Punishment” staged in Liepaja Theatre in 1977, as well as parallels with the first Shakespeare’s “Hamlet” staged by Kroders. But in the interpretation of characters there are features that are close with the second production of “Hamlet” in Liepaja Theatre in 1984 that can be explained both with the changes in the society in the second half of 1970s and with the selection of actors. Parallels can be found between the production of “Crime and Punishment” by Kroders in 1994 in the National Theatre and “Hamlet” staged in 1997.

Keywords: Oļģerts Kroders, Hamlet, Raskolnikov, text, conception.

Imantotā literatūra

Freinberga, S. *Oļģerta Krodera laiks*. Rīga : Likteņstāsti, 1996.
Halipov, V. Раскольников, принц датский. Культурные парадигмы Шекспира и Достоевского в пьесе Х. Мюллера „Гамлет-машина” (skatīts 2016. gada 21. janv.). Pieejams: *http://elib.bsu.by/handle/123456789/25727*
Linē, A. 100 rindu pēc pirmizrādes. *Rīgas Balss*, 1996, 24. apr.
Radzobe, S. Liepājas teātris. *Latvijas teātris. 70. gadi*. Sast. L. Bērziņa. Rīga : Zinātne, 1993.
Radzobe, S. Oļģerts Kroders. *Teātra režija Baltijā*. Sast. S. Radzobe. Rīga : Jumava, 2006, 301.–330. lpp.
Radzobe, S. Tad ļaujiet, lai viņi dzīvo – īsi, sāpīgi un spilgti! *Teātris un Dzīve*, Nr. 22. Rīga : Liesma, 1978, 39.–54. lpp.

.

Baltu folklora, mitoloģija, etnogrāfija

Žydrūnas Vičinskas

INTERPRETATIONS OF MATTHAEUS PRAETORIUS MYTHICAL MATERIAL ON *PERDOYTUS, WEJOPATTIS, GARDOUTEN, BANGPJTJS, LUOBGELDA* IN THE WORKS OF LITHUANIAN AND PRUSSIAN MYTHOLOGY RESEARCHERS OF THE 19TH–21ST CENTURIES

Summary

The present article provides an overview and evaluation of interpretations of Lithuanian and Prussian mythology researchers of the 19th–21st centuries on the following deities, attributable to the Baltic pantheon and associated with the water sphere: *Perdoytus*, *Wejopattis*, *Gardouten*, *Bangpjtjs*, *Luobgelda* (partly *Bardoayts*) that were described in Matthaeus Praetorius' (*Matthäus Prätorius*) work "Deliciae Prussicae or Prussian Theater" ("Deliciae Prussicae, oder Preussische Schaubühne") (the end of the 17th century). The said interpretations, depending on the evaluation of reliability of the mythical material recorded by M. Praetorius, are divided into three groups: a) Praetorius' mythical data is considered to be the original data; b) it is noted and discussed that the present manuscript, in certain cases, is not the primary source; c) all chronicles of the 16th–17th centuries, including the one by Praetorius, are considered to be authentic and equivalent.

The object of the research is mythical material by Matthaeus Praetorius on *Perdoytus*, *Wejopattis*, *Gardouten*, *Bangpjtjs*, *Luobgelda* and its interpretations in the works of Lithuanian and Prussian mythology researchers of the 19th–21st centuries.

The purpose is to evaluate the interpretations of mythical material by Matthaeus Praetorius on *Perdoytus*, *Wejopattis*, *Gardouten*, *Bangpjtjs*, *Luobgelda* in the works of Lithuanian and Prussian mythology researchers of the 19th–21st centuries.

Tasks: 1) to select Lithuanian mythology researchers of the 19th–21st centuries who in their works purposely used Praetorius' mythical material on *Perdoytus*, *Wejopattis*, *Gardouten*, *Bangpjtjs*, *Luobgelda*; 2) to distinguish by which researchers of the 19th–21st centuries Matthaeus Praetorius' mythological material on *Perdoytus*, *Wejopattis*, *Gardouten*, *Bangpjtjs*, *Luobgelda*: a) was treated as the primary source; b) was noticed and estimated that the information is not primary; c) and which researchers considered Matthaeus Praetorius' material and all other sources of the 16th–17th centuries to be authentic-equivalent.

Methods: analytical, structured content analysis, hermeneutic interpretive description, comparative.

Keywords: Matthaeus Praetorius, Baltic religion and mythology, history of science.

MATEJA PRETORIJA MĪTISKO MATERIĀLU PAR *PERDOYTUS, WEJOPATTIS, GARDOUTEN, BANGPJTJS, LUOBGELDA* INTERPRETĀCIJAS 19.–21. GADSIMTA LIETUVIEŠU UN PRŪŠU MITOLOĢIJAS PĒTNIEKU DARBOS

Kopsavilkums

Mateja Pretorija (*Matthäus Prätorius*) (~ 1635–1704, 1707 (?)) 17. gadsimta otrās puses apjomīgais manuskripts *Deliciae Prussicae, oder Preussische Schaubühne* tiek

uzskatīts par vienu no bagātākajiem baltu reliģijas rakstu avotiem. Šī vēsturnieka un ceļotāja savāktās liecības un datus daudzkārt savos darbos izmantojuši (19.–21. gadsimtā), izmanto un, visticamāk, arī turpmāk izmantos baltu kultūras un reliģijas pētnieki. Šajā rakstā apkopoti un analizēti zināmākie darbi lietuviešu un prūšu mitoloģijā. Izvēles pamatā bijuši divi kritēriji: pirmkārt, pētījumā analizēta vismaz viena no sešām M. Pretorija minētajām mitologēmām (*Perdoytus*, *Wejopattis* (*Weipons* / *Weidiews*), *Gardouten*, *Bangpjtjs*, *Luobgelda*, *Bardaitis*); otrkārt, tajā izteikts skaidrs viedoklis par M. Pretorija manuskripta uzticamību (19. gadsimta zinātniekiem abi vērtēšanas kritēriji piemēroti tikai daļēji).

Paveiktais M. Pretorija izdotā materiālā interpretāciju pētījums ļauj secināt, ka 19.–21. gadsimta zinātnieki (kas tika iekļauti šajā pētījumā) to novērtējuši dažādi.

1. Pirmie pētnieki, kas savu uzmanību veltījuši M. Pretorija materiālam, vēsturnieka datu autentifikāciju būtībā nav apšaubījuši un tos uzskatījuši par uzticamiem un izmantojamiem savos zinātniskajos pētījumos (Juzefs Ignacijs Kraševskis, Konstancija Skirmuntaite, Antonijs Mežinskis, Augusts Šleihers, Hermans Uzeners, Fēlikss Zolmsens, Viktors Jungfers, Jons Basanavičs, Marija Gimbutiene, Jons Balis, Petrs Klima, Jons Šļūps).

2. Verifikācijas jautājumu nav apsprieduši arī vēlāki zinātnieki, taču materiālu uzticamības problēma tika apzināta (Prans Skardžus, Kazimirs Būga, Valters Jaskevičs, Vladimirs Toporovs, Prane Dunduliene-Stukenaite, Aļģirds Juļus Greims, Daiņus Razausks, Igns Narbuts u. c.).

3. Jaunākajos M. Pretorija materiālu pētījumos autentifikācijas problēmai pievērsta liela uzmanība un ir mēģināts to atrisināt (Norberts Veļius, Gintars Beresnevičs, Rimants Balsis, Rolands Kregždis).

Raksturvārdi: Matejs Pretorijs, Baltijas reliģija un mitoloģija, zinātnes vēsture.

References

Akielewicz, Mikolaj. *Gramatika języka litewskiego. Głosownia.* Pozna, 1890.

Ališauskas, Vytautas. *Jono Lasickio pasakojimas apie žemaičių dievus. Tekstas ir kontekstai*. Vilnius : Aidai, 2012.

Balsys, Rimantas. *Lietuvių ir prūsų dievai, deivės, dvasios: nuo apeigos iki prietaro*. Klaipėda : Klaipėda University Publishing House, 2010.

Balys, Jonas. *Lietuvių mitologiškos sakmės*. London : Nida, 1956.

Beresnevičius, Gintaras. *Trumpas lietuvių ir prūsų religijos žodynas*. Vilnius : Aidai, 2001.

Būga, Kazimieras. *Rinktiniai raštai*. Vol 2. Vilnius : Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1958.

Būga, Kazimieras. *Rinktiniai raštai*. Vol. 3, Vilnius : Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1961.

Dundulienė-Stukėnaitė, Pranė. *Senovės lietuvių mitologija ir religija*. Vilnius : Mokslas, 1990.

Dundulienė-Stukėnaitė, Pranė. *Senovės lietuvių mitologija ir religija*. Vilnius : Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2007.

Greimas, Algirdas Julius. *Tautos atminties beieškant: apie dievus ir žmones*. Vilnius : Mokslas; Chicago : Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1990.

Jaskevičius, Valteris. Jono Lasickio žemaičių dievai: lietuvių mitologijos studija Translation from English language by Dainius Razauskas. *Liaudies kultūra*, No. 4. Vilnius : Grafija, 2010.

Jaskevičius, Valteris. Jono Lasickio žemaičių dievai: lietuvių mitologijos studija Translation from English language by Dainius Razauskas. *Liaudies kultūra*, No. 5. Vilnius : Grafija, 2010.
Klimas, Petras. *Lietuvių senobės bruožai*. Vilnius, 1919.
Kregždys, Rolandas. Teonimų, minimų "Sūduvių knygelėje", etimologinė analizė – dievybių funkcijos, hierarchija: Bardoayts / Gardoayts / Perdoyts. *Res Humanitariae*, Vol. 4. Klaipėda : Klaipėda University Publishing House, 2008.
Lietuvių kalbos žodynas (*accessible online*), editorial board: Gertrūda Naktinienė (editor in chief), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius : Institute of the Lithuanian Language, 2005.
Narbutas, Ignas. *Senieji lietuvininkų tikėjimai*. Kaunas : Vytautas Magnus University Press, 1998.
Pretorijus, Matas. *Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla = Deliciae Prussicae, oder Preussische Schaubühue*, Vol. 3. Vilnius : The Lithuanian Institute of History, 2006.
Razauskas, Dainius. *Vėjūkas: Lietuvių vėjo demono vardo ir įvaizdžio rekonstrukcija, atsižvelgiant į vieną skitų atitikmenį (osetinų wæjug / wæjyg)*. Vilnius : The Institute of Lithuanian Literature and Folklore, 2004.
Rėza, Liudvikas Martynas. *Dainos oder Litthauische Volkslieder gesammelt, übersetzt und mit gegenüberstehendem Urtext herausgegeben von L. J. Rhesa*. Königsberg, 1825.
Šilas, Sambora. *Mažosios Lietuvos kultūros pėdsakai*. Vilnius : Mintis, 1990.
Šlekonytė, Jūratė. Komparatyvistikos korifėjus: 150-ąsias Johano Boltės gimimo metines paminint, Vol. 35. *Tautosakos darbai*, 2008.
Usener, Hermann. *Götternamen: Versuch einer Lehre von der religiösen Begriffsbildung*. Bonn, 1896.
Vėlius, Norbertas. *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, Vol. 1. Vilnius : Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996.
Vėlius, Norbertas. *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, Vol. 3. Vilnius : Science and Encyclopaedia Publishing House, 2003.
Vėlius, Norbertas. *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*. Vol. 4. Vilnius : Science and Encyclopaedia Publishing House, 2005.
Vėlius, Norbertas. *Lietuvių mitologija*, Vol. 1. Vilnius : Mintis, 1995.
Vėlius, Norbertas. *Lietuvių mitologija*, Vol. 2. Vilnius : Mintis, 1997.
Vičinskas, Žydrūnas. Mato Pretorijaus mitinės medžiagos apie Perdoytus, Wejopattis, Gardouten, Bangpjtjs, Loubgelda autentiškumas XVI–XVII a. rašytinių šaltinių kontekste, *Res Humanitariae*, Vol. 18. Klaipėda : Klaipėda University Publishing House, 2015.

Ieva Ančevska

VĀRDOŠANA LATVIEŠU DZIEDINĀŠANAS TRADĪCIJĀ

Kopsavilkums

Vārdošana latviešu dziedināšanas tradīcijā tika izmantota ar pārliecību, ka vārda spēks var palīdzēt atvairīt slimības un veicināt atveseļošanās procesu.

Raksta mērķis – parādīt vārdošanu kā būtisku senās latviešu dziedināšanas tradīcijas daļu. Vārdošanas tradīcija raksturota citu Eiropas tautu tradīciju kontekstā, parādot kopīgās un atšķirīgās iezīmes. Tradīcijas raksturošanai izmantoti lauka pētījumu materiāli, kas savākti Kurzemē pēdējo gadu laikā.

Rakstā aplūkotas situācijas, kad parasti tiek meklēta vārdotāja palīdzība, kā arī apkopoti galvenie tradīcijas pārmantošanas nosacījumi.

Dziedināšana ar vārdiem kā dzīva tradīcija vēl joprojām pastāv dažādās zemēs, un arvien biežāk tā līdzīgi kā citas senās ārstniecības metodes tiek pētīta arī mūsdienās, piemēram, psihoneiroimunoloģijā veikti pētījumi, kas apstiprina seno uzskatu, ka ķermenis var uztvert domu un emociju signālus, kā arī spēj atbilstoši uz tiem reaģēt.

Senajā tradīcijā lietotajās dziedinošajās formulās bieži izmantoti spēcīgi simboli un spilgtas metaforas. To lietošanu daļēji izskaidro psihiatrijā veiktie pētījumi par simboliem un metaforām, kas mūsdienās tiek izmantoti psihosomatisko dialogu praksē zemapziņas suģestijai.

Lauka pētījumu materiāli liecina, ka vārdošanas tradīcija tiek turpināta arī mūsdienās. Saskaņā ar jaunajiem zinātņu pētījumiem dziedināšanu ar vārdošanu varētu uzskatīt par tautas psihoterapiju, kas izmantota zemapziņas procesu ietekmēšanai un cilvēka iekšējo dziedinošo spēku aktivizēšanai.

Raksturvārdi: dziedināšanas tradīcija, vārdošana, buramvārdi, tradīcijas pārmantošana un turpināšana mūsdienās.

INCANTATION WITHIN THE LATVIAN HEALING TRADITION

Summary

Incantation has been used in the Latvian healing tradition with the belief that the power of the word and language can help in repelling illnesses and encourage the process of healing.

The article's aim: to highlight incantation as an important part of the traditional Latvian healing culture. This tradition has been described in the context of other European nations, highlighting the commonalities and differences. The author uses research materials that have been collected in Kurland over the last years.

The article provides the overview of the magic incantations and their use in healing and health maintenance. It characterizes the particular situations when an incantation healer is sought after. The article also compiles the main conditions for sustaining these traditions.

Healing using incantations remains an alive tradition in various lands, and more and more often it is researched nowadays, alongside other ancient healing methods. For example, there are modern researches done in psycho-neuro-immunology that confirm the ancient belief that human's body can capture the signals of thought and energy, as well as have appropriate responses to these signals.

The incantations used in ancient tradition often uses strong symbols and bright metaphors. Their use is explained in psychiatry researches done on symbols and metaphors. Nowadays they are used in the practice of psychosomatic dialogues for subconscious suggesting.

Field research materials show that the incantation tradition is continued also nowadays. According to the new science research, healing with words would be considered as folk-psychotherapy, used for influencing subconscious processes and activating human's inner healing strength.

Keywords: healing tradition, incantation, word-spells, tradition inheritance, modern sustaining of traditions.

Izmantotā literatūra

Alksnis, J. Materialien zur lettischen Volksmedizin. Gesammelt, ins Deutsche übersetzt und geordnet von J. Alksnis aus Kurland. *Historische Studien aus dem Pharmakologischen Institut der Kaiserlichen Universität Dorpat.* Herausgegeben von Dr. Rudolf Kobert, Professor der Geschichte der Medicin und der Pharmakologie, Nr. IV. Halle, Verlag von Tausch & Grosse, 1894.

Alksnis, J. Tautas medicīniski materiāli. *Rīgas Latviešu Biedrības Zinību Komisijas Rakstu krājums*, Nr. 12. Jelgava : Landsberga drukātava, 1898.

Alksnis, J. *Veselība un ārstēšanās*. Rīga : Autora izdevums, 1932.

Brīvzemnieks, F. Матеріалы по этнографіи латышскаго племени. Москва : [Императорское общество любителей обществознанія, антропологіи и этнографіи], 1881.

Die Merseburger Zaubersprüche (skatīts 2016. gada 20. maijā). Pieejams: *http://www.merseburger-dom.de/dom-st-laurentius-und-johannes/merseburger-zaubersprueche.html*

Eichner, H., Nedoma, R. Die Merseburger Zaubersprüche (skatīts 2016. gada 22. maijā). Pieejams: *http://www.univie.ac.at/an/publ/publ3044zf.pdf*

Holck, P. *Norsk folkemedisin.* Oslo : J. W. Cappelens Forlag, 1996.

Hupel, August Wilhelm. *Topographische Nachrichten von Lief- und Ehstland.* Erster Band. Rīga, 1774.

Johansons, A. *Latvijas kultūras vēsture 1710–1800*. Rīga : Jumava, 2011.

Karulis, K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. 2. daļa. Rīga : Avots, 1992.

Kämmerer, W. *Auf der Suche nach dem Wort, das berührt. Intersubjektivität und Fokus im psychosomatischen Dialog*. Berlin, Heidelberg : Springer-Verlag, 2016.

Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūta Nacionālās mutvārdu vēstures projekta arhīva materiāli.

Lebendige Traditionen. Gebetsheilen, 2012 (skatīts 2016. gada 18. martā). Pieejams: *http://www.lebendige-traditionen.ch/traditionen/00181/index.html?lang=de*

Lielbārdis, A. Vārdošanas tradīcijas mūsdienās Latgalē. *Letonica*, Nr. 14. Rīga : LFMI, 2006.

Mitoloģijas enciklopēdija. *Ģermāņu un skandināvu mitoloģija.* Rīga : Latvijas enciklopēdija, 1993.

Pert, C. B., Ruff, M. R., Weber, R. J., Herkenham, M. Neuropeptides And Their Receptors: A Psychosomatic Network. *The Journal of Immunology*. The American Association of Immunologists, 1985 (skatīts 2016. gada 27. febr.).

http://candacepert.com/wp-content/uploads/2014/05/Psychosomatic-network-peptides-receptors-Pert-JI85-Pert-820-6.pdf
Populārā Medicīnas enciklopēdija. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984.
Pumpure, I. *Vārdotāja Malvīne no Tilžas*, 2009 (skatīts 2016. gada 25. maijā). Pieejams: *http://www.kasjauns.lv/lv/zinas/10645/vardotaja-malvine-no-tilzas*
Pumpurs, A. *Tēvijā.* Rīga : Liesma, 1980.
Revenstorf, D., Peter, B. *Hypnose in Psychotherapie, Psychosomatik und Medizin.* Heidelberg : Springer Medizin Verlag, 2009.
Schneider, I. Volksmedizin zwischen Tradition und Moderne: von Spruchheilerinnen und Magnetiseurinnen im Montafon. *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*. Band 89, 1993.
Schneider, I. Volksmedizin zwischen Tradition und Moderne: von Spruchheilerinnen und Magnetiseurinnen im Montafon. *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*. Band 89, 1993.
Solbakk, A. *Samisk mytologi og folkemedisin*, 2007 (skatīts 2016. gada 22. maijā). Pieejams: *http://www.samikopiija.org/govat/doc/art_aas.pdf*
Storl, W. D. *Ur-Medizin*. Aarau, München : ATVerlag, 2015.
Straubergs, K. *Latviešu buramie vārdi*. 1.–2. sēj. Rīga : Latviešu folkloras krātuve, 1939–1941.
Sturlason, S. *Heimskringla. Ynglinga saga 4–7* (skatīts 2016. gada 26. maijā). Pieejams: *http://www.heimskringla.no/wiki/Ynglingesaga*
Šmits, P. *Latviešu tautas ticējumi.* 1.–4. sēj. Rīga : Latviešu folkloras krātuve, 1940–1941.
Tillhagen, C. H. *Folklig Läkekonst*. Falköping : LTs Förlag, 1977.
Vikingatidens ABC. Red. C. Orrling. Statens Historiska Museum, 1995.
Zeiferts, T. *Latviešu rakstniecības vēsture.* Buramie vārdi (skatīts 2016. gada 2. maijā). Pieejams: *http://www.korpuss.lv/klasika/Senie/Zeiferts/4.burtn42/5buramv/1-3.html*

Justīne Jaudzema

SAKRĀLO UN LAICĪGO CELTŅU UPURIS LATVIEŠU VĒSTURISKAJĀS TEIKĀS

Kopsavilkums

Šajā pētījumā apskatīta Latviešu folkloras krātuvē veidotās teiku kartotēkas sadaļa „Celtnēs iemūrēti cilvēki un cita dzīva radība". Teiku teksti sadalīti un analizēti, kā arī meklētas kopsakarības, apvienojot dažādās teikās sniegto informāciju. Teksti sadalīti četrās daļās: 1) iemūrēšanas un upurēšanas iemesli – paskaidrota problēma, kura radusies un kuras dēļ ir nepieciešams iemūrēt; 2) ideja par upura nepieciešamību – izceltas teksta daļas, kuras paskaidro, kādēļ problēmas risināšanai nepieciešams upuris; 3) upura izvēle – apskatīti dažādi veidi, kādos tiek nolemts, kurš kļūs par upuri un tiks iemūrēts; 4) upuris – apskatīts, kas teikā tiek upurēts un atzīts par pietiekami labu upuri, lai teikas sākumā minētā problēma tiktu atrisināta. Tāpat salīdzinātas teikas, kurās stāstīts par ēkām ar sakrālu nozīmi – baznīcām – un ēkām ar laicīgu nozīmi – pilīm, muižām un muižas kompleksu ēkām –, iezīmējot atšķirības, kuras redzamas starp šīm teiku grupām.

Raksturvārdi: vēsturiskās teikas, būves upuris, iemūrētie.

BUILDING SACRIFICE IN LATVIAN FOLK LEGENDS

Summary

In many countries and in Latvia as well there are a folk legend about building a church or a castle. In these legends the process of building is interrupted by some magical power and the building is torn down. To stop it from happening so that the building process could be finished a human or animal sacrifice is walled in this buildings foundation or wall. In this research there were analyzed more than 500 legends from the Archives of Latvian Folklore about building sacrifice which are told all around Latvia. Analyzing these texts there are four parts that can be found in most of these legends. The first is the part where the reason why sacrifice is needed is told, the second – the part where sacrifice is offered as a solution to the problem. The third part – how the sacrifice is chosen and the fourth part is sacrifice itself, who has become the sacrificed. Analyzing these texts, the differences and similarities between texts about sacred (churches) and secular (castles, manors) buildings is shown.

Keywords: building sacrifice, folk legends, immured.

Izmantotā literatūra

Broce, J. K. *Zīmējumi un apraksti*, 1. sēj. Rīga : Zinātne, 1992.
Broce, J. K. *Zīmējumi un apraksti*, 4. sēj. Rīga : Latvijas vēstures institūta apgāds, 2007.
Karnups, Ā. Dzīvnieku galvas kausi Talsu pilskalnā. *Senatne un māksla*, Nr. 4, 1937.
Latviešu tautas ticējumi, 1. sēj. Sakārt. P. Šmits. Rīga : Latviešu folkloras krātuves izdevums ar Kultūras fonda pabalstu, 1940.
Vasks, A. *Brikuļu nocietinātā apmetne: Lubāna zemiene vēlajā bronzas un dzelzs laikmetā (1000. g. pr. Kr.–1000. g. pēc Kr.).* Rīga : Preses nams, 1994.

Elvīra Žvarte

TEICĒJS PANSIONĀTĀ

Kopsavilkums

Raksta mērķis ir aktualizēt pansionātu kā folklorista izpētes lauku, apzinot Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves (turpmāk – LFK) organizēto ekspedīciju materiālus (no 1947. gada līdz 1979. gadam), kuros cita starpā rodamas ziņas par folkloras pētnieku pieredzi, dokumentējot teicējus nabagmājās, nespējnieku patversmēs, invalīdu namos un pansionātos. Papildus avotu studijām organizēts lauka pētījums (no 2015. gada novembra līdz 2016. gada aprīlim) Cēsu pilsētas pansionātā, kurā intervēti tā iedzīvotāji un personāls.

Apkopojot pētījuma rezultātus, izdarīti vairāki secinājumi:

1) sociāla nodrošinājuma iestādes vecākiem un darba nespējīgiem cilvēkiem LFK pētniekiem bijusi nozīmīga bāze folkloras vākšanas darbā, mūsdienās veidojot apjomīgu un savdabīgu daļu no arhīva materiālu kopuma;

2) pansionāta kolektīvā atmosfēra sniedz iespēju folkloru pierakstīt gan teicēja un vācēja savstarpējās komunikācijas ceļā, gan tās ikdienas funkcionālajā kontekstā līdz ar iestādes iedzīvotāju tiešo saziņu;

3) teicēju identitāti veido gan laika posms, kas pieredzēts pirms nonākšanas pansionātā, gan dzīves periods, kurā teicējs kļūst par jaunas sociālas grupas pārstāvi; pansionāta iedzīvotājiem pārdefinējot sevi citos apstākļos un pieņemot jauno identitāti, pētniekam ir iespēja izsekot tam, kā folklora tiek radīta un kā tā nostiprinās sociālas grupas ietvaros;

4) attiecīgās vides ierobežotajos apstākļos teicējs organizē ap sevi priekšmetisko pasauli, kurā vieta atrodama tikai pašam būtiskākajam, savdabīgi tiešā un koncentrētā veidā vēstot par cilvēka vērtībām, brīvā laika nodarbēm, ilgām un sapņiem;

5) folklora pansionāta iedzīvotāju vidū var tikt fiksēta, pateicoties tās specifiskajām funkcijām: ar savu īpašo stāstu tiek nostiprināta indivīda unikālā identitāte starp citām, pārstāstot cits citam savus personiskās pieredzes stāstījumus un līdz ar tiem citus folkloras žanrus, tiek trenēta atmiņa un pavadīts brīvais laiks.

Raksturvārdi: pansionāts, sociālā grupa, teicējs, Latviešu folkloras krātuve, ekspedīcijas.

FOLK PERFORMER AT THE RETIREMENT HOME

Summary

The aim of the reasearch is to explore retirement home as a folklorist's research field by analyzing expedition materials of Archives of Latvian Folklore in which it is possible to find information about folklore researchers' experience of documenting folk performers in homes of poor, accommodation of disabled people and retirement homes. In addition of studying sources, a fieldwork was organized (from November 2015 to April 2016) in Cēsis city retirement home by interviewing its members. After the research, some general conclusions could be made:

1. Historically retirement homes have been an important base for researchers of Archives of Latvian Folklore and nowadays make important part of the Latvian folklore materiāls.

2. The collective atmosphere in retirement homes gives a unique chance to document folklore from folklorist's and narrators communication's point of view and from retirement homes members inner communication's point of view.

3. Folk performers in retirement homes can be identified as individual experience tellers and members of social group with shared identity.

4. Personal experience stories and other folklore genres exist and may be documented because of their different functions between retirement homes' members: their unique content strenghtens the member's identity between others, they have been used as specific "excercise" for strengthen retirement home member's memory and they also fulfill member's spare time at the restricted conditions.

Retirement home is a perspective research field for folklorists, because this is a place, where people at certain age and with many different experiences had come together to start a new life under specific conditions, which allows folklorist to document different life stories "classical" and "retirement home's folklore", to gain knowledge about preconditions of folklore emergence and functions in a social group and thereby come to general knowledge about folklore life in the society.

Keywords: retirement home, social group, folk performer, Archives of Latvian Folklore, expeditions.

Izmantotā literatūra

Bauman, R. Differential Identity and the Social Base of Folklore. *Toward New Perspectives in Folklore*. A. Paredes, R. Bauman (ed.). Bloomington : Trickster Press, 2000.

Brunvand, J. *The Study of American Folklore: An Introduction*. 2nd edition. New York : W. W. Norton, 1978.

Jones, M. O. Why folklore and organization(s)? *Western Folklore*, Nr. 50, January, 1991, pp. 41–51.

Latviešu folkloras krātuve (turpmāk – LFK) 1978.

LFK 2000.

LFK 1968.

LFK 2007.

Myerhoff, B. *Number our days*. New York : Simon & Schuster, 1978, pp. 1–33.

Turner, V. Foreword. B. Myerhoff. *Number our days*. New York : Simon & Schuster, 1978.

Žvarte, E. *Saruna ar Gintu Veģeri*, 2015. gada 8. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

Žvarte, E. *Saruna ar Ritu Bērziņu*, 2015. gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

Žvarte, E. *Saruna ar Valiju Opalā*, 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

Žvarte, E. *Saruna ar Vili Mežvēveru*, 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

Elīna Gailīte

LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES KOLEKCIJU TAPŠANA: HARIJA SŪNAS KOLEKCIJA [1969]

Kopsavilkums

Latviešu folkloras krātuves arhīvs ir viens no lielākajiem Eiropā. Tajā glabājas vairāk nekā 2200 kolekciju. Viena no tām ir horeogrāfa Harija Sūnas izveidotā kolekcija [1969], kuras materiāli krāti no 1965. līdz 1994. gadam. Tajā apkopotas 444 horeogrāfiskās folkloras pierakstītāju anketas, kurās marķētas 2895 folkloras vienības. Raksta mērķis ir iepazīstināt ar horeogrāfiskās folkloras kolekcijas tapšanu un tās izmantošanas iespējām mūsdienās. Rakstā analizēti faktori, kas ietekmējuši materiāla izveidošanu – personas, laiks, vieta, anketu aizpildīšanas mērķi. Kolekcija izzināta, izmantojot kontentanalīzes elementus. Secinājumā var apgalvot, ka H. Sūnas izveidotā horeogrāfiskās folkloras kolekcija ir vērtīga arī mūsdienās, jo sniedz informāciju par 20. gadsimta notikumiem un dejošanas paradumiem. Tāpat skaidri iezīmējas, cik liela nozīme ir kolekcijas veidotājiem, jo viņi ne tikai izvēlas kādu materiālu iekļaut vai neiekļaut tajā, bet arī strukturē tekstu, kas būtiski kopuma uztverē. Pēc šajā rakstā izmantotajiem principiem iespējams analizēt katru arhīvā glabāto kolekciju, lai tā kļūtu izprotamāka.

Raksturvārdi: Latviešu folkloras krātuve, Harijs Sūna, kolekcija, folkloristikas vēsture, avotpētniecība.

CREATION OF COLLECTIONS OF LATVIAN FOLKLORE ARCHIVES: COLLECTION OF HARIJS SŪNA [1969]

Summary

Archives of Latvian Folklore are one of the biggest in Europe. These archives store more than 2200 collections. One of them is a collection created by choreographer Harijs Sūna [ALF 1969], materials for this collection were gathered from 1965 till 1994. In this collection 444 questionnaires of choreographic folklore are collected in which 2895 folklore units are marked. The aim of this article is to present creation of choreographic folklores collections and ways these collections can be used nowadays. This paper describes factors that have influenced creation of the material – people, time, places, reasons why people chose to fill in the questionnaires as well as the way how they filled them. Collection has been explored using elements of content analysis. In conclusion, it can be affirmed that choreographic folklores collection that was created by Sūna is very valuable nowadays as it provides information about the events of the 20th century and dancing habits. The importance of people that gathered and made collection is undeniable – not only they chose what material to include or not to include in the collection, but also structured the text, which is significant to understand the main idea of collection. It is possible to analyze all the collections stored in Archives of Latvian Folklore and make them more understandable by using principles that are used to analyze this collection.

Keywords: Archives of Latvian Folklore, Harijs Sūna, collection, folkloristics, dance history, content analysis.

Izmantotā literatūra

Alpa, M. *Harijs Sūna un latviešu deja*. Rīga : Valsts aģentūra „Tautas mākslas centrs", 2004.

Bula, D. (sast.) *Latviešu folkloristika starpkaru periodā*. Rīga : Zinātne, 2014.

Krippendorff, K. *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. 2nd edition. Sage Publications, 2004.

Kroplijs, A., Raščevska, M. *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs*. 2. izdevums. Rīga : RaKa, 2010.

Labanotation. Dance notation. *Encyclopaedia Britannica* (skatīts 2016. gada 11. jūn.). Pieejams: *http://www.britannica.com/EBchecked/topic/326646/labanotation*

LFK digitālais arhīvs (skatīts 2016. gada 10. jūn.). Pieejams: *garamantas.lv*

LFK 1969. kolekcija.

Sūna, H. Daži tautas horeogrāfijas pētīšanas metodoloģijas jautājumi. *Zinātniskās atskaites sesijas referātu tēzes par arheologu, etnogrāfu un folkloristu 1964. gada ekspedīcijām*. Rīga : Latvijas PSR ZA Vēstures institūts, 1965.

Sūna, H. Jauna kinetogrāfiskā sistēma – horeogrāfisko kustību notācija. Valeskalns, P. (red.) *Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, Nr. 5 (214). Rīga : Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevums, 1965, 63.–76. lpp.

Sūna, H. *Latviešu rotaļas un rotaļdejas*. Rīga : Zinātne, 1966.

Sūna, H. Zināt un prast ieinteresēt. *Cīņa*, 1967, 5. apr.

Sūna, H. *Dejas notācija*. Rīga : Zinātne, 1979.

Sūna, H. *Latviešu sadzīves horeogrāfija*. Latvijas Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūts. Rīga : Zinātne, 1991.

Данилевский, И. Н., Кабанов, В. В., Медушевская, О. М., Румянцева, М. Ф. *Источниковедение: Теория. История. Метод*. Москва : Российск. гос. гуманит. ун-т, 1998.

Digne Ūdre

LATVISKĀ ORNAMENTA MITOLOĢISKĀS SKOLAS TRADĪCIJA

Kopsavilkums

Par latviskā ornamenta oriģinālo lietošanas kontekstu būtu uzskatāms arheoloģiskais un etnogrāfiskais materiāls vai tā atdarinājumi. Mūsdienās Latvijā, īpaši pēdējo gadu laikā, izveidojusies specifiska latviskā ornamenta lietošanas tradīcija ārpus šī ierastā konteksta. Latviskais ornaments plaši tiek lietots komercijā, vides dizainā, mākslā, sportā, dejā, kultūrā, pat dziedniecībā. Plašo ornamenta lietojumu papildina ticējumi, kas saistīti ar atsevišķiem ornamenta elementiem piemītošajām labvēlīgajām īpašībām. Katram ornamenta elementam ir savs nosaukums, kas saistīts ar latviešu mitoloģiju. Vēsturnieki šādai ornamenta interpretācijai ir devuši nosaukumu *mitoloģiskā skola*, kuras izcelsme ir meklējama 20. gadsimta 20.–30. gados. Šī skaidrojuma aizsācējs ir mākslinieks, pilskalnu pētnieks un dievturu reliģiskās kustības izveidotājs Ernests Brastiņš (1892–1942). Latviskā ornamenta mitoloģiskās skolas nosaukuma izveidošanas apstākļi ļauj to analizēt kā izgudrotu tradīciju, ar ko tiek saprastas šķietami senas un mantotas tradīcijas, kuras pētot dziļāk, atklājas šo tradīciju izveidotāji, laiks un to rašanās nacionālie un ideoloģiskie konteksti.

Raksturvārdi: latviskais ornaments, izgudrotā tradīcija, mitoloģiskā skola, Ernests Brastiņš.

LATVIAN ORNAMENT: TRADITION OF MYTHOLOGICAL SCHOOL

Summary

Archaeological and ethnographic material or its imitations can be considered as the original usage context of the Latvian ornament. Nowadays in Latvia, especially during recent years, a specific usage tradition of the Latvian ornament outside the usual context has been created. The Latvian ornament is widely used in commerce, environmental design, art, sports, dance, and culture and even in treatment of diseases. The wide usage of the ornament is supplemented by believes related to magic properties of some of the ornamental symbols.

Every element of the ornament has its own name that is related to Latvian mythology. Historians have named this interpretation of the ornament as the mythological school. The origin of the ornament names can be found in the 20s – 30s of the 20th century and it was initiated by Ernests Brastiņš (1892–1942), an artist, researcher of hill forts and establisher of the religious movement *dievturi*. In 1923, he published a book called „The Latvian Ornamentics", where he interpreted the names of the Latvian ornament in relation to the Latvian mythology.

As there are no other publications on the ornament, except the ones by Brastiņš, and ethnographic researches before 1923 where the names of the ornaments are related to mythological gods, we can say that it is a deliberate creation of new names and invented tradition. The term „invented tradition" was introduced by the historians Eric Hobsbaum and Terence Reinger for calling apparently ancient and inherited traditions, but deeper research reveals their creators, time, national and ideological context of their origin.

Although it is easy to record the emergence of these names, it is not important for the users of the Latvian ornament, as the ornaments, their names and interpretations related to mythological gods are perceived as heritage from ancestors over generations.

Keywords: Latvian ornament, invented tradition, mythological school, Ernests Brastiņš.

Izmantotā literatūra

Beklešova, L. *Latvju raksti runā*. Australia : Latviešu daiļamatnieku apvienība Austrālijā, 1999.
Brastiņš, E. *Glezniecības pastardienas*. Čikāga : OJ, [1922] 1985.
Brastiņs, E. *Latviešu ornamentika*. Čikāga : OJ, [1923] 1986.
Brastiņš, E. *Latvju raksta kompozīcija*. ASV : Latvijas dievturu sadraudze, [1925] 1978.
Bula, D. *Dziedātājtauta*. Rīga : Zinātne, 2000.
Bula, D. *Mūsdienu folkloristika, Paradigmas maiņa*. Rīga : Zinātne, 2011.
Celms, V. *Latvju raksts un zīmes*. Rīga : Folkloras informācijas centrs, 2007.
Drulle, E. *Latvija dejo*. Rīga : Atēna, 2013.
Grīns, M. *Latviešu gads, gadskārta un godi*. Linkoln, Nebraska : Amerikas Latviešu apvienības Latviešu institūts, 1983.
Hobsbawm, E., Ranger, T. *The Invention of Tradition*. Cambridge : Cambridge University Press, [1984] 2015.
Jansone, I. *Zīmju spēks*. Rīga : Ilze Jansone, 2003.
Konstants, Z. Jēkabs Bīne un latviešu ornaments. *Latviešu lietišķā māksla.* Rīga : Liesma, 1989, 166.–167. lpp.
Laima (skatīts 2016. gada 2. jūn.). Pieejams: *http://www.latvianlights.com/laima/*
Madernieks, J. *Ornaments*. Rīga : Autora izdevumā, 1913.
Misāne, A. Dievturība Latvijas reliģisko un politisko ideju vēsturē. *Reliģiski-filozofiski raksti*, Nr. 10, 2005.
Ozoliņš, G. Dievturu vērtums: lauka apraksts. *Letonica*. Rīga : LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2009.
Pujāte, I. *Latviešu ornamenta apzināšana un tā izpētes pirmsākumi*. Ornaments Latvijā. Rīga : Zinātne, 1994.
Sudmalis, J. *Latvju raksti*. Rīga : Valters un Rapa, 1923.
T. Zaļkalna Latvijas PSR Mākslas akadēmijas Latviešu mākslas vēstures mācību laboratorijas materiāls.
Vaska, B. *Ornamentētās metāla rotaslietas Latvijas teritorijā no romiešu dzelzs laikmeta līdz renesansei* : promocijas darba kopsavilkums. Rīga : Latvijas Mākslas akadēmija, 2012.
Vaska, B. *Ornamentētās metāla rotaslietas Latvijas teritorijā no romiešu dzelzs laikmeta līdz renesansei* : promocijas darbs. Rīga : Latvijas Mākslas akadēmija, 2012.
Zemītis, G. *Ornaments un simbols Latvijas aizvēsturē*. Rīga : Latvijas Vēstures institūta apgāds, 2004.
Zemītis, G. Par ko stāsta latviešu ornaments. *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*. A, Nr. 2 (559), 1994.
Рыжакова, С. *Язык орнамента в латышской культуре*. Москва : Индрик, 2002.